

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

Fakulta humanitních studií

Tereza Zemanová

Sochařské pomníky Jana Husa

Umění a politika v Čechách v roce 1915

Bakalářská práce

Vedoucí práce: PhDr. Blanka Altová, Ph.D.

Praha 2015

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci vypracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby byla práce zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 25. 6. 2015

.....
Tereza Zemanová

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucí své bakalářské práce PhDr. Blance Altové, PhD. za cenné rady a obrovskou trpělivost. Zároveň bych chtěla poděkovat Mgr. Jaromíře Novákové z Archivu Národní galerie v Praze za zpřístupnění osobních pozůstalostí Ladislava Šalouna a Stanislava Suchardy. Mé poslední poděkování patří Jaroslavu Pejšovi ze Státního okresního archivu v Kolíně za pomoc při vyhledávání archiválií o Husově pomníku v Pečkách.

Bibliografický záznam

Zemanová, Tereza. *Sochařské pomníky Jana Husa. Umění a politika v Čechách v roce 1915*. Praha: Karlova Univerzita, Fakulta humanitních studií, Historický modul, 2015. 125 s. Vedoucí bakalářské práce PhDr. Blanka Altová, PhD.

Klíčová slova

Jan Hus, sochařství, pomník, umění, politika, Čechy

Key words

Jan Hus, Sculpture, Memorial, Art, Politics, Bohemia

Počet znaků (včetně mezer): 191 967

Obsah

Úvod.....	7
Hodnocení pramenů a literatury	15
1 Téma Jan Hus na českém zemském sněmu v roce 1889.....	21
2 Jan Hus jako téma diskursu českých politiků a katolických i protestantských teologů mezi lety 1889 až 1915.....	29
3 Pomník jako politické a umělecké téma v Čechách ve druhé polovině dlouhého 19. století	40
4 Chronologický přehled projektů a realizací pomníků Jana Husa v Čechách vzniklých k příležitosti 500. výročí jeho upálení v roce 1915.....	45
<i>4.1 Pomníky realizované nejpozději v roce 1915</i>	<i>45</i>
4.1.1 Husův pomník na Staroměstském náměstí v Praze.....	45
4.1.2 Husův pomník v Hořicích v Podkrkonoší.....	49
4.1.3 Husův pomník v Hlinsku	51
4.1.4 Husův pomník na Husově náměstí v Kolíně.....	52
4.1.5 Husův pomník ve Staňkově u Domažlic	54
4.1.6 Husovy pomníky v městské části Pražské Předměstí v Hradci Králové.....	55
4.1.7 Husův pomník v Pardubicích	56
<i>4.2 Pomníky realizované ex post</i>	<i>58</i>
4.2.1 Husův pomník v Pečkách u Kolína.....	58
4.2.2 Husův pomník na náměstí Svobody v Železnici.....	59
4.2.3 Husův pomník v Horních Kněžekladech u Českých Budějovic	60
4.2.4 Husův pomník na Husově náměstí v Sušici.....	61
4.2.5 Husův pomník v městské části Malšovice v Hradci Králové.....	62
4.2.6 Husův pomník na Mírovém náměstí v Lounech	63
4.2.7 Husův pomník v Plzni – Doubravce	64
4.2.8 Husův pomník v Libáni u Jičína	65
5 Nástin sítě politických a uměleckých vztahů	66
5.1 Praha.....	66
5.2 Hořice.....	67
5.3 Hlinsko	67

5.4 Kolín.....	68
5.5 Hradec Králové	69
5.6 Pardubice.....	69
5.7 Pečky.....	70
6 Obraz Jana Husa v české pomníkové tvorbě (shrnutí)	71
7 Pomníky Jana Husa v kontextu sochařské tvorby v Čechách v posledních dvou dekádách dlouhého 19. století.....	75
Závěr	83
Zdroje	86
Archivy.....	86
Prameny.....	86
Odborné publikace a články.....	86
Elektronické zdroje	89
Pomocná literatura	90
Obrazová příloha	91
Katalog pomníků Jana Husa v Čechách.....	99

Úvod

K výběru tématu bakalářské práce mě přivedly dvě aktuální události. Byla to za prvé velmi zajímavá výstava s názvem „*Metamorfózy politiky. Pražské pomníky 19. století.*“, která proběhla od 25. 9. 2013 do 5. 1. 2014 v pražském Clam-Gallasově paláci. Výstava mapovala pomníky připomínající významné osobnosti a události českých dějin, které začaly veřejná prostranství Prahy zaplňovat od poloviny 19. století.¹ K výstavě vyšel reprezentativní katalog,² který mi také poskytl řadu podnětů.

Konkrétně Husovy pomníky jsem zvolila proto, že v letošním roce uplyne šest set let od Husova upálení v Kostnici a zároveň sto let od roku 1915, kdy byl mimo jiné odhalen nejznámější Husův pomník na pražském Staroměstském náměstí.³ Významné jubileum si 6. července a pak i v průběhu roku připomenou lidé po celé České republice. Přípravy na Husův rok 2015 zahájila Církev československá husitská už v roce 2012. V rámci tzv. „*Husovského triéna*“ uzavřela memoranda s dalšími institucemi a sdruženími, která se mají na vzpomínkových oslavách podílet. Dílčí projekty se uskutečnily postupně v průběhu tří let a vyvrcholí *Husovskými slavnostmi* v roce 2015. Součástí projektu jsou kulturní, vědecké i sportovní akce. Zároveň bude během těchto tří let vytvořena databáze Husových textů a „husovská encyklopedie“. Některé dílčí projekty jsou blíže popsány ve sborníku projevů pronesených na slavnostním shromáždění u příležitosti 163. výročí narození T. G. Masaryka v roce 2013, který nese název „*Hus a Masaryk. Hledání národní tradice a identity*“. Za zmínku stojí například spolupráce Církve československé husitské se Střední průmyslovou školou kamenickou a sochařskou v Hořicích, jejíž studenti tvořili klauzurní práce zaměřené na ztvárnění Jana Husa. Vybraná sochařská díla studentů budou vystavena v Kostnici, v Husinci a v prostorách patřících sboru Církve husitské v Hořicích.⁴ Kompletní seznam akcí je

¹ *Metamorfózy politiky. Pražské pomníky 19. století.*, <http://ngprague.cz/detail-novinky/metamorfozy-politiky-prazske-pomniky-19-stoleti/>, [19. 4. 2015]

² KUTHANOVÁ, Kateřina (ed.). *Metamorfózy politiky. Katalog k výstavě o pražských pomnících 19. stol.*, Praha: Archiv hlavního města Prahy, 2013. 332 s. ISBN: 978-80-86852

³ Dílo sochaře Ladislava Šalouna.

⁴ BUTTA, Tomáš. *Připravujeme se na Husovo jubileum 2015*, in: *Hus a Masaryk : (Hledání národní tradice a identity)*. Sborník projevů pronesených na slavnostním setkání u příležitosti 163. výročí narození Tomáše Garrigua Masaryka v budově Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky a dalších příspěvků, s. 47 - 48

dostupný na internetu.⁵ Jan Hus bude na národní slavnosti představen jako „Evropan nové doby“. Záštitu nad slavností převezme prezident republiky, ministr zahraničních věcí a ministr školství, mládeže a tělovýchovy. Hlavními partnery budou Univerzita Karlova a Husitské muzeum v Táboře. V Husinci, Husově rodišti, probíhá výstava „*Náš Mistr Jan – zemřel, aby žil*“. Spolek Jan Hus 600, zveřejnil mapu všech akcí na svých internetových stránkách.⁶

Akce se mají konat na všech nejdůležitějších místech spojených s Husovým životem, ale i v mnoha dalších městech. Univerzita Karlova v Praze připravila výstavu „*Jan Hus a pražská univerzita*“. Pod záštitou Univerzity probíhá také natáčení životopisného filmu o Janu Husovi. Na Letišti Václava Havla proběhne výstava „*Jan Hus a stopy jeho učení po celém světě*“. V souladu s dobovými módními trendy bude otevřena v Muzeu gastronomie v Praze nová expozice, která by měla přiblížit stravovací návyky Jana Husa a jeho žáků. Již z tohoto stručného výčtu je zřejmé, že program výročí Husova upálení v roce 2015 je ovlivněn současnými politickými a uměleckými trendy a v mnohém se liší od programu oslav v roce 1915. Pouze Galerie hlavního města Prahy pořádá výstavu ke stému výročí odhalení Husova pomníku na Staroměstském náměstí. V té souvislosti je také pomník restaurován a bude slavnostně odhalen k termínu výročí.

Z programu současných oslav je zřejmé, že Husova památka se bude oslavovat jiným způsobem a má jiné cíle – zakotvit Jana Husa jako významnou historickou osobnost v širším evropském kontextu. Starší Husovy pomníky mají v programu současných oslav význam míst – ohnisek paměti. Cílem mé práce je nejen evidovat sochařsky ztvárněné pomníky, které byly v Čechách realizované nebo plánované k pětistému výročí upálení Jana Husa v roce 1915, ale také sledovat, jaké významy byly v souvislosti s jejich realizacemi propagovány v dobovém politickém a uměleckém kontextu. Na základě evidence těchto Husových pomníků sleduji také utváření sítě vztahů mezi politiky a umělci a tedy i reflexi politických témat v oblasti umění, respektive sochařské tvorby v Čechách v závěru dlouhého 19. století.⁷ V té souvislosti sleduji i významy (vztahy) národní a církevní tematiky v oblasti tehdejší politiky a

⁵Husovské triénium 6. 7. 2012 – 6. 7. 2015. Komplettní program dostupný online na <http://hus2015.cz/propagacni-akce.html>, publikováno 10. 4. 2014, [17. 3. 2015]

⁶ Jan Hus – Evropan nové doby. Mapa akcí dostupná online na <http://janhus600.cz/slavnosti/mapa>, [17. 3. 2015]

⁷ V této práci používám pojem „dlouhé 19. století“ pro dobu vymezenou v českých zemích josefínskými reformami a koncem první světové války.

umění. Za impuls k politickým úvahám o významu Jana Husa pro český národ, které pak vedly k přípravě programu oslav pětistého výročí jeho upálení, je možné považovat projev prince Karla IV. ze Schwarzenbergu na zemském sněmu 25. listopadu roku 1889⁸, ve kterém vystoupil proti umístění pamětní desky se jménem Jana Husa na novostavbu Národního muzea. Samozřejmě, že Husova památka a datum jeho upálení se připomínaly už dříve a také k těm příležitostem vznikaly pamětní desky. Nejstarší sochařský pomník Jana Husa postavil Antonín Sucharda v Jičíně roku 1872.⁹ Ovšem Schwarzenbergův postoj se projevil na přelomu osmdesátých a devadesátých let 19. století, tedy v době, kdy mladočeští politici razantně vystupovali proti snahám konzervativních českých a německých poslanců o česko-německé vyrovnání a zařadili boj o zřízení pražského pomníku Jana Husa do svého politického programu. Úspěch mladočechů ve volbách v roce 1891 jim umožnil zaujmout také významné pozice v lokální politice a prosazovat svá národní témata v místech působení. V roce 1890 byl v Praze založen Spolek pro zbudování pomníku Mistra Jana Husa a po jeho vzoru vznikaly obdobné spolky i jinde. V těchto souvislostech je také pochopitelné, proč byl Jan Hus připomínán nikoli jako teolog, ale jako národní mučedník. Mladočeši totiž zároveň razantně vystupovali proti církvi (zejména římsko-katolické) a klerikalismu v politickém životě. Přípravy na výstavby pomníků Jana Husa se staly významnou součástí politického dění v českých městech i vsích ovládaných mladočechy. Počet realizovaných pomníků svědčí nejen o vztahu obyvatelstva Čech k Janu Husovi, ale zároveň o rozšíření a udržení politického vlivu mladočechů v Čechách od počátku devadesátých let. Některé připravované pomníkové akce však nemohly být realizovány v roce výročí, ale až po skončení první světové války, respektive v průběhu dvacátých let 20. století. V těchto případech tedy překračuji původní časové vymezení své práce, protože jejich příprava spadá do období, které sleduji a mají shodný politický i umělecký kontext doby před vznikem samostatného československého státu.

Vzhledem k obrovskému množství nalezených Husových pomníků jsem se rozhodla zaměřit pouze na figurální sochy a sousoší. Kromě nich byly ve sledované době realizovány také pamětní desky nebo tzv. pamětní kameny. Pamětní kameny zpravidla vznikaly ve městech, kde se občanům nepodařilo sehnat dostatek finančních

⁸ BOROVIČKA, Michael. Mistr Jan Hus na českém zemském sněmu v roce 1889, in: *Husitský tábor: Sborník muzea husitského revolučního hnutí Tábor*, č. 9. Tábor: Husitské muzeum v Táboře, 1987. s. 249 – 269

⁹ HOJDA, Zdeněk – POKORNÝ, Jiří. Pomníky a zapomínky, s. 79

prostředků na stavbu sochařského pomníku. Obvykle mají podobu přírodního balvanu či opracovaného kamenného kvádrů, na kterém je umístěna bronzová reliéfní deska se zobrazením Jana Husa. Pokud by se vytvořila mapa s vyznačením míst realizovaných sochařských pomníků Jana Husa, jeho pamětních desek a kamenů v Čechách, bylo by zřejmé, že není možné je v rozsahu bakalářské práce všechny v potřebných souvislostech evidovat. Tato mapa by se ještě více zahustila průzkumem regionálního dobového tisku a písemných pramenů, protože na řadě míst se uvažovalo o zřízení pomníků, ale k realizaci nakonec nedošlo. Ve své bakalářské práci však nemám ambici takovou mapu a katalog vypracovat. Ovšem na základě svého vlastního průzkumu v terénu i v archivech a v literatuře jsem se přesvědčila, že kromě již evidovaných uskutečněných pomníků je v Čechách ještě několik opomenutých nebo jen zamýšlených Husových pomníků. Mohu se také domnívat, že odlišnou hustotu by měla mapa Husových pomníků na Moravě a Slezsku, ale ani této oblasti se v bakalářské práci nebudu věnovat.

Balekův výkladový slovník výtvarného umění definuje pomník (jinak také památník nebo monument) jako jakýkoli významný výtvar, který je svědectvím kulturního a společenského vývoje. Kromě lidského výtvaru se ale může pomníkem stát také přírodní útvar (strom) nebo část památného území (Terezín, Osvětim a další).¹⁰ Pomník totiž není pouze umělecký artefakt, je to především symbol,¹¹ který je lidmi uctíván nikoli pro svou výtvarnou stránku, ale zejména kvůli hodnotám, které symbolizuje. V širších souvislostech své knihy „*Umění náhrobku*“ se definování rozdílů mezi významy pojmů pomník a památník v českém jazyce věnoval Roman Prahel (cituje další literaturu k vysvětlení těchto pojmů). Ve francouzštině a v angličtině se užívá pro totéž jeden pojem *Monument* (a odlišuje se pouze náhrobek – *funerary / funéraire*). V češtině, jak Prahel poznamenává, „*cítíme obsahové rozlišení mezi slovy památník a pomník. Památník zůstává vůči pomníku obecnějším termínem, a formálně čeština dělá značný rozdíl mezi památníkem ve smyslu architektonického díla a pomníkem, dílem sochařským. Od konce 18. století, kdy pod pojem pomník neboli pamětné znamení patřily stejně tak drobné architektury jako sochařské práce, vyvinul se později specifický výtvarný úkol, naplňující lépe naši představu o pomníku par excellence: pomníkové sochařství. Slovo pomník začalo stále častěji označovat volně stojící*

¹⁰ BALEKA, Jan. Výtvarné umění - výkladový slovník, s. 280

¹¹ HOJDA, Zdeněk – POKORNÝ, Jiří. Pomníky a zapomínky, s. 14

sochařské práce dominující okolnímu prostoru.“¹² Pomníky se v Čechách v průběhu 19. století osamostatnily z oblasti funerální tvorby a začaly se využívat k plnění občansko-politických funkcí a v té souvislosti se staly nositeli nových symbolických významů. V sochařské tvorbě v Čechách ve druhé polovině 19. století se pak podle Petra Wittlicha rozvinul kult pomníků, považuje to za „otisk sociální situace“, ve které se utvářela mladá česká společnost po pádu bachovského absolutismu v procesu demokratizace. Pomníky určené pro hlavní veřejné prostory a shromaždiště obyvatelstva se staly významnými prostředky spojujícími umění s politikou. Wittlich také upozorňuje, že pomník se stal historickým a kulturním symptomem v době, kdy docházelo k výraznému ekonomickému i společenskému vzestupu Čechů v habsburské monarchii a sílilo jejich národní sebevědomí. Utvářela se tak vrstva nových objednavatelů, kteří byli schopni zajistit realizaci nákladných pomníkových projektů, které doposud zajišťoval panovník nebo stát. Pro postavení pomníků s určitým tématem se zakládaly spolky složené a zaměřené tak, aby se pomník stal nejvyšší formou propagace jejich kolektivních zájmů. Všeobecným úkolem pomníku bylo povznést partiální zájmy na nejvyšší úroveň, spojovat je s nejvyššími idejemi nové doby, ztotožňovat je s *věčnými hodnotami* a zakotvit v ideálech svobody a nezadržitelného pokroku. To vše měl vyjádřit jasně a jednoznačně, nejčastěji formou „živého obrazu“. Zvláštní postavení pomníku v hierarchii nejenom sochařských, ale i obecných uměleckých forem v této době Wittlich vysvětluje tím, že byl „*velice živým ohniskem zájmu veřejnosti, bodem, v němž se otázky umění protínaly zcela bezprostředně s otázkami politickými a ideologickými, jejichž nebyvalá sociální dynamika hledala a nalézala v pomníku svou konkrétní symboliku.*“¹³ S počtem a náročností pomníkových úkolů v Čechách narůstal i počet a úroveň sochařů a možnosti jejich profesní přípravy. Zaměřím se tedy na pomníky, v nichž se výrazně uplatnilo sochařské - umělecké řešení tématu a ve kterých se utvářela nová ikonografie Jana Husa jako národního hrdiny. Vynechám tedy pamětní kameny s reliéfním zobrazením Husovy tváře nebo jen s nápisy. Pomníky českých národních hrdinů se v Čechách začaly uplatňovat až v době, kdy se plně začala rozvíjet moderní občanská společnost (tedy všechny její složky). Sochařské figurální pomníky „národních hrdinů“ byly prostředky reprezentace a staly se

¹² PRAHL, Roman a kol. Památníky a pomníky, in: *Umění náhrobku v českých zemích let 1780 – 1830*, Praha: Academia 2004, s. 261

¹³ WITTLICH, Petr. Sochařství historismu: kult pomníků. Čechy 1860-1890 in: *Dějiny českého výtvarného umění III./2, 1780 /1890*, kol. autorů. Praha: Academia 2001, s. 114-132.

symboly upevňujícími české národní uvědomění.¹⁴ Petr Wittlich upozorňuje v té souvislosti na další důležité aspekty, které jsou pro mé téma podstatné: „*Rétorika pomníků souvisela v 19. století s rétorikou dobových politiků a veřejných činitelů. Obojí bylo závislé na metaforách a obrazné řeči, jež byla srozumitelná tvůrcům i publiku. (...) V 19. století spočíval význam pomníku stále více v jeho schopnosti utvářet historické vědomí. Jeho novou dominantou se staly národní ideologie, které se snažily vzájemně odlišit nejenom pochopitelným výběrem národních hrdinů a reprezentantů, ale i snahou vyjádřit jejich zvláštní morální a etické hodnoty, jež byly považovány za národně specifické.*“¹⁵ Už od sedmdesátých let 19. století se v Čechách ve výběru národních hrdinů kladl důraz na dobu husitskou (s odkazem na zpracování dějin českého národa Františkem Palackým). Vznikla celá řada pomníků Jana Žižky. Ovšem, jak ve své práci budu sledovat, výběr Jana Husa za českého národního hrdinu, provázela bouřlivá diskuse v parlamentu i na veřejnosti.

Ve své bakalářské práci vycházím z vlastního vypracovaného katalogu Husových pomníků v Čechách,¹⁶ který má 114 (respektive 111) položek.¹⁷ Katalog jsem pořizovala od září roku 2014 do května roku 2015 na základě průzkumu internetových stránek,¹⁸ odborné historiografické nebo uměleckohistorické či topografické literatury a regionálních publikací. Stanovila jsem si strukturu hesla, i když se mi nepodařilo ve všech případech zjistit všechny údaje. Takto strukturovaný katalog však byl nezbytný pro mou další práci, proto ho předkládám jako přílohu své bakalářské práce i v této neúplné podobě. Mým původním cílem bylo vytvořit ucelený seznam Husových pomníků, které se nacházejí na území Čech, ale během výzkumu v terénu a sběru dat jsem zjistila, že i přes značné množství evidencí Husových pomníků není zatím možné dospět k definitivnímu výčtu zachovaných i zaniklých Husových pomníků všech typů. Vzhledem k tomu, že v současné době žádný ucelený seznam Husových pomníků neexistuje, byl pro mne i tento vlastní segmentální katalog nezbytným podkladem.

¹⁴ HROCH, Miroslav. *Národy nejsou dílem náhody*, s. 242 – 246.

O specifikách sochařských pomníků v 19. století budu blíže pojednávat ve třetí kapitole.

¹⁵ WITTLICH, Petr. *Sochařství historismu: kult pomníků. Čechy 1860-1890* in: *Dějiny českého výtvarného umění* III./2, 1780 /1890, kol. autorů. Praha: Academia 2001, s. 118.

¹⁶ Příložený katalog obsahuje v této chvíli celkem 114 Husových pomníků. Pomníky jsou řazeny chronologicky. V katalogu jsou uvedeny jak sochy a sousoší, tak tzv. Husovy kameny, které v Čechách vznikly od roku 1872 (první Husův pomník v Jičíně) až do druhé poloviny 20. století.

¹⁷ 111 existujících pomníků, 3 zničené pomníky.

¹⁸ <http://www.mkcr.cz/cz...ustredni-seznam-kulturnich-pamatek-cr-775/>, <http://husitstvi.cz/galerie/pamatky-a-mista/>, <http://www.turistika.cz/>, <http://www.cestyapamatky.cz/>

V rámci zjištěných pomníků se ve své práci soustředím na figurální sochařské pomníky Jana Husa spjaté prokazatelně s programem oslav v roce 1915. Budu se tedy zabývat patnácti pomníky.

U sledovaných sochařských pomníků se chci zaměřit na to, kdo jejich realizaci inicioval, jak probíhaly přípravy, na základě čeho byli vybíráni sochaři, případně architekti, kteří vytvářeli umělecké návrhy pomníků a jejich umístění v konkrétních urbanistických celcích. Zajímá mne také, jak se při těchto příležitostech uvažovalo o Husově podobě a jaké aspekty ze svého života by měl v dané době zpřítomňovat. V té souvislosti mě zajímá i vzájemné dobové ovlivňování umění politikou a politiky uměním, tedy i podíl vlivu objednavatelů a umělců na konečnou podobu díla. Na základě evidence jednotlivých pomníkových akcí se budu snažit sledovat, zda se v souvislosti s tímto úkolem utvářela politicko-umělecká síť opakujících se vzájemných kontaktů a tedy i politických a uměleckých názorů. V závěru se pokusím vystihnout, jaký dopad měly Husovy pomníky v tehdejší politice a výtvarném umění v Čechách.

Svou práci jsem rozdělila do sedmi kapitol. V první kapitole se budu zabývat jednáním na českém zemském sněmu v roce 1889, které iniciovalo širší veřejnou diskuzi o Husovi. Druhou kapitolu pak věnuji polemice v dobovém denním a periodickém tisku, která vyústila do snah stavět v Čechách Husovy pomníky. Ve třetí kapitole se pokusím definovat pomník jako umělecké a politické téma na konci dlouhého 19. století. Stěžejním místem mé práce je čtvrtá kapitola, kde blíže představím jednotlivé pomníkové projekty a realizace svázané s oslavami v roce 1915. Pátá kapitola bude pojednávat o sochařích, kteří navrhli pomníky představené ve čtvrté kapitole a jejím cílem bude vysledovat utváření sítě uměleckých a politických vztahů v souvislosti s výstavbou Husových pomníků. V šesté kapitole se pokusím shrnout obraz Jana Husa v české pomníkové tvorbě. V poslední, sedmé kapitole se pokusím uvést Husovy pomníky v kontextu tehdejší sochařské tvorby v Čechách.

Kromě kompilace a komparace odborné literatury z oblasti dějin umění, historie a politických a národních dějin tedy bude jednou z metod mé bakalářské práce umělecko-historická topografie, konkrétně soupis Husových pomníků na území Čech. Následně provedu analýzu a komparaci sledovaných pomníků, abych vystihla utváření ikonografie Jana Husa v závěru dlouhého 19. století. Ikonografickou metodu založím na postupu E. Panofského,¹⁹ ve kterém se v prvním kroku zjišťuje prvotní neboli přirozený

¹⁹PANOFSKÝ, Erwin: Význam ve výtvarném umění, Odeon 1981, s. 33-54.

význam a význam faktický a výrazový. V druhém kroku se zjišťuje konvenční význam díla, který se utváří spojováním (a identifikací) uměleckých motivů nebo jejich kombinací, tj. kompozic s tématy a pojmy a vznikají tak alegorie nebo příběhy. Právě určení příběhů nebo alegorií je podle Panofského doménou ikonografické metody. Třetím krokem Panofského ikonografické metody je rozpoznání vnitřního významu neboli rozsahu díla, kdy se dají zjistit podstatné principy, které prozrazují základní postoj národa, období nebo třídy, náboženské nebo společenské přesvědčení, které jsou v díle zhuštěny a poznamenány osobnostmi, které se podílely na jeho tvorbě. Tyto principy se projevují jak v kompozičních metodách, tak v ikonografickém významu.

Při zpracování stručných medailonů zúčastněných sochařů využijí postupů biografické metody. Podle M. Hrocha vychází biografická metoda z předpokladu, že *„určitá událost, akce, postoj byly dílem více nebo méně uvědomělé činnosti konkrétních lidí. Pro analýzu takové akce je tedy důležité poznat, kdo byli oni jedinci, kteří ji uskutečňovali, připravili, prosadili. Jindy nemusí jít o jednorázovou akci, nýbrž o hnutí, které trvalo delší čas a jehož třídní a společenskou podmíněnost můžeme sledovat právě prostřednictvím biografické metody: shromážděním údajů o jednotlivých účastnících hnutí. Biografická metoda může být tedy cenným pomocníkem historikovým zejména tam, kde jde o rozbor sociálních hnutí, národní či politické aktivity (...)*“.²⁰

²⁰ HROCH, Miroslav a kol., Úvod do studia dějepisu, s. 246

Hodnocení pramenů a literatury

V oblasti dějin umění představují cenný pramen osobní pozůstalosti umělců uložené v Archivu Národní galerie v Praze. Pro svou práci jsem využila zejména archivní fond zaměřený na Stanislava Suchardu²¹ a Ladislava Šalouna²². Fondy obou sochařů obsahují rozsáhlou osobní korespondenci, včetně korespondence s objednavateli pomníků a zástupci měst a dobových fotografií. V pozůstalosti Ladislava Šalouna se navíc dochovalo velké množství osobních poznámek, zejména k Husovu pomníku na Staroměstském náměstí (1915), osvětlujících vztah k Janu Husovi a postupný vývoj umělecké podoby pražského pomníku. Stručnější poznámky se týkají i dalších dvou Husových pomníků od Ladislava Šalouna v Hořicích v Podkrkonoší (1914) a v Libáni u Jičína (1925).

K politickým a organizačním okolnostem pražského pomníku poskytuje informace fond Spolku pro zbudování Husova pomníku v Praze,²³ uložený v Archivu hlavního města Prahy, ve kterém se nacházejí knihy zápisů ze schůzí výboru, korespondence s různými institucemi, finanční dokumentace a smlouvy s firmami zajišťujícími zhotovení pomníku.

Fondy obdobných spolků z dalších měst v Čechách jsou uloženy v okresních archivech, informace o Husových pomnících mohou poskytovat také obecní kroniky.²⁴ V mnoha menších obcích se však žádné písemné prameny o přípravách pomníků nedochovaly, ať už z důvodu ztráty daných dokumentů nebo proto, že byla zničena celá kronika.²⁵

Dalším důležitým pramenem pro tento typ historické práce je dobový tisk, který podává informace o tom, jakým způsobem byly Husovy pomníky vnímány a prezentovány. Protože jsem se soustředila na ohlasy týkající se Husova pomníku na Staroměstském náměstí, využila jsem zejména Národní listy, které jsou spolu s dalšími dobovými periodiky uloženy v Národní knihovně v Praze.

²¹ ANG, fond Sucharda, Stanislav 1877 – 1916

²² ANG, fond Šaloun, Ladislav 1889 – 1946

²³ AHMP, fond Spolek pro zbudování Husova pomníku v Praze 1889 – 1917, inv. č. 1 - 209

²⁴ Např. Kronika města Pečky, SOA Praha – SOkA Kolín, Fond Archiv města Pečky, inv. č. 1

²⁵ Při výzkumu v terénu a sběru dat jsem zjistila, že v řadě obcí v Čechách zničili obecní kroniky nacisté na konci třicátých let 20. století. Tento případ se týká např. Horních Kněžeklاد u Českých Budějovic.

Vzhledem k obrovskému počtu Husových pomníků v Čechách a aktuálnímu významu tohoto tématu jsem informace vyhledávala také na internetu. Využila jsem zejména oficiální stránky jednotlivých obcí (Horní Kněžeklady)²⁶ nebo internetové stránky městských muzeí (Hořice, Hlinsko)²⁷. Zmínky o Husových pomnících jsou také v regionálních elektronických novinách a časopisech. Na téma Husových pomníků v Hradci Králové vyšlo několik článků v Hradeckém deníku,²⁸ o nerealizovaném pomníku ve Staňkově byl publikován článek v časopise Staňkovsko.²⁹ V případě Husova pomníku v Lounech jsem vycházela z textu Antonína Hluštíka v „*kulturně historické revue lounského kraje REGIZ*“.³⁰

Pro teoretické zakotvení práce bylo samozřejmě nutné opřít se o příslušnou odbornou literaturu a studie. Sochařstvím ve druhé polovině 20. století se zabýval historik umění Vojtěch Volavka (1899-1985).³¹ Z mladších autorů pak zejména Petr Wittlich (*1932) napsal na toto téma nespočet knih³² nebo odborných článků,³³ za které

²⁶ Historie obce [online]. Oficiální internetové stránky obce Horní Kněžeklady, <http://www.horniknezeklady.cz/historie.html>, publikováno 2011, [22. 3. 2015]

²⁷ TOMÍČKOVÁ, Oldřiška – BÍČIŠTĚ, Pavel. Husův pomník [online]. Hořice: Městské muzeum a MIC Hořice, <http://www.horice.org/cz/kultura/dalsi-pametihodnosti/husuv-pomnik/>, [12. 3. 2015] - VAŠKOVÁ, Jana. Příběh Husova pomníku [online]. Hlinsko: Městské muzeum a galerie Hlinsko, <http://www.hlinsko.cz/mesto/kultura?id=1369>, [26. 4. 2015]

²⁸ VÍTKOVÁ, Martina. Seriál o sochách: Vyhublá Husova tvář představuje jeho utrpení, In: *Hradecký deník* [online]. Oficiální stránky Hradeckého deníku. http://hradecky.denik.cz/spolecenska_rubrika/serial-o-sochach-vyhubla-husova-tvar-predstavuje-jeho-utrpeni-20130212.html, publikováno 12. 2. 2013, [22. 3. 2015] - VÍTKOVÁ, Martina. Seriál o sochách: Užival si Mistr Jan Hus světského života?, In: *Hradecký deník* [online]. Oficiální stránky Hradeckého deníku. http://hradecky.denik.cz/spolecenska_rubrika/serial-o-sochach-uzival-si-mistr-jan-hus-svetskeho-zivota-20120529.html, publikováno 29. 5. 2012, [22. 3. 2015]

²⁹ KINKOROVÁ, Radka. Z archivu: Spolek pro postavení Mistra Jana Husa ve Staňkově, In: *Staňkovsko* [online]. Sv. 84, červenec 2009. s. 5.

Oficiální stránky města Staňkov. <http://www.mestostankov.cz/mesto/casopis-stankovsko/2014/>, [4. 4. 2015]

³⁰ HLUŠTÍK, Antonín. Mistr Jan Hus. Nejznámější Kvasničkova práce. In: *REGIZ. Kulturně historická revue lounského regionu* [online]. http://www.vejir.cz/regiz/archiv/historie/mistr_jan_hus.html, publikováno 1998, [22. 3. 2015]

³¹ VOLAVKA, Vojtěch. České malířství a sochařství 19. století. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1968. 247 s. ISBN: 16 – 918 68

³² WITTLICH, Petr. Sochařství české secese. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Nakladatelství Karolinum, 2000. 400 s. ISBN: 80-7184-973-1. WITTLICH, Petr. České sochařství ve XX. století. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1978. 245 s. ISBN: 14 – 292 - 78

³³ WITTLICH, Petr. Pomník a město, in: *Město v české kultuře 19. století*. Praha: Národní galerie v Praze, 1983. s. 267 – 280. WITTLICH, Petr. Sochařství pražských veřejných prostranství, in: *Praha našeho věku III*. Praha: Panorama, 1978. s. 173 – 232. WITTLICH, Petr. Otázka pomníku, in: *České sochařství ve XX. století*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1978. s. 142 – 157. WITTLICH, Petr. Sochařství na přelomu století, in: *Dějiny českého výtvarného umění IV/1*, Praha: Academia, 2009. s. 95-125.

získal celou řadu ocenění. Z pohledu historika umění Wittlich pojednává především o umělecké stránce pomníků, charakterizuje vývoj sochařské tvorby v Čechách na příkladu vlivných českých sochařů (Myslбек, Schnirch, Sucharda, Šaloun, Bílek a další). V kontextu dobové sochařské tvorby se v několika člancích věnoval Husovým pomníkům, zejména pomníkům od Ladislava Šalouna na Staroměstském náměstí a v Hořicích v Podkrkonoší a pomníku Františka Bílka v Kolíně. Na téma pomníků vyšla v roce 1996 významná publikace historiků Zdeňka Hojdy (*1953) a Jiřího Pokorného (*1957) „*Pomníky a zapomníky*“³⁴. Hojda a Pokorný studovali historii a archivnictví, zabývají se historií kultury; pomníky pojmají v širších souvislostech jako produkty své doby a v knize tak není opomenuto ani historické, společenské a politické pozadí stavby jednotlivých pomníků. Ve dvaceti kapitolách vyčerpávajícím způsobem zmapovali osudy nejvýznamnějších pomníků, které byly postaveny na území dnešní České republiky od počátku 19. do konce 20. století. Husovým pomníkem na Staroměstském náměstí v Praze se zabývali v kapitole „*Ideál vyššího života národního*“³⁵. Podobným způsobem je koncipován katalog k výstavě „*Metamorfózy politiky. Pražské pomníky 19. století*“ z roku 2013,³⁶ který sestavili historici umění Kateřina Kuthanová (*1976) a Adam Hnojil (*1976) s archivářkou Hanou Svatošovou (*1955) a další autoři. Pomníkovou tvorbou Ladislava Šalouna se zabýval Petr Šámal (*1977) a tvorbou Stanislava Suchardy a Františka Bílka Martin Krummholz (*1977). Biografické údaje o sochařích jsem čerpala ze slovníku výtvarných umělců, který sestavil Prokop Toman (1872 - 1955)³⁷ a z encyklopedie výtvarného umění sestavené pod vedením Anděly Horové (*1944)³⁸. Ikonografii Jana Husa dosud nejlépe zpracoval historik umění Jan Royt (*1955) v článku „*Ikonografie Mistra Jana Husa v 15. až 18. století*“.³⁹

WITTLICH, Petr. Sochařství historismu: kult pomníků, in: *Dějiny českého výtvarného umění 1780/1890 (III/2)*, Praha: Academia 2001, s. 114 – 132

³⁴ HOJDA, Zdeněk – POKORNÝ, Jiří. *Pomníky a zapomníky*. Praha – Litomyšl: Paseka, 1996

³⁵ HOJDA, Zdeněk – POKORNÝ, Jiří. *Pomníky a zapomníky*, s. 79 - 91

³⁶ KUTHANOVÁ, Kateřina (ed.). *Metamorfózy politiky*. Katalog k výstavě o pražských pomnících 19. stol., Praha: Archiv hlavního města Prahy, 2013. 332 s. ISBN: 978-80-86852

³⁷ TOMAN, Prokop. *Nový slovník československých výtvarných umělců, A – K*. 4.vyd. Ostrava: Výtvarné centrum Chagall, 1993. 605 s. ISBN: 80-900648-4-1 - TOMAN, Prokop. *Nový slovník československých výtvarných umělců, L – Ž*. 3.vyd. Ostrava: Výtvarné centrum Chagall, 1993. 782 s. ISBN: 80-900648-4-1

³⁸ HOROVÁ, Anděla a kol. *Nová encyklopedie českého výtvarného umění, A – M*. 1.vyd. Praha: Academia, 1995. 546 s. ISBN: 80-200-0521-8 - HOROVÁ, Anděla a kol. *Nová encyklopedie českého výtvarného umění, N – Ž*. 1.vyd. Praha: Academia, 1995. 556 s. ISBN: 80-200-0522-6

³⁹ ROYT, Jan. *Ikonografie Mistra Jana Husa v 15. až 18. století*, in: *Jan Hus na přelomu tisíciletí: mezinárodní rozprava o českém reformátoru 15. století a o jeho recepci na prahu třetího milénia*.

České dějiny 19. století jsem zpracovala s pomocí textů historika Otto Urbana (1938-1996)⁴⁰ a Pavly Vošahlíkové (*1951) a Milana Řepy (*1970), kteří se věnovali politickým dějinám ve druhé polovině 19. století.⁴¹ Jelikož jsou Husovy pomníky v Čechách symbolem českého národního uvědomění, bylo třeba zabývat se také procesem utváření moderních národů. O tom ve svých knihách pojednává zejména historik Miroslav Hroch (*1932).⁴² Husův pomník v Praze v kontextu dobové politické situace objasňují odborné články Michaela Borovičky (*1951)⁴³ a Stanislava Zity (1961-2013).⁴⁴

Téma mé práce předpokládá studium topografické a regionální literatury. V posledních letech se v českém prostředí objevila celá řada knih či odborných prací, které byly věnovány Husovým pomníkům nebo se o nich alespoň krátce zmiňují. V roce 2000 vyšla v pardubickém sborníku „Zprávy klubu přátel Pardubicka“ krátká stať historika Jiřího Kotyky o nerealizovaném pomníku Jana Husa v Pardubicích,⁴⁵ který měl být postaven k roku 1915 a jehož autorem měl být sochař Stanislav Sucharda. Témuž pomníku se věnoval Jiří Jezbera ve své diplomové práci „*Pomníky a sochy Mistra Jana Husa ve východních Čechách*“⁴⁶ z roku 2003. Ze stejného roku pochází i diplomová práce Ireny Splitkové, jejímž tématem byl Husův pomník v Kolíně od sochaře Františka Bílka. Výtažek z této práce byl publikován v *Archivních pramenech*

Papežská lateránská univerzita Řím, 15. - 18. prosince 1999. Ústí nad Labem: Albis international, 2001 s. 405-451.

⁴⁰ URBAN, Otto. Česká společnost 1848 – 1918. Praha: Nakladatelství Svoboda, 1982. 691 s. ISBN: 25 – 123 – 82 - URBAN, Otto. České a slovenské dějiny do roku 1918. Praha: Nakladatelství Svoboda, 1991. 264 s. ISBN: 80 – 205 – 0193 – 2 - URBAN, Otto. Kapitalismus a česká společnost. Praha: NLN – Nakladatelství lidové noviny, 2003. 326 s. ISBN: 80-7106-500-5

⁴¹ VOŠAHLÍKOVÁ, Pavla – ŘEPA, Milan. Bratři Grégrové a česká společnost v druhé polovině 19. století. Praha: Historický ústav AV ČR ve spolupráci s nakladatelstvím Dr. Eduard Grégr a syn, s. r. o, 1997. 189 s. ISBN: 80 – 902023 – 7 – 3

⁴² Viz např. HROCH, Miroslav. Národy nejsou dílem náhody. Praha: Slon, 2009. 315 s. ISBN: 978-80-7419-010-0

⁴³ BOROVIČKA, Michael. Mistr Jan Hus na českém zemském sněmu v roce 1889, in: *Husitský tábor: Sborník muzea husitského revolučního hnutí Tábor*, č. 9. Tábor: Husitské muzeum v Táboře, 1987. s. 249 – 269

⁴⁴ ZITA, Stanislav. Boj o pomník Jana Husa v Praze v období 1889 – 1903, in: *Husitský tábor: Sborník muzea husitského revolučního hnutí Tábor*, č. 14 (2004), s. 113 – 146

⁴⁵ KOTYK, Jiří. K osudům Husova pomníku v Pardubicích, in: *Zprávy klubu přátel Pardubicka*. Pardubice: Klub přátel Pardubicka 35, č. 5-6, 2000. s. 137-139.

⁴⁶ JEZBERA, Jiří. Pomníky a sochy Mistra Jana Husa ve východních Čechách. Hradec Králové: Univerzita Hradec Králové, 2003. Práce je přístupná v Archivu UHK.

Kolínska.⁴⁷ Částečné soupisy Husových pomníků v Čechách vytvořila Milada Krausová.⁴⁸ Její práce však tvoří pouze abecední seznamy pomníků na daném území Čech a neposkytují žádné (nebo jen velmi stručné) informace, což odpovídá jejich velkému množství. Při zjišťování informací o Husově pomníku v Plzni – Doubravce mi pomohla práce Moniky Bryšové z roku 2008,⁴⁹ kterou mi poskytla Kateřina Fantová z Archivu města Plzně. V roce 2008 vyšla také první samostatná publikace o pražském pomníku s názvem „6. 7. 1915 - Pomník Mistra Jana Husa. Český symbol ze Žuly a bronzu“,⁵⁰ jejímž autorem je historik Jan Galandauer (*1936), který podrobně popsal historii pomníku, od prvotního impulsu k jeho výstavbě na českém zemském sněmu v roce 1889, přes dlouhé spory o jeho umístění, obě soutěže až po odhalení na Staroměstském náměstí roku 1915. Stejně jako Hojda a Pokorný na pozadí hlavního tématu přehledně popisuje dobovou politickou situaci a dává tak čtenáři možnost zasadit stavbu Husova pomníku v Praze do širšího kontextu. Významnou část tvoří kapitoly pojednávající o historii a podobě oslav 6. července, kdy si lidé už od patnáctého století téměř každoročně připomínají Husovu smrt. V případě Husova pomníku v Pečkách najdeme stručné zmínky o něm v souvislosti s evangelickým kostelem zasvěceným Janu Husovi, který byl v tomtéž městě postaven také u příležitosti výročí roku 1915.⁵¹ Sušickému pomníku je věnována jedna kapitola v knize „*Památky města Sušice*“⁵² z roku 2012.

V neposlední řadě nelze opomenout ani monografické práce o Janu Husovi. Do této oblasti bádání zatím nejvýrazněji přispěli dva čeští historici, Jiří Kejř (1921-2015) a František Šmahel (*1934). Oba vědce spojuje snaha sepsat objektivní monografii, která

⁴⁷ SPLITKOVÁ, Irena. Pomník Mistra Jana Husa v Kolíně: (Historie zbudování sochařského díla od Františka Bílka a jeho osudy v období před rokem 1950). In: *Archivní prameny Kolínska*. Praha: SOA v Praze – SOKA v Kolíně, 2003. s. 41 – 128

⁴⁸ KRAUSOVÁ, Milada. Husovy pomníky v západních Čechách, in: *Minulostí západočeského kraje*, č. 39. Plzeň: Archiv města Plzně, 2004. s. 355 – 378 – KRAUSOVÁ, Milada. Husovy pomníky na Rakovnicku, in: *Husitský tábor: Sborník muzea husitského revolučního hnutí Tábor*, č. 14. Tábor: Husitské muzeum v Táboře, 2004. s. 51 - 70

⁴⁹ BRYŠOVÁ, Monika. Husův pomník. Plzeň – Doubravka. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2008. Práce je přístupná v elektronické podobě v Archivu města Plzně.

⁵⁰ GALANDAUER, Jan. 6. 7. 1915 : (Pomník Mistra Jana Husa). Praha: Havran, 2008. 162 s. ISBN: 978-80-86515-81-6

⁵¹ NEŠPOR, Zdeněk, R. Encyklopedie moderních evangelických (a starokatolických) kostelů Čech, Moravy a českého Slezska. Praha: Kalich, 2009. Pečky, s. 342. - VLK, Miroslav. Kubistický interiér evangelického kostela v Pečkách - devadesáté výročí dokončení, in: *Zprávy památkové péče*, roč. 66, č. 6 (2006), s. 502-504.

⁵² LHOTÁK, Jan – PACHNER, Jaroslav – RAZÍM, Vladislav a kol. Památky města Sušice. Sušice: Město Sušice ve spolupráci s Muzeem Šumavy, 2012. 727 s. ISBN: 978-80-260-2851-2

by napomohla zbourat pomyslnou zeď mezi „Husem - mučedníkem“ a „Husem – kacířem“. Jiří Kejř vydal v roce 2009 knihu „*Jan Hus známý i neznámý*“.⁵³ Publikace Františka Šmahela s názvem „*Jan Hus. Život a dílo*“⁵⁴ vyšla o čtyři roky později. V závěrečné kapitole této knihy, kterou nazval „*Dva životy a dvojí žití Mistra Jana Husa*“, Šmahel rozlišuje život, který Hus skutečně prožil a ten, který začal prakticky hned po jeho smrti. Druhým životem v tomto smyslu míní Husův obraz v podání jeho příznivců i zarytých odpůrců. „Dvojí žití“ má symbolizovat odlišné podoby Husova obrazu. Zatímco pro příznivce byl Hus odvážným mužem, který pro svou pravdu zemřel jako mučedník, jiní v něm viděli nenapravitelného kacíře. Jisté je, že Husův obraz se v průběhu dějin stále proměňoval. Právě tento „druhý život“ měl však podle autora pro vývoj českého národa zásadní význam.

⁵³ KEJŘ, Jiří. *Jan Hus známý i neznámý* : (Resumé knihy, která nebude napsána). Praha: Karolinum, 2009.

⁵⁴ ŠMAHEL, František. *Jan Hus : (Život a dílo)*. Praha: Argo, 2013.

1 Téma Jan Hus na českém zemském sněmu v roce 1889

Průběh jednání o Janu Husovi na českém sněmu v roce 1889 důkladně vyložil Michael Borovička v textu „*Mistr Jan Hus na českém zemském sněmu v roce 1889*“⁵⁵. Jednu kapitolu tomuto tématu věnoval také Jan Galandauer.⁵⁶ Krátce se o této diskusi zmiňuje i Stanislav Zita⁵⁷ a mnoho dalších autorů. Většina z nich se ovšem tomuto tématu věnuje pouze okrajově a vychází z textu Michaela Borovičky. Z toho důvodu se budu v této kapitole odkazovat zejména na jeho text.

V roce 1889 se na Václavském náměstí dokončovala stavba Musea království Českého (nyní s názvem Národní muzeum). Počítalo se s tím, že na fasádu muzejní budovy bude umístěno sedmdesát dva pamětních desek se jmény slavných mužů, kteří se zasloužili o vlast, zejména v oblasti literatury, vědy a kultury. O konečném seznamu národních velikánů rozhodoval zemský výbor. Staročeští poslanci Václav Škarda, Albín Bráf a Jan Kvíčala se snažili přesvědčit zástupce české šlechty, aby byl mezi vybranými osobnostmi i Jan Hus. Návrh byl ale při hlasování zemského výboru většinou jeho členů zamítnut. Staročeští politici tak se svým návrhem neuspěli a dále jej neprosazovali.⁵⁸ Prosadit umístění desky s Husovým jménem na budovu muzea si však vytyčili jako svůj zásadní úkol politici mladočeské strany, která svůj program založila na myšlenkách Františka Palackého.⁵⁹

Husovo jméno zaznělo znovu na českém zemském sněmu 25. listopadu 1889, kde se projednávaly rozpočtové otázky včetně rozpočtu na již zmíněnou novou muzejní

⁵⁵ BOROVIČKA, Michael. Mistr Jan Hus na českém zemském sněmu v roce 1889, in: *Husitský tábor: Sborník muzea husitského revolučního hnutí Tábor*, č. 9. Tábor: Husitské muzeum v Táboře, 1987. s. 249 – 269

⁵⁶ GALANDAUER, Jan. 6. 7. 1915 : (Pomník Mistra Jana Husa). Praha: Havran, 2008. 162 s. ISBN: 978-80-86515-81-6

⁵⁷ ZITA, Stanislav, Boj o pomník Jana Husa v Praze v období 1889 – 1903, in: *Husitský tábor: Sborník muzea husitského revolučního hnutí Tábor*, č. 14 (2004), s. 113 - 146

⁵⁸ ZITA, Stanislav, Boj o pomník Jana Husa v Praze v období 1889 – 1903, in: *Husitský tábor: Sborník muzea husitského revolučního hnutí Tábor*, č. 14 (2004), s. 113

⁵⁹ Palacký věnoval Husovi a husitství velký prostor ve své rozsáhlé historické práci „*Dějiny národu českého v Čechách a na Moravě*“, která vycházela postupně od roku 1848 až do Palackého smrti v roce 1876. Husa v díle začlenil do evropské reformace, kterou prezentoval jako mezník mezi středověkem a novověkem. Dobu husitskou vnímal jako počátek lidského pokroku. Za jediný negativní rys husitství považoval husitské války. Z myšlenek Františka Palackého vycházeli ve svém politickém programu nejen mladočeši, ale také první československý prezident T. G. Masaryk.

Více o Palackého pohledu na husitství viz například: ČORNEJ, Petr. Ke genezi Palackého husitství, in: ŠMAHEL, František – DOLEŽALOVÁ, Eva, a kol. *František Palacký 1789/1998 : (Dějiny a dnešek)*, Praha: Historický ústav AV ČR, 1999, s. 123 – 137

budovu. Mladočeský poslanec Josef Šil⁶⁰ připomněl, že zemský výbor odmítl zařadit mezi velikány českého národa Jana Husa a navrhl, aby se o tom jednalo znovu. Ve svém projevu shrnul argumenty pro umístění desky s Husovým jménem. „*Slavný sněme! Když před nějakým časem ocitla se ve veřejnosti české zpráva, že mezi jmény mužů, jimiž ozdobeno býti má průčelí Muzea Království českého, nenachází se jméno mistra Jana Husi, tu pravé pobouření způsobilo to v lidu českém, nikdo nechtěl zprávám těm víry dáti. Avšak nyní, když nalézá se v rukou našich zpráva rozpočtové komise, která týká se stavby Muzea českého... tu potvrdilo se, že pravdou jest, což tehdá psaly listy české (...) a tu ptá se veškerá veřejnost česká, ptá se lid český: Co jest příčinou toho, jaké důvody jednání takového?*“⁶¹ Následoval dlouhý projev, ve kterém líčil Husův ohromný význam pro český národ: „*Hus znamená kus historie české. Hus znamená list dějin národu českého nejskvělejší a nejslavnější. Hus znamená slávu naši, naši vzdělanost, naši osvětu, naše žití, naše všechno.*“⁶² A pokračoval: „*Národ český nebyl nikdy národem nevděčným. A mistr Jan Hus nebyl jen mužem slavným, on byl zjev fenomenální a muž epochální. Byl veleduch, jakých sotva jednou jedno rodí tisíciletí. Jím počal nový věk, napsal slavný historiograf Palacký. On roztránil mohutnou pěstí pokořující a ponižující pouta autority, on postavil právo svědomí, volnost myšlení a svobodu proti autoritě. (...) Počátky reformace české jsou podstatným článkem pokroku a vzdělanosti lidské. Všichni národové uznávají a ctí mistra Jana Husa jako jednoho z největších bojovníků za veškerou svobodu lidstva (...).*“⁶³ Poté ještě uvedl evropská města, kde si Jana Husa nějakým způsobem připomínají a dále pokračoval ve výčtu Husových zásluh. Zmínil se o knize katolického kněze Antonína Lenze⁶⁴, který podle jeho slov také považoval Husa za bezúhonného a mravně ušlechtilého člověka. Hovořil i o historikovi Václavu Tomkovi, který prý prokázal, že kostnický soud nebyl spravedlivý.⁶⁵ Na konci svého projevu vyslovil návrh, aby byla na budovu Národního muzea umístěna deska s Husovým jménem: „*Slavný sněme, račiž se usnésti: Zemskému*

⁶⁰ Lékař a politik, poslanec Českého zemského sněmu a Říšské rady.

⁶¹ GALANDAUER, Jan. 6. 7. 1915 : (Pomník Mistra Jana Husa), s. 12

⁶² GALANDAUER, Jan. 6. 7. 1915 : (Pomník Mistra Jana Husa), s. 13

⁶³ BOROVIČKA, Michael. Mistr Jan Hus na českém zemském sněmu v roce 1889, in: *Husitský tábor: Sborník muzea husitského revolučního hnutí Tábor*, č. 9., s. 252

⁶⁴ Katolický kněz, pedagog na biskupském semináři v Českých Budějovicích, kanovník a probošt Vyšehradské kapituly, poslanec českého sněmu a panské sněmovny.

⁶⁵ BOROVIČKA, Michael. Mistr Jan Hus na českém zemském sněmu v roce 1889, in: *Husitský tábor: Sborník muzea husitského revolučního hnutí Tábor*, č. 9., s. 249 - 253

výboru se ukládá, by učinil, čeho třeba, aby čelo budovy muzejní neslo desku votivní se jménem mistra Jana Husi.“⁶⁶

Po Šílovi promluvil další mladočeský poslanec Karel Adámek⁶⁷, který se věnoval původně plánovanému tématu schůze, stavbě muzejní budovy, ale v závěru své řeči se vyjádřil k Husovi. Podivil se, proč se o desce s Husovým jménem vůbec diskutuje, když Hus a Komenský, jehož jméno se mělo nacházet na jedné z desek, jsou dle jeho názoru dvě české osobnosti, které mají své pomníky i v zahraničí. Kromě toho uvedl, že památky připomínající Jana Husa se už nacházejí i v Čechách (zmínil např. obraz od Václava Brožíka na Staroměstské radnici v Praze⁶⁸). Svou řeč pak ukončil podporou Šílova návrhu: „*Jako po upálení mistra Jana Husi roku 1415 téměř veškerá šlechta česká protestovala proti tomuto skutku, tak dnes s povděkem uvítá veškerý český lid snešení slavného sněmu, aby v průčelí Muzea Království českého vyryto bylo jméno Hus!*“⁶⁹

Jak uvádí Stanislav Zita⁷⁰, zmínky o Husovi byly v tehdejší politické i společenské situaci v podstatě zápalnou bombou. Pro katolicky smýšlející šlechtu nepřicházelo uctívání Jana Husa v úvahu. Staročeši sice proti umístění desky s Husovým jménem zprvu nic nenamítali, ale jejich politické spojení s českou zemskou šlechtou bylo tak silné, že se raději snažili zachovat neutralitu.⁷¹ Šílovův projev nicméně nemohl zůstat bez odezvy. Dva mladočeské poslance vystřídali jejich názoroví oponenti. Jako první hovořil katolík a poslanec velkostatkářské kurie Klement Borový⁷², připustil, že Husovy zásluhy o český jazyk a (teologickou) literaturu jsou pozoruhodné. V následující řeči ale pod vlivem předchozích proslovů označil Husa za „pochodeň“, která zapříčinila ničivé husitské války. Poté pokračoval slovy: „...*a víte, co z toho vzniklo? Palacký sám to povídá. Podívejte se do historie, naleznete sta budov*

⁶⁶ GALANDAUER, Jan. 6. 7. 1915 : (Pomník Mistra Jana Husa), s. 13

⁶⁷ Spisovatel, národopisec a mladočeský politik.

⁶⁸ BROŽÍK, Václav. Mistr Jan Hus na koncilu kostnickém. Olej, plátno, 500 x 730 cm, 1883. Brožíkova síň Staroměstské radnice v Praze.

⁶⁹ BOROVIČKA, Michael. Mistr Jan Hus na českém zemském sněmu v roce 1889, in: *Husitský tábor: Sborník muzea husitského revolučního hnutí Tábor*, č. 9., s. 254

⁷⁰ ZITA, Stanislav, Boj o pomník Jana Husa v Praze v období 1889 – 1903, in: *Husitský tábor: Sborník muzea husitského revolučního hnutí Tábor*, č. 14 (2004), s. 113 - 146

⁷¹ ZITA, Stanislav, Boj o pomník Jana Husa v Praze v období 1889 – 1903, in: *Husitský tábor: Sborník muzea husitského revolučního hnutí Tábor*, č. 14 (2004), s. 115

⁷² Katolický kněz, profesor církevního práva a fundamentální teologie na pražské univerzitě, kanovník Svatovítské kapituly a spisovatel.

klášterních, památek uměleckých, budov slavných, které Karel IV. a jiní před ním byli zbudovali, z těch se staly pouze trosky.“⁷³ Mezi mladočechy vyvolalo prohlášení Klementa Borového bouřlivé reakce. Za pozornost stojí zejména výrok poslance Jana Vašatého, který směrem ke kanovníkům vykřikl větu: „*Ještě dnes byste ho upálili!*“⁷⁴

Staročechy na sněmu zastupoval historik Václav Vladivoj Tomek⁷⁵, o kterém se ve svém projevu zmínil Josef Šíl. Tomek v reakci na Šílovu řeč připustil, že uznává Husovy literární zásluhy, ale umístění desky s Husovým jménem si nepřál. Důvodem byly husitské války, které označil za „dobu rozkolu a mravního úpadku“. Trnem v oku mladočeských poslanců se pak stalo především Tomkovo prohlášení, že oceňuje bitvu na Bílé hoře, jelikož po ní bylo dosaženo náboženské jednoty: „*Jsem bez obalu vyznavačem svobody náboženství, ale kdyby bylo se úplně podařilo obrácení národa na katolickou víru, byl by to prospěch velký pro jednotu našeho národa. Převratem oním hrozným, který nás tolik stál (...), dosáhli jsme duchovenstva upřímně s národem smýšlejícího, které bylo jedním z hlavních faktorů našeho novovzkříšení, které jest takřka jediné u všech národů evropských.*“⁷⁶ Kdyby Husova deska představovala pouze uznání jeho literárních zásluh, pokračoval český historik, měla by na budově jistě své místo. Vzhledem k tomu, že by si jí ale katolická část obyvatel mohla vyložit i jinak, rozhodl se hlasovat proti ní.

Na řeč Josefa Šíla reagoval i katolický kněz Antonín Lenz, který se Husem a husitstvím zabýval dlouhá léta a napsal na tato témata řadu historických i teologických publikací.⁷⁷ Podle svých slov by byl schopen doložit Husovu mravní bezúhonnost, jak to zmínil Josef Šíl, zároveň ale dodal, že v Husových spisech skutečně našel věty, které mu kostnický koncil vyčítal. „*A jestliže Hus pouze jenom bezúhonného charakteru byl a přitom takové bludné věci předkládal*“, říkal Lenz, „*nemohu jako kněz s tím souhlasiti, (...) aby osoba Jana Husi jako kněze byla ctěna, ačkoli s čím souhlasím, že má velké zásluhy o písemnictví české. Vždyť jsem spisy jeho veškery četl jako snad málokdo.*“

⁷³ BOROVIČKA, Michael. Mistr Jan Hus na českém zemském sněmu v roce 1889, in: *Husitský tábor: Sborník muzea husitského revolučního hnutí Tábor*, č. 9., s. 255

⁷⁴ GALANDAUER, Jan. 6. 7. 1915 : (Pomník Mistra Jana Husa), s. 15

⁷⁵ Historik, archivář, pedagog a konzervativní politik.

⁷⁶ BOROVIČKA, Michael. Mistr Jan Hus na českém zemském sněmu v roce 1889, in: *Husitský tábor: Sborník muzea husitského revolučního hnutí Tábor*, č. 9., s. 256

⁷⁷ GALANDAUER, Jan. 6. 7. 1915 : (Pomník Mistra Jana Husa), s. 17

K dílu Antonína Lenze viz např. LENZ, Antonín. Učení Mistra Jana Husi, na základě latinských i českých spisův jeho, jakož i odsouzení Husovo na sněmu Kostnickém. Praha: Tiskem kníž. arcib. kněhtiskárny za Rohlíčka a Sieverse, 1875

*Já tedy nemohu souhlasiti, aby i jemu čestná deska na Muzeu národním byla postavena.*⁷⁸

Dalším řečníkem za staročeskou stranu byl poslanec Jan Kvíčala,⁷⁹ zaměřil se zejména na výzdobu muzea a zadávání zakázek při jeho stavbě, když shrnul všechna svá témata, krátce se vyjádřil k pamětní desce. Kvíčala uznal Husovy zásluhy, ale zároveň prohlásil, že by umístění desky s jeho jménem urazilo katolické duchovenstvo, což považoval za důvod k tomu, aby zemský výbor Husa nevybral.⁸⁰ Borovička považuje stanoviska Tomka a Kvíčaly za čistě politický tah, ke kterému vedla staročeské politiky závislost na šlechtě a katolické hierarchii. Připomíná ale, že se tím odvrátili od svých stranických kolegů, kteří si chtěli ve sporu zachovat neutrální stanovisko.⁸¹

Debata na českém zemském sněmu, podle Borovičky plná rozhořčených výkřiků a urážek od všech zúčastněných stran, se chýlila ke konci. To nejlepší ale mělo teprve přijít. Po delší době se znovu vrátili ke slovu mladočeši, tentokrát zastoupeni Husovým příznivcem *par excellence*, Dr. Eduardem Grégrem.⁸² Novinář a politik Eduard Grégr, který stál společně se svým bratrem Juliem Grégrem v čele Národních listů,⁸³ byl jedním z nejradiálnějších členů mladočeské strany. Jeho proslov byl velmi emotivní. Nejprve souhlasil se slovy svého kolegy Josefa Šíla a dodal, že pokusy vymazat Husa z české historie nemají šanci uspět. Husův význam viděl zejména v zásluhách o vědu a literaturu. Naopak za bezvýznamné považoval teologické spory: „*Pánové, mně není, jak pravím, mistr Jan Hus reformátorem náboženským, pro mne má větší cenu v nynějších poměrech jako reformátor v literatuře, jazyku a ve vědě.*“

⁷⁸ BOROVIČKA, Michael. Mistr Jan Hus na českém zemském sněmu v roce 1889, in: *Husitský tábor: Sborník muzea husitského revolučního hnutí Tábor*, č. 9., s. 257

⁷⁹ Klasický filolog, pedagog a politik.

⁸⁰ GALANDAUER, Jan. 6. 7. 1915 : (Pomník Mistra Jana Husa), s. 18

⁸¹ BOROVIČKA, Michael. Mistr Jan Hus na českém zemském sněmu v roce 1889, in: *Husitský tábor: Sborník muzea husitského revolučního hnutí Tábor*, č. 9., s. 257

⁸² Lékař, podnikatel, člen Sokola, vůdčí osobnost mladočeské strany a v letech 1867 - 1907 zemský poslanec za venkovský volební obvod Vysoké Mýto-Skuteč-Hlinsko. Více o Eduardu Grégrovi viz VOŠAHLÍKOVÁ, Pavla – ŘEPA, Milan. *Bratři Grégrové a česká společnost v druhé polovině 19. století*. Praha: Historický ústav AV ČR ve spolupráci s nakladatelstvím Dr. Eduard Grégr a syn, s. r. o, 1997. 189 s. ISBN: 80 – 902023 – 7 - 3

⁸³ Národní listy byly politicky zaměřené noviny, které vycházely v letech 1861 až 1941. Jejich cílem byla agitace obyvatelstva ve významných politických a společenských otázkách. Více o Národních listech taktéž VOŠAHLÍKOVÁ, Pavla – ŘEPA, Milan. *Bratři Grégrové a česká společnost v druhé polovině 19. století*.

*A proč stavíme, milí pánové, pomníky slavným mužům a proč, pánové, zveřejňujeme i jejich jména v kovu a kamení? Myslím hlavně proto, aby sloužili za příklad živoucí generaci naší a hlavně za příklad mladé generaci. Nuže, pánové, tu se vás táži, zdaž není mistr Jan Hus osobou takovou, která může sloužiti za skvělý vzor a za skvělý příklad naší mládeži, bez ohledu, jak jsem pravil, na jeho náboženský směr. Mistr Jan Hus může býti skvělým příkladem naší mládeži, poněvadž v něm vidíme vlastence nejčistší povahy naplněného pravdou a upřímnou láskou ke své vlasti a ke svému národu, poněvadž v něm vidíme muže nejčistších mravů, jak i z protivné strany mu bylo svědectví dána, a muže nejvznešenějších ctností občanských, poněvadž v něm vidíme badatele hlubokého a neúnavného, kterému jest nejvyšším cílem domáhati se pravdy, a když se jí dle svého přesvědčení dobádal, neštítí se jí veřejně a před celým světem hlásati.*⁸⁴ Během dlouhé řeči se několikrát ostře pustil do katolické hierarchie. Vyličil své pojetí českých dějin, které chápal jako soupeření dvou protichůdných proudů – „zhoubného“ feudálně-šlechticko-německého a českoslovansko-demokratického. Za představitele „zhoubného“ proudu označil i své politické oponenty hlasující proti desce s Husovým jménem.⁸⁵

Podle Borovičkovy interpretace se zdá, že atmosféra na sněmu byla po debatě o významu Jana Husa velmi vyhrocená. Jak ale Borovička uvádí, vrchol názorové rozepře mezi poslanci měl teprve přijít. O slovo požádal poslanec za velkostatkářskou kurii, princ Karel Schwarzenberg, pobouřily ho zřejmě předchozí výroky Eduarda Grégra, takže se stejnou intenzitou vystoupil proti mladočechům a označil je za radikální „neohusity“. Husovo učení nazval komunismem 15. století a viděl v něm příčinu nejen husitských válek, ale i války třicetileté a vůbec všech náboženských rozbrojů, které postihly český národ. Ani tím ale jeho slovní útok proti husitům neskončil: *Pánové, neváhám říci, že s tím souhlasiti nemohu, vy vždy na to poukazujete, že husité jsou pýchou našeho národa a že oni jsou prvními hrdiny našeho národa, na které bychom v první řadě pyšnými býti mohli. Mezi husity bylo na počátku onoho hnutí mnoho charakterů ctihodných, však husité bohužel zvrhli se brzy v tlupu lupičů a žhářů.*

⁸⁴ BOROVIČKA, Michael. Mistr Jan Hus na českém zemském sněmu v roce 1889, in: *Husitský tábor: Sborník muzea husitského revolučního hnutí Tábor*, č. 9., s. 258

⁸⁵ GALANDAUER, Jan. 6. 7. 1915 : (Pomník Mistra Jana Husa), s. 19 - 20

*Myslím, že z té příčiny nebudete se diviti, když u nás panuje averze proti husitismu, a budete-li se prohlašovat za husity, my vám budeme nejkřutějšími nepřáteli (...).*⁸⁶

A právě tato věta, ve které označil husity za „bandu lupičů a žhářů“ vyvolala mezi mladočechy největší vlnu nevole. Když se situace na sněmu uklidnila, vystoupil poslední řečník, František Ladislav Rieger,⁸⁷ už jen poopravil některá prohlášení Eduarda Grégra a na závěr mladočechy obvinil, že Husa jen využívají pro svoje politické cíle.⁸⁸

Borovička i Galandauer se domnívají, že Rieger skutečně odhalil, o co mladočechům fakticky šlo. Tehdejší politická situace vycházela z voleb do zemského sněmu v červenci 1889. Opoziční mladočeská strana v těchto volbách zaznamenala nečekaný úspěch, který jí přinesla agrární krize. Přestože s třiceti devíti poslaneckými mandáty (oproti padesáti osmi mandátům staročechů) zůstala v opozici, podařilo se jí vliv staročeské strany poměrně výrazně oslabit.⁸⁹ Oživení veřejné debaty o Husově významu a zejména urážlivé prohlášení Karla Schwarzenberga, umožnilo mladočechům pokračovat v kritice politického spojenectví mezi staročechy a českou historickou šlechtou.⁹⁰

Mladočeští politici, kteří vystupovali proti snahám konzervativních českých a německých poslanců o česko-německé vyrovnání, se snažili prosadit osamostatnění českého národa. Aby dokázali oslovit co nejvíce lidí, potřebovali výraznou historickou osobnost, na které by mohli založit svůj program. Postava Jana Husa, který během svého života vystupoval proti katolické církvi (symbolu rakouské nadvlády), se pro tento účel výborně hodila. Na konci 19. století se objevilo nové pojetí Husovy osobnosti – dříve náboženský mučedník se stává mučedníkem národním, symbolem „historicko-politických ideálů národa“. V českých dějinách má představovat vrcholnou epochu, bojovníka za pravdu a svobodu svědomí, který se nebál vystoupit proti autoritě a byl za

⁸⁶ BOROVIČKA, Michael. Mistr Jan Hus na českém zemském sněmu v roce 1889, in: *Husitský tábor: Sborník muzea husitského revolučního hnutí Tábor*, č. 9., s. 259

⁸⁷ Politik, poslanec Říšského sněmu, člen Panské sněmovny, spoluzakladatel Národní (staročeské) strany, spolupracovník Františka Palackého.

⁸⁸ BOROVIČKA, Michael. Mistr Jan Hus na českém zemském sněmu v roce 1889, in: *Husitský tábor: Sborník muzea husitského revolučního hnutí Tábor*, č. 9., s. 260

⁸⁹ ZITA, Stanislav, Boj o pomník Jana Husa v Praze v období 1889 – 1903, in: *Husitský tábor: Sborník muzea husitského revolučního hnutí Tábor*, č. 14 (2004), s. 113

⁹⁰ GALANDAUER, Jan. 6. 7. 1915 : (Pomník Mistra Jana Husa), s. 15

svou pravdu ochoten zemřít, aby jeho obraz sloužil budoucím generacím jako příklad mravní velikosti a občanských ctností.

Mladočeši využili urážlivého projevu Karla Schwarzenberga a hned druhý den po debatě na českém zemském sněmu přesunuli polemiku o významu Jana Husa v českých dějinách na stránky Národních listů – v té době nejčtenějších novin. Díky tomu se jejich názory poměrně rychle rozšířily mezi širokou veřejnost a projevíly se i v ikonografické podobě pomníků.

2 Jan Hus jako téma diskursu českých politiků a katolických i protestantských teologů mezi lety 1889 až 1915

Politickou situaci závěru dlouhého 19. století předurčily revoluční události roku 1848/1849. Informace o vyhlášení republiky ve Francii se postupně rozšířily po celé Evropě, v důsledku toho začaly vznikat politické strany, ať už s cílem zachovat stávající pořádek, nebo naopak prosadit nové liberální hodnoty. V českém prostředí to bylo možné po pádu bachovského absolutismu v roce 1860. Tradiční stranou byla *Strana konzervativního velkostatku* (šlechta), jejíž politický program byl založen na boji proti „francouzství“ (revoluce, neklid, odbojnost, demokracie, liberalismus atd.).⁹¹ Ryze českou stranou, která si kladla za cíl prosadit české národní zájmy, byla tzv. *Národní strana*⁹² (staročeši), založená v roce 1861. V roce 1874 se od *Národní strany* kvůli sporům ohledně způsobu uskutečnění liberálních požadavků oddělila skupina politiků kolem Karla Sladkovského a založila tzv. *Národní stranu svobodomyšlnou*⁹³ (mladočeši). Na konci osmdesátých let se začala další výrazná politická strana formovat kolem T. G. Masaryka (realisté). Od počátku devadesátých let se v důsledku oslabení staročechů začaly utvářet *Katolické strany*.⁹⁴ Z mladočechů se v devadesátých letech a v prvním desetiletí 20. století odštěpila *Agrární strana*⁹⁵, *Strana státoprávně radikální*⁹⁶ a *Strana radikálně pokroková*⁹⁷. Politici kolem T. G. Masaryka oficiálně založili *Českou stranu lidovou* na přelomu března a dubna roku 1900. Zájmy dělnické vrstvy zastupovala od konce devadesátých let *Národně sociální strana v Čechách, na Moravě, ve Slezsku, Horních a Dolních Rakousích*⁹⁸ a *Československá sociálně demokratická*

⁹¹ URBAN, Otto. Kapitalismus a česká společnost, s. 239

⁹² Členové: František Palacký (1798 – 1876), F. L. Rieger (1818 – 1903), V. V. Tomek (1818 – 1905) a další.

⁹³ Členové: Karel Sladkovský (1823 – 1880), Eduard Grégr (1827 – 1907), Julius Grégr (1831 – 1896) a další.

⁹⁴ 1. Katolická strana národní na Moravě, zakladatel Mořic Hruban (1862 – 1945)

2. Národní strana katolická v království Českém, zakladatel Vojtěch Schönborn (1854 – 1924)

3. Křesťansko-sociální strana pro Čechy a Moravu, hlavní představitel Jan Šrámek (1870 – 1956)

⁹⁵ Zakladatel Alfons Šťastný (1831 – 1913)

⁹⁶ Členové: Karel Stanislav Sokol (1867 – 1922), Alois Rašín (1867 – 1923), Karel Baxa (1863 – 1938)

⁹⁷ Zakladatel Antonín Hajn (1868 – 1949)

⁹⁸ Hlavní představitel Václav Klofáč (1868 – 1942)

*strana dělnická*⁹⁹. Mladočeské strany „*státoprávně radikální*“ a „*radikálně pokroková*“ se v roce 1908 sloučily a vytvořily jednotnou *Českou stranu státoprávně pokrokovou*, která fungovala až roku 1918, kdy se stala součástí nové *České státoprávní demokracie*.¹⁰⁰

Spor mezi mladočeskými a staročeskými poslanci na českém zemském sněmu 25. listopadu 1889 o umístění pamětní desky s Husovým jménem na budovu Musea Království českého se prostřednictvím novin a časopisů dostal do širšího veřejného vědomí. Jak poznamenal Borovička, mladočeská strana využila výroku Karla Schwarzenberga a kritizovala spojení mezi staročechy a zemskou šlechtou.¹⁰¹ Podle Zity staročeská strana naopak obvinila mladočechy, že zneužívají závažné historické skutečnosti pro získávání nových politických příznivců.¹⁰²

Zprávy o sporu v českém zemském sněmu se v obou politických denících staročechů i mladočechů objevily hned druhý den. Mladočeské *Národní listy* v titulu úvodníku užily Schwarzenbergovo označení husitů za „*bandu lupičů a žhářů*“ a odsoudily projev V. V. Tomka, který na sněmu obhajoval rekatolizaci Čechů po bitvě na Bílé hoře. Podle autora úvodníku debata na sněmu potvrzovala oprávněnost mladočeských názorů na zemskou šlechtu a katolickou hierarchii.¹⁰³

Ve staročeském *Hlasu národa* vyšel článek „*Sněm království českého XXVIII.*“ s vyjádřením, že velikost sporu neodpovídá důležitosti pamětní desky, a tudíž mladočeši pouze využívají husovského tématu pro politické účely. Staročesi si chtěli udržet neutrální stanovisko a zdůrazňovali tak zejména nutnost zachovat jednotu národa, kterou dle jejich názoru tento spor zbytečně narušuje.¹⁰⁴ Důvodem, proč staročeská strana nechtěla reagovat na slova Karla Schwarzenberga, bylo podle Zity její silné

⁹⁹ Členové: Antonín Němec (1858 – 1926), Josef Steiner (1862 – 1912), Josef Hybeš (1857 – 1921) a další.

¹⁰⁰ URBAN, Otto. České a slovenské dějiny do roku 1918, s. 215 - 218 - URBAN, Otto. Kapitalismus a česká společnost, s. 238 - 256

¹⁰¹ BOROVIČKA, Michael. Mistr Jan Hus na českém zemském sněmu v roce 1889, in: *Husitský tábor: Sborník muzea husitského revolučního hnutí Tábor*, č. 9., s. 260

¹⁰² ZITA, Stanislav, Boj o pomník Jana Husa v Praze v období 1889 – 1903, in: *Husitský tábor: Sborník muzea husitského revolučního hnutí Tábor*, č. 14 (2004), s. 115

¹⁰³ BOROVIČKA, Michael. Mistr Jan Hus na českém zemském sněmu v roce 1889, in: *Husitský tábor: Sborník muzea husitského revolučního hnutí Tábor*, č. 9., s. 260 - 261

¹⁰⁴ BOROVIČKA, Michael. Mistr Jan Hus na českém zemském sněmu v roce 1889, in: *Husitský tábor: Sborník muzea husitského revolučního hnutí Tábor*, č. 9., s. 261 - 262

spojení se šlechtou. Zita ale upozorňuje, že v očích veřejnosti se tím sama poškodila, čímž mladočechům umožnila získat větší vliv.¹⁰⁵

Další text k tomuto tématu „*Netrp toho, národe český!*“ vydaly *Národní listy* 28. listopadu. Tradiční kritiku staročechů a šlechty zakončily prohlášením „*Toť bychom nebyli věru hodnými těch slavných otců a mučedníků svých, kdyby zde naše hrdost nevzpřímila se a neozvala se. Nikoliv! Hus musí míti desku pamětní na Muzeu českém a bude ji míti. O to se již národ český ozve a postará*“, kterým vyzvaly český národ, aby se o pamětní desku s Husovým jménem postaral sám.¹⁰⁶

Druhý den článek „*Trvalému uctění památky mistra Jana Husi*“ připomínal Husovské slavnosti v sedmdesátých letech 19. století.¹⁰⁷ Přestože text explicitně hovořil pouze o „trvalém uctění Husovy památky“, na druhé straně zveřejnily *Národní listy* dopisy nabízející peníze na stavbu pomníku.¹⁰⁸ Podle Zity šlo o první výrazný impuls, kterým započala finanční sbírka na stavbu Husova pomníku v Praze.¹⁰⁹

Téhož dne reagoval staročeský *Hlas národa*, v úvodníku s názvem „*Lžihusitská bouře!*“. Mladočeští poslanci si podle staročechů nesmyslně nárokovali vděčnost národa za to, že se zastali Jana Husa, i když je zřejmé, že jsou to „náboženští paňácové bez víry a náboženského přesvědčení“. Karel Schwarzenberg byl dle jejich názoru ke svému projevu vyprovokován, a tudíž za něj staročeská strana nenese žádnou odpovědnost.

30. listopadu se *Národní listy* prostřednictvím článku „*Čím mladočeši opět už jsou vinni?*“ snažili dokázat opak: „*Jestliže s tímto jeho výrokem nesouhlasili, měli příležitost i povinnost, aby to panu knížeti byli dali najevo hned na místě, ve sněmě. (...) Když jste dovedli okamžitým pokřikem dávat najevo svůj odpor proti řečníkům národní strany svobodomyslné, mohli a měli jste svou nevoli také mladému knížeti Karlu*

¹⁰⁵ ZITA, Stanislav, Boj o pomník Jana Husa v Praze v období 1889 – 1903, in: *Husitský tábor: Sborník muzea husitského revolučního hnutí Tábor*, č. 14 (2004), s. 115

¹⁰⁶ *Národní listy*, 28. 11. 1889. Cit. podle BOROVIČKA, Michael. Mistr Jan Hus na českém zemském sněmu v roce 1889, in: *Husitský tábor: Sborník muzea husitského revolučního hnutí Tábor*, č. 9., s. 262 - 263

¹⁰⁷ ZITA, Stanislav, Boj o pomník Jana Husa v Praze v období 1889 – 1903, in: *Husitský tábor: Sborník muzea husitského revolučního hnutí Tábor*, č. 14 (2004), s. 117

¹⁰⁸ BOROVIČKA, Michael. Mistr Jan Hus na českém zemském sněmu v roce 1889, in: *Husitský tábor: Sborník muzea husitského revolučního hnutí Tábor*, č. 9., s. 263

¹⁰⁹ ZITA, Stanislav, Boj o pomník Jana Husa v Praze v období 1889 – 1903, in: *Husitský tábor: Sborník muzea husitského revolučního hnutí Tábor*, č. 14 (2004), s. 117

Schwarzenbergovi projeviti za jeho i vaše předky svrchovaně urážející a potupující řeč, jen jen soptící feudálním pychem a náboženskou nesnášenlivostí.“¹¹⁰

Podobně se později vyjádřili i sociální demokraté v časopise *Nový věk svobody*: „*České hnutí svobodomyšlné je a zůstane pánům hrůzou a ošklivostí, byť bylo i české a rozmach kulturní nesmí být panstvem tupen, byť by i nebyl český. Staročeši seděli jako baby, nechali ono mocné hnutí husitů potupiti*“.¹¹¹

30. listopadu vyšel také Masarykův článek „*Mistr Jan Hus na českém sněmě*“ v realistickém týdeníku *Čas*. Realisté, kteří v té době dojednávali spojení se staročechy, byli z celé události zklamaní: „*Že mladočeši jméno Husovo využijí pro svou stranu, rozumí se samo sebou; ale že staročeši nedovedou jim čeliti, nedovedou jim čeliti Palackým – naplňuje nás největší obavou: kam probůh spěje strana staročeská? Nejvíce překvapila nás řeč knížete Schwarzenberga: přímo děsná slova „banda lupičů a žhářů“ na poměr strany šlechtické a staročeské vrhá světlo tak silné, že zrakům sebe slabším stává se ve své nepřirozenosti zjevným (...)*“.¹¹² V dalším výkladu Masaryk prezentoval svůj názor na vztah mezi husitstvím a katolickou vírou: „*Úcta k charakteru Husovu nemýlí náš katolický lid, jen tmářství a zelotism nekřesťanský mohou se ho báti. Náš katolický lid nemýlí se přece ani Komenským, ačkoli Komenský v učeních svých od církve katolické odstoupil neskonalé dále než Hus. A jestliže Komenský, Blahoslav, Žerotin aj. na Muzeum mají své pamětní desky, proč by ji neměl mítí Hus? Nikoli pro své zásluhy filologické nebo proto, že jako rektor univerzity hájil práva země, ale právě pro čistotu charakteru českému lidu Hus je zářícím příkladem a mučednictví jeho nevadí lidu našemu, proto právě, že lid v náboženství svém mnohem více vidí mravní nežli dogmatickou stránku*“.

„*Otec národa, veliký náš Palacký v nesmrtelném díle svém ukázal nám, jak každý Čech má ceniti význam české reformace. Z dogmatického a úzkoprsého stanoviska protestantského (...) také mohl Husa a bratry zatratiti (...). Palacký však pochopil ducha českých dějin a ukázal každému Čechu cestu, na které jedině dojíti lze ku pravé*

¹¹⁰ Národní listy, 30. 11. 1889. Cit. podle BOROVIČKA, Michael. Mistr Jan Hus na českém zemském sněmu v roce 1889, in: *Husitský tábor: Sborník muzea husitského revolučního hnutí Tábor*, č. 9., s. 263 - 264

¹¹¹ *Nový věk svobody*, roč. 2, č. 11, 12. 12. 1889. Cit. podle BOROVIČKA, Michael. Mistr Jan Hus na českém zemském sněmu v roce 1889, in: *Husitský tábor: Sborník muzea husitského revolučního hnutí Tábor*, č. 9., s. 267

¹¹² *Čas*, roč. 3, č. 49, 30. 11. 1889. Cit. podle BOROVIČKA, Michael. Mistr Jan Hus na českém zemském sněmu v roce 1889, in: *Husitský tábor: Sborník muzea husitského revolučního hnutí Tábor*, č. 9., s. 265 - 266

duchovní jednotě. Palacký vidí v rozdělení světa na katolicismus a protestantismus vůli božské prozřetelnosti, která chtěla, aby obě církve vzájemným na sebe působením vedly lidstvo ku pravé lásce křesťanské“.¹¹³ Čas také kritizoval Eduarda Grégra za neznalost historie kvůli tomu, že nazval husitství demokratickým a liberálním směrem. Projev z 15. století prý nelze používat dobovou terminologií.¹¹⁴

Evangeličtí teologové s mladočechy sice zpočátku sympatizovali, ale stále více jim vadilo, že mladočeská strana Husa prezentovala především jako pokrokového člověka a vlastence, přičemž zcela opomíjela náboženské otázky. Jak uvádí Galandauer, v evangelickém časopise *Hlasy ze Siona* vyšel v prosinci roku 1889 článek, ve kterém stálo, že „mladočeští poslanci se sice na zasedání českého zemského sněmu ujali potupného mistra a kreslili jeho obraz jako učence a vlastence, jako Čecha a člověka, jako tvůrce nové doby a moderních zásad, nicméně zcela opomíjeli náboženskou stránku“.¹¹⁵ Galandauer citoval část článku: „Proto jest obraz neúplný, to není celý Hus; právě to nejpodstatnější chybí, chybí jeho srdce, jeho duše. Právě pobožnost jeho upřímná byla mu vzpružinou, zdrojem svědomitosti, síly a vytrvalosti... Nebyl tedy Hus nějakým liberálem, ne-li dokonce revolucionářem, nýbrž konzervativcem, kterýž ten starý základ církve a duši věřící zachovat a obhájit se snažil. Hus byl nejprve věrný učedník Kristův a potom Mistr národa našeho...“.¹¹⁶

Podle Borovičky se spor mezi mladočechy a staročechy začínal v prvních prosincových dnech proměňovat. Staročeský *Hlas národa* postupně upouštěl od svých dřívějších stanovisek, které prosazoval kvůli spojení se zemskou šlechtou, až se nakonec vyjádřil pro umístění desky s Husovým jménem na novou muzejní budovu.¹¹⁷ Podle Zity navíc mladočeši od konce listopadu zahájili rozsáhlou kampaň za Husův pomník v Praze. Každý den zveřejňovali v *Národních listech* seznam nových

¹¹³ Čas, roč. 3, č. 49, 30. 11. 1889. Cit. podle BOROVIČKA, Michael. Mistr Jan Hus na českém zemském sněmu v roce 1889, in: *Husitský tábor: Sborník muzea husitského revolučního hnutí Tábor*, č. 9., s. 265 - 266

¹¹⁴ ZITA, Stanislav, Boj o pomník Jana Husa v Praze v období 1889 – 1903, in: *Husitský tábor: Sborník muzea husitského revolučního hnutí Tábor*, č. 14 (2004), s. 115

¹¹⁵ GALANDAUER, Jan. 6. 7. 1915 : (Pomník Mistra Jana Husa), s. 102

¹¹⁶ *Hlasy ze Siona*, prosinec 1889. Cit. podle GALANDAUER, Jan. 6. 7. 1915 : (Pomník Mistra Jana Husa), s. 102. Přesné datum ani autora článku Galandauer neuvádí.

¹¹⁷ BOROVIČKA, Michael. Mistr Jan Hus na českém zemském sněmu v roce 1889, in: *Husitský tábor: Sborník muzea husitského revolučního hnutí Tábor*, č. 9., s. 268

příspěvatelů¹¹⁸, kromě toho 3. prosince například otiskli text „*Lide český!*“, ve kterém známé osobnosti vyzývaly lid, aby „splnil povinnost vůči českému velikánovi Husovi“. Tento text také např. podepsali Svatopluk Čech a Karolína Světlá.¹¹⁹ 16. prosince pak vyšel v *Národních listech* fejeton, jehož autor děkoval Karlu Schwarzenbergovi za to, že lid přiměl ke stavbě Husova pomníku: „*Také na Husův pomník jsme mysli, zajisté mysli. Ale lid je unavený, daní moc a kapsy prázdné... Přišel šlechtic, pronesl smělé slovo, a čeho se nikdo nenadál, bude. Pak že nám není nic platná naše šlechta!... Dostane-li podstavec sochy nějaký nápis, jeden se doporučuje zajisté historický: „Svému velikánu Husovi postavil vděčný národ na podnět Schwarzenberga prince!*“¹²⁰

Vlna odporu vůči výrokům Karla Schwarzenberga se podle Zity postupně převalila přes celé Čechy. Kritické dopisy přicházely od jednotlivců, spolků i celých měst (např. Kolín, Kutná Hora), která zasílala zemskému výboru petice žádající zařazení desky s Husovým jménem. O jednání na sněmu a pražském pomníku se postupně začal zmiňovat i regionální tisk. Některé spolky navíc agitaci za Husův pomník podpořily tím, že vydávaly různé brožury o Janu Husovi, například český národní spolek „*Sladkovský*“ vytiskl brožuru „*Karel Havlíček a Karel Sladkovský o Mistru Jana Husovi*, v níž uveřejnil Havlíčkův článek z roku 1850, řeč Karla Sladkovského pronesenou při oslavách pětistého výročí Husova narození v roce 1869 a reprodukci tváře Jana Husa z Brožíkova obrazu.¹²¹

Do redakce *Národních listů* lidé neposílali pouze finanční prostředky, přicházely také různé vzkazy, které mladočeši pravidelně zveřejňovali v rubrice „*Hlasy českého lidu*“. Například 27. prosince 1889 otiskly *Národní listy* v této rubrice článek nazvaný „*Karlu princi ze Schwarzenbergů, zemskému poslanci kurie velkostatkářské*“ s texty, ve kterých lidé vyjadřovali nesouhlas s výroky Karla Schwarzenberga, děkovali Josefu Šílovi za jeho projev, projevovali úctu k Janu Husovi či humornou formou komentovali události na sněmu. Pro ilustraci uvádím jeden příspěvek: „*S největším rozhořčením odmítáme urážku vrženou Vámi v tvář všemu lidu českému, urážku i nevzdělance*

¹¹⁸ ZITA, Stanislav, Boj o pomník Jana Husa v Praze v období 1889 – 1903, in: *Husitský tábor: Sborník muzea husitského revolučního hnutí Tábor*, č. 14 (2004), s. 115

¹¹⁹ ZITA, Stanislav, Boj o pomník Jana Husa v Praze v období 1889 – 1903, in: *Husitský tábor: Sborník muzea husitského revolučního hnutí Tábor*, č. 14 (2004), s. 119

¹²⁰ *Národní listy*, 17. 12. 1889, s. 1, fejeton – (Kronika). Cit. podle ZITA, Stanislav, Boj o pomník Jana Husa v Praze v období 1889 – 1903, in: *Husitský tábor: Sborník muzea husitského revolučního hnutí Tábor*, č. 14 (2004), s. 122

¹²¹ ZITA, Stanislav, Boj o pomník Jana Husa v Praze v období 1889 – 1903, in: *Husitský tábor: Sborník muzea husitského revolučního hnutí Tábor*, č. 14 (2004), s. 116 - 123

nehodnou – neřku-li šlechtice. Ale to vám pravíme, že marně hledíte smazati trvalou památku národa českého na oba světce jeho Husa a Žižku. Památka jejich v národě přežije všechny jejich pomlouvače i všechny Schwarzenbergy. Urážku památce Jana Husi učiněnou vracíme potomkům těch, kteří skutečně přišli do Čech loupit a pálit. V Lomnici, dne 27. Prosince 1889. Za svobodomyšlné občany: J. Jandourek, obchodník, náčelník sokolské župy Krkonošské a člen zastupitelstva, Jan Pekárek, rolník a místopředseda hosp. spolku, Jan Tryzna, náměstek živnostenského spolku, Josef Doležal, hostinský a starosta živ. spol. potravních živnostníků, Jan Franěk, Josef Crha, jednatel Sokola, Josef Sýkora, obchodník, Jan Václavík, starosta živnost. Spolku různých živností, J. Jina. “¹²²

Peníze a vzkazy ve velké míře posílali i lidé katolického vyznání. Důvodem, proč Husův kult dosáhl takového rozsahu, je podle Stanislava Zity skutečnost, že již poměrně silně zakořeněné národní vědomí českým katolíkům pomohlo vyrovnat se i s těmi národními hrdiny, které katolická církev zavrhovala. Zita uvádí, že tento rozpor se projevoval zejména ve městech, kde se soustředil politický život. Na venkově byl pak podle Zity patrný zejména tam, kde mladočeši získali vliv, v chudších oblastech stále zůstával hlavním tvůrcem veřejného mínění místní farář.¹²³

Pod tlakem nejširších vrstev českého lidu zemský výbor 28. prosince 1889 schválil umístění desky se jménem Jana Husa na novou muzejní budovu.¹²⁴ *Národní listy* okamžitě reagovaly publikováním dalšího textu: „*Deska mistra Jana Husi na budově Českého muzea. Ve včerejší schůzi zemského výboru bylo usneseno, aby na nejvhodnějším místě budovy nového českého muzea byla umístěna deska mistra Jana Husi.*“¹²⁵ Karel Schwarzenberg opustil své místo ve správním výboru a na svou funkci ve vedení Společnosti Muzea Království českého rezignoval i jeho otec. Michael Borovička tyto události považuje nejen za porážku Schwarzenberga, ale především za vítězství mladočeské strany u české veřejnosti.¹²⁶

¹²² *Národní listy*, 27. 12. 1889, roč. 29, č. 57, s. 2

¹²³ ZITA, Stanislav, Boj o pomník Jana Husa v Praze v období 1889 – 1903, in: *Husitský tábor: Sborník muzea husitského revolučního hnutí Tábor*, č. 14 (2004), s. 116 - 127

¹²⁴ ZITA, Stanislav, Boj o pomník Jana Husa v Praze v období 1889 – 1903, in: *Husitský tábor: Sborník muzea husitského revolučního hnutí Tábor*, č. 14 (2004), s. 123

¹²⁵ *Národní listy*, 29. 12. 1889. Cit. podle BOROVIČKA, Michael. Mistr Jan Hus na českém zemském sněmu v roce 1889, in: *Husitský tábor: Sborník muzea husitského revolučního hnutí Tábor*, č. 9., s. 269

¹²⁶ BOROVIČKA, Michael. Mistr Jan Hus na českém zemském sněmu v roce 1889, in: *Husitský tábor: Sborník muzea husitského revolučního hnutí Tábor*, č. 9., s. 269

Od ledna roku 1890 se diskurs týkal zejména pražského pomníku. Z textu Stanislava Zity je zřejmé, že *Národní listy* komentovaly všechny důležité události s ním spojené. Když městská rada stavbu pomníku zamítla, otiskly text petice, který bylo následně na několika místech v Praze možné podepsat. V červenci 1893 pak komentovaly výsledky první soutěže na Husův pomník.¹²⁷ O rok později v den Husových oslav, 6. 7. 1894, vyšel na přední straně *Národních listů* fejeton „*Mistr Jan Hus v kancionálech a písních českých*“, podepsaný B. Dolejškem.¹²⁸

Ve druhé polovině devadesátých let podle Zity zájem o pomník na nějaký čas utichl, až do chvíle, kdy se začalo projednávat, kde by měl stát. Mezi zástupci *Spolku pro postavení Husova pomníku v Praze* a klerikály vypukl boj kvůli návrhu postavit pomník na Staroměstském náměstí, protože zde už od roku 1648 stál Mariánský sloup. Ačkoli se katolická část obyvatelstva s Husovým pomníkem ztotožňovala, umístění na Staroměstské náměstí by pro ně mohlo představovat ohrožení katolické památky. V této době se do sporu znovu vložili staročeši a opětovně obvinili mladočeské poslance, že jim jde jen o vyhrocování konfliktů. Jako důvod pro své stanovisko uvedli dlouhý časový odstup mezi prvotní myšlenkou postavit pomník a současným vybíráním místa. Mladočeši se proti nařčení ostře ohradili a staročechy nařkli z toho, že by Husa „nejraději zastrčili „někam do kouta“.

Ještě větší oživení způsobilo, když městská rada zamítla umístění pomníku na Staroměstském náměstí. Z řad české veřejnosti znovu začaly chodit petice a zvýšilo se i množství finančních příspěvků. Za pozornost stojí také výzva, aby každá obec v Čechách měla svůj pomník nebo alespoň Husův strom.

Na jaře 1898 městská rada schválila umístění pomníku na Staroměstské náměstí, což znovu vyvolalo odpor klerikálů, kteří naopak začali sbírat podpisy na petice proti tomuto umístění. 5. července téhož roku svolali představitelé katolické církve pouť k Mariánskému sloupu na Staroměstském náměstí, které se zúčastnily až čtyři tisíce lidí.¹²⁹ 20. prosince 1899 vyhlásily *Národní listy* druhý konkurz na Husův pomník v Praze a na přední straně novin zveřejnily podmínky soutěže: „*Výbor spolku pro zbudování pomníku Husova v Praze vypisuje tímto na podání návrhů pomníku Mistra*

¹²⁷ *Národní listy*, 9. 7. 1893, roč. 33, č. 188, s. 2

¹²⁸ Dolejšek, B. *Mistr Jan Hus v kancionálech a písních českých*, in: *Národní listy*, 6. 7. 1894, roč. 34, č. 184, s. 1. Boleslav Dolejšek (1862-1942) byl tábořský rodák, historik a etnograf, publicista a učitel, působil na Moravě.

¹²⁹ ZITA, Stanislav. *Boj o pomník Jana Husa v Praze v období 1889 – 1903*, in: *Husitský tábor: Sborník muzea husitského revolučního hnutí Tábor*, č. 14 (2004), s. 124 - 135

*Jana Husi na velkém náměstí Staroměstském v Praze konkurs za následujících podmínek (...).*¹³⁰ Popisy všech dvaceti dvou přijatých sádrových návrhů otiskly 27. ledna 1901.¹³¹ Počátkem roku 1901 se vítězem konkurzu stal sochař Ladislav Šaloun a pražské deníky komentovaly výsledek soutěže.

„Hlasité“ veřejné diskuze vyvolalo položení základního kamene pro Husův pomník na Staroměstském náměstí 5. července 1903. Mladočeští poslanci pojali oslavy velkolepě, svědčí o tom za prvé rozsáhlá propagace slavnosti zaměřená na nejširší vrstvy obyvatelstva, jak ji popisuje Stanislav Zita,¹³² a za druhé článek „*Husovy slavnosti*“, který vydaly *Národní listy* den po oslavách, 6. 7. 1903. V úvodním odstavci článek komentoval význam oslav: „*V jitřní (...) záři, sličná jako nevěsta, probudila se zlatá, slovanská Praha (...) k velikému svátku, radostně vzrušena do hlubin a záhybů svého srdce, v očekávání slavnostních chvil nastolení pravdy v duších člověčenstva. Tepny její – široká náměstí a ulice – rozproudily se zdravou, svěží, ryze českou krví; vešel v ně život rušný a důstojný, vešla v ně touha, tušení okamžiků radostných a současně hrdost... Hrdost oprávněná, velebná a povznášivá nad dožitím chvíle, kterou věkové dusili.*“¹³³ Dále se pak v textu podrobně rozebíral průběh slavnosti a byla zveřejněna jména všech zúčastněných představitelů veřejného života.

Velkolepost oslav se nelíbila realistům, kteří reagovali článkem v časopise *Čas*: „*Co do šířky oslavy Husovy rostou rok od roku a letos zvláště budu hlučné v Praze, kde bude položen základní kámen k Husovu pomníku. Tak, jak se slavnost pražská chystá, bude to oslavování Husa bez Husa. Bude to oslavování Husa bez náboženské otázky, tedy oslava gramatiky české, řeči české a kostnické hranice... Slavnostním řečníkem zvolen dr. Edvard Grégr, jenž prohlásil dávno náboženství za překonanou věc.*“¹³⁴ Časopis *Čas* mladočechům vytýkal, že z obav, aby slavnost nezískala konfesijní ráz, raději nepozvali žádného představitele evangelického vyznání. Evangelíci večer před národními oslavami uspořádali vlastní slavnost, kde Ferdinand Císař zdůrazňoval

¹³⁰ *Národní listy*, 20. 12. 1899, roč. 39, č. 352, s. 2

¹³¹ *Národní listy*, 27. 1. 1901, roč. 41, č. 27, s. 1 - 2

¹³² Součástí propagace byly další brožury o Janu Husovi nebo pohlednice s vyobrazením Šalounova návrhu.

Viz ZITA, Stanislav. Boj o pomník Jana Husa v Praze v období 1889 – 1903, in: *Husitský tábor: Sborník muzea husitského revolučního hnutí Tábor*, č. 14 (2004), s. 137

¹³³ *Národní listy*, 6. 7. 1903, roč. 43, č. 182, s. 1

¹³⁴ *Čas*. List věnovaný veřejným otázkám, 1903. Cit. podle GALANDAUER, Jan. 6. 7. 1915 : (Pomník Mistra Jana Husa), s. 103

náboženský význam Jana Husa a záměrně se distancoval od obrazu, který Husovi přisuzovali mladočeši. Podle časopisu *Čas* Ferdinand Císař ve svém projevu polemizoval s „lžihsutismem“, tedy s mladočeským pojetím Husa jako národního hrdiny. 11. července 1903 se pak realistický časopis v článku „*Husovy oslavy*“ znovu vrátil k položení základního kamene, kritizoval mladočeského poslance Eduarda Grégra, který na slavnosti pronesl hlavní řeč: „*V našich očích moderní liberální a náboženský nevěrec dr. Ed. Grégr jakožto řečník o Husovi jest urážka významu Husova, nehledě ani k osobní, vždy kolísavé a bezpáteřní povaze řečnickové*“.¹³⁵ Jak uvádí Galandauer, realistům se nelíbily zejména ty části projevu, kde Grégr označil náboženství za přežitek. Důvodem podle Galandauera bylo, že Masaryk definoval českou otázku jako otázku náboženskou a Husa považoval v první řadě za náboženského reformátora.¹³⁶

V letech 1907 a 1911 pak nové debaty vyvolaly zkoušky modelů Husova pomníku na Staroměstském náměstí. Podle Hojdy a Pokorného tu „*byl v březnu 1907 vtyčen kaširovaný model a znovu 29. – 31. března 1911 laťová konstrukce se siluetou pomníku*“.¹³⁷ Jak uvádí Galandauer, tentokrát k diskusi nedošlo kvůli Mariánskému sloupu, ale z estetických důvodů.¹³⁸ Umístění modelů do prostoru náměstí ukázalo co do šířky ohromnou velikost Šalounova posledního návrhu, při jehož realizaci by pomník zabíral plochu devět set metrů čtverečních. Proti se postavil zejména Klub za Starou Prahu. Historik Josef Šusta (1874 - 1945) tehdy v *Národních listech* zveřejnil článek, ve kterém uváděl různé argumenty ve prospěch umístění pomníku na Karlově náměstí. Podle Hojdy a Pokorného doporučoval, aby byl pomník postaven na místě v roce 1789 zbořené kaple Božího těla, postavené v letech 1382 až 1393, kterou Hus za svého života údajně navštěvoval.¹³⁹

V červenci roku 1914 tisk informoval o odhalení Husova pomníku v Hořicích. Článek v *Národních listech* ze dne 6. 7. 1914 psal, že „*Město Hořice rozmnožilo dnes četný již počet svých památek (...) dílem velkolepým a ceny nehynoucí: Krásným Šalounovým pomníkem M. Jana Husa a použilo příležitosti té za přispění širokého okolí*

¹³⁵ Čas. List věnovaný veřejným otázkám, 11. 7. 1903. Cit. podle GALANDAUER, Jan. 6. 7. 1915 : (Pomník Mistra Jana Husa), s. 105

¹³⁶ GALANDAUER, Jan. 6. 7. 1915 : (Pomník Mistra Jana Husa), s. 104 - 105

¹³⁷ HOJDA, Zdeněk – POKORNÝ, Jiří. Pomníky a zapomínky, s. 88

¹³⁸ GALANDAUER, Jan. 6. 7. 1915 : (Pomník Mistra Jana Husa), s. 136

¹³⁹ HOJDA, Zdeněk – POKORNÝ, Jiří. Pomníky a zapomínky, s. 88

*k velké manifestační oslavě památky kostnického mučedníka. (...) Zúčastnilo se jí celé město a zavítali k ní ve velkém počtu nejen účastníci ze širokého okolí, ale i z míst vzdálených.*¹⁴⁰

O rok později, v den Husových oslav 6. 7. 1915, vyšel na přední straně *Národních listů* článek, který oznamoval zahájení výstavy „*M. Jan Hus a česká universita*“, organizované u příležitosti pětistého výročí Husova upálení.¹⁴¹

Diskurs mezi politiky a teology o významu Jana Husa v českých dějinách, který se dostal do veřejného povědomí prostřednictvím dobového tisku, se zpočátku týkal umístění pamětní desky s Husovým jménem na novostavbu Musea království Českého. Když *Národní listy* vyzvaly k „*Trvalému uctění památky Mistra Jana Husa*“, čímž nepřímo navrhly stavbu Husova pomníku v Praze, obrátil se diskurs k tomuto záměru. Předmětem debat bylo zejména vhodné místo pro pomník (katolická část obyvatel kvůli Mariánskému sloupu nesouhlasila se Staroměstským náměstím). Oslavy spojené s položením základního kamene v roce 1903 vyvolaly spor o tom, zda je možné Jana Husa prezentovat pouze jako národního hrdinu a přitom opomíjet náboženský aspekt. V letech 1907 a 1911, kdy Ladislav Šaloun zkoušel na Staroměstském náměstí kaširované modely pomníku, se poprvé dostaly na veřejnost také spory o uměleckou podobu díla.

¹⁴⁰ *Národní listy*, 6. 7. 1914, roč. 54, č. 182, s. 2

¹⁴¹ *Národní listy*, 6. 7. 1915, roč. 55, č. 185, s. 1

3 Pomník jako politické a umělecké téma v Čechách ve druhé polovině dlouhého 19. století

V 19. století se výrazně proměňovala výtvarná podoba i ideový obsah pomníku. Pomníky se staly symboly hledání národní identity a prostředky k jejímu upevnování. Podle Romana Prahla¹⁴² se předpoklady pro tento vývoj pomníkové tvorby utvářely mezi lety 1780 až 1830, kdy se obecně vžila symbolická interpretace i představy o občansko-politickém významu pomníků. Prahla cituje německé estetiky J. G. Sulzera (1720-1779) a Ch. C. L. Hirschfelda (1742-1792), podle kterých by měl pomník stát na veřejném prostranství jako připomínka hrdinských činů a příklad občanských ctností a na jeho vztyčení by se měl podílet celý národ.¹⁴³

Jako národní symbol však mohl pomník fungovat pouze tam, kde národní hnutí dosáhlo své masové fáze.¹⁴⁴ V českých zemích se národní pomníkový kult rozvíjel až od šedesátých let 19. století. Jak uvádí Wittlich, nejvýrazněji se pak projevil v patnáctiletém období od roku 1898, kdy se v Praze konala soutěž na pomník Františka Palackého, do roku 1912-1913, ve kterém proběhla soutěž na Žižkův pomník na Vítkově. Během této poměrně krátké doby vznikly nejvýznamnější české pomníky věnované národním hrdinům – pomník sv. Václava na Václavském náměstí, Suchardův pomník Františka Palackého, Husův pomník v Kolíně od Františka Bílka a také Šalounovy pomníky Jana Husa v Hořicích a na Staroměstském náměstí v Praze.¹⁴⁵

Zatímco až do 18. století byly pomníky stavěny výhradně světcům a panovníkům jako oslava jejich slávy a moci, v 19. století začaly vznikat pomníky neurozených hrdinů národní minulosti, které měly do budoucna sloužit jako připomínka konkrétních zásluh a úspěchů.¹⁴⁶ Zdeněk Hojda v katalogu k výstavě *Metamorfózy politiky*¹⁴⁷ cituje text Umělecké besedy¹⁴⁸ z roku 1878, který dobře vystihuje dobové

¹⁴² PRAHL, Roman a kol. Památníky a pomníky, in: *Umění náhrobku v českých zemích let 1780 – 1830*. Praha: Academia, 2004. s. 261 – 276.

¹⁴³ PRAHL, Roman a kol. Památníky a pomníky, in: *Umění náhrobku v českých zemích let 1780 – 1830*, s. 263 – 270.

¹⁴⁴ HROCH, Miroslav. *Národy nejsou dílem náhody*, s. 244

¹⁴⁵ WITTLICH, Petr. Pomník a město, in: *Město v české kultuře 19. století*, s. 268

¹⁴⁶ HROCH, Miroslav. *Národy nejsou dílem náhody*, s. 242 - 243

¹⁴⁷ KUTHANOVÁ, Kateřina (ed.). *Metamorfózy politiky*. Katalog k výstavě o pražských pomnících 19. stol., Praha: Archiv hlavního města Prahy, 2013. 332 s.

pojetí pomníku v Čechách: „*Pomníky jsou trvalým důkazem vděku a uznání, jež věnuje národ svým zasloužilým mužům, v nichž právě památky takové jsou buditeli pokolení příštímu a uvádějící mu na paměť velkou minulost, vyvolávají zároveň v prsou jinochů i mužů touhu po veliké budoucnosti a vedou je takto k činnosti (!), vytrvalosti i obětavosti!*“¹⁴⁹

Sochařské pomníky dodnes patří k ekonomicky i organizačně náročným uměleckým úkolům. Je třeba zajistit vhodné veřejné místo, tedy i souhlas státních i místních úřadů. Jakýkoli sochařský materiál je v měřítku pomníku pro objednavatele nákladný, stejně tak jsou nákladné i přípravné stavební práce atd. V první polovině 19. století byly na veřejných místech v Čechách postaveny pouze pomníky, které zajišťoval panovník nebo stát nebo vrchnost či tradiční instituce (stavovský sněm, univerzity).¹⁵⁰ Až po roce 1860 se těchto úkolů začaly ujmát různé měšťanské, kulturní, zájmové, např. i tělocvičné spolky, pro které se pomník stal prostředkem, jak prezentovat své zájmy a postavení ve společnosti. Tím se měnila i témata. Pomník tedy nebyl pouze umělecký artefakt, ale také politický čin demonstrující mocenské ambice zadavatelů. Jak uvádí Wittlich, „*pomník nebyl jednorázovou reklamou jako plakát, ale měl požadavky, které vyjadřoval, vysoko legitimoval jako nároky, zakotvené v kolektivním právu, nejlépe v těch nejvyšších ideách nové doby, v ideálech svobody a nezadržitelného pokroku*“.¹⁵¹ Ve stále více sekularizované společnosti představovaly podle Wittlicheho politika a umění dvě mocné síly, jejichž prostřednictvím bylo možné ovlivňovat veřejné mínění.¹⁵²

Hlavní funkcí pomníku bylo oslovovat diváka, což se projevilo v jeho umělecké podobě. Výpravový charakter pomníků v Čechách druhé poloviny 19. století byl určen tím, že klasicistní požadavky na jasnost a čitelnost uměleckého díla postupně ustupovaly do pozadí. Vlivným estetikem a teoretikem té doby v Čechách byl Miroslav

¹⁴⁸ Umělecká beseda byla prvním českým národním uměleckým spolkem, který sdružoval umělce z různých oborů (literáti, výtvarníci, hudebníci). Spolek začal fungovat v roce 1863. Mezi zakladatele patřili Josef Mánes, Mikoláš Aleš, Vítězslav Hálek, Josef Čapek, Jaroslav Ježek, Bedřich Smetana a další.

Více o spolku např. Ottův slovník naučný: *Ilustrovaná encyklopedie obecných znalostí*. Praha: J. Otto, 1907. 26. sv. s. 168 - 170

¹⁴⁹ HOJDA, Zdeněk. Zadavatelé a mecenáši aneb Kdo pomníky stavěl a kdo je platil?, in: *KUTHANOVÁ, Kateřina (ed.). Metamorfózy politiky. Katalog k výstavě o pražských pomnících 19. stol.*, s. 29

¹⁵⁰ HOJDA, Zdeněk. Zadavatelé a mecenáši aneb Kdo pomníky stavěl a kdo je platil?, in: *KUTHANOVÁ, Kateřina (ed.). Metamorfózy politiky. Katalog k výstavě o pražských pomnících 19. stol.*, s. 29

¹⁵¹ WITTLICH, Petr. Pomník a město, in: *Město v české kultuře 19. století*, s. 267

¹⁵² WITTLICH, Petr. Sochařství na přelomu století, in: *Dějiny českého výtvarného umění IV/1*, s. 103

Tyrš (1832-1884), který se podílel na utváření podoby konkrétních českých pomníků. Prosazoval v umění klasické pojetí lidské figury, která se měla stát vyjádřením významu českých národních hrdinů. Výraz těla i tváře měl odpovídat vnitřnímu duševnímu napětí hrdiny zachyceného v určité situaci. Podobu hrdinů, jejich kostým a další dobové reálie sochaři v té době konzultovali s historikem Františkem Palackým (1798 - 1876) a dalšími znalci české historie a čerpali inspiraci i z muzejních sbírek. Od devadesátých let 19. století, kdy v Praze vznikaly nové čtvrti, se podle Vojtěcha Volavky dostávalo do popředí kromě výzdobné plastiky také monumentální sochařství. Volavka uvádí, že v soutěžích na pražské pomníky Jana Husa (1900) a Františka Palackého (1897) začíná převládat „nové malebné pojetí skulptury“.¹⁵³ Sochaři sice na jednu stranu mohli plně rozvinout svou fantazii, na druhou stranu závěrečnou podobu pomníku zpravidla schvalovala umělecká porota, ve které kromě výtvarníků, estetiků a historiků zasedali také politici.¹⁵⁴ Jak uvádí Hojda, nesoulad mezi uměleckou a „obecnou“ představou o národním hrdinovi byl často příčinou dlouhotrvajících sporů.¹⁵⁵

Veřejnosti se národní symbolika pomníků vysvětlovala předem v denním i periodickém osvětovém tisku a pak zejména na oslavách spojených s jejich odhalením.¹⁵⁶ Velké národní slavnosti představovaly pro objednavatele vhodnou příležitost k prezentaci vlastních politických postojů.¹⁵⁷ Veřejné mínění mohl nejvíce ovlivnit hlavní řečník, jehož proslov měl zpravidla programový ráz. Řečníci obvykle sami sebe prezentovali jako obyčejné lidi, kteří hovoří jménem celého národa. Oslavy trvaly několik dní a jejich součástí byly lampionové průvody, divadelní představení a další zábavné akce. Město, ve kterém byl pomník odhalen, bývalo vyzdobeno v národních barvách.¹⁵⁸ Kromě toho oslavy sloužily také k vybírání finančních prostředků na stavbu daného pomníku.

Přestože oslavy spojené se stavbou pomníků byly velkou společenskou událostí, které se účastnili lidé z širokého okolí, není možné se domnívat, že s pomníkem a

¹⁵³ VOLAVKA, Vojtěch. České malířství a sochařství 19. století, s. 241

¹⁵⁴ KUTHANOVÁ, Kateřina. Metamorfózy politiky. Pražské pomníky 19. století, in: KUTHANOVÁ, Kateřina (ed.). *Metamorfózy politiky. Katalog k výstavě o pražských pomnících 19. stol.*, s. 11

¹⁵⁵ HOJDA, Zdeněk – POKORNÝ, Jiří. Pomníky a zapomínky, s. 17

¹⁵⁶ HROCH, Miroslav. Národy nejsou dílem náhody, s. 246

¹⁵⁷ HOJDA, Zdeněk – POKORNÝ, Jiří. Pomníky a zapomínky, s. 18

¹⁵⁸ POKORNÝ, Jiří. Pomníky a politika. in: KUTHANOVÁ, Kateřina (ed.). *Metamorfózy politiky. Katalog k výstavě o pražských pomnících 19. stol.*, s. 26 - 27

interpretací jeho významu souhlasila celá společnost.¹⁵⁹ Jak uvádí Hojda, veřejnost velmi často pomník vnímala jinak, než jak byl zadavateli prezentován, a tudíž ho lze jen výjimečně považovat za reflexi historického vědomí. K emotivním sporům podle Hojdy vedly zejména odlišné názory na „správný“ výklad národních stereotypů.¹⁶⁰ Jak už bylo řečeno, rozvoj národního pomníkového kultu v Čechách úzce souvisí s tím, že mladočeští politici výrazně posílili po volbách do českého sněmu v létě roku 1889 a v následujících letech byli schopni prosazovat svou národní politiku. Mladočeši po volbách sice zůstali na sněmu v menšině (se čtyřiceti dvěma mandáty, zatímco staročeši měli padesát pět mandátů), ale svým nečekaným úspěchem výrazně oslabili vliv staročeské strany. Taaffeho vláda byla nejistou situací na české politické scéně znepokojena a chtěla ji co nejdříve vyřešit. Z toho důvodu svolala na 4. až 19. ledna 1890 schůzi ve Vídni, jíž se zúčastnili vůdčí představitelé čtyř hlavních politických stran v Čechách (tj. obou stran velkostatkářské kurie, německých liberálů a staročešů). Na jednání tedy nebyli pozváni mladočeši, jejichž význam podle Urbana Taaffeho vláda zřejmě podcenila. Výsledkem této schůze byly tzv. *vídeňské punktace*,¹⁶¹ dohoda, která obsahovala celkem jedenáct bodů (punktů), které upravovaly česko-německé vztahy v Čechách. Jak uvádí Urban, když se v únoru téhož roku Němci vyslovili, že punktace považují za vítězství a překonání federalismu, mladočeští politici to považovali za útok na celistvost československého národa a zahájili proti punktacím rozsáhlou kampaň. Postoj veřejnosti se projevil v nových volbách do říšské rady v roce 1891, kdy staročeši získali pouze dva mandáty. Vláda sice ještě stihla některé punktace realizovat, ale postupně od nich upustila. Další volby do zemského sněmu v roce 1895 znamenaly naprosté vítězství mladočešů, získali osmdesát devět mandátů, staročeši pouze tři.¹⁶²

¹⁵⁹ HROCH, Miroslav. *Národy nejsou dílem náhody*, s. 245

¹⁶⁰ HOJDA, Zdeněk – POKORNÝ, Jiří. *Pomníky a zapomínky*, s. 17

¹⁶¹ Punktace obsahovaly následující ujednání: 1. mělo dojít k rozdělení zemské školní rady na českou a německou sekci, 2. byly dohodnuty zásady pro zřizování menšinových škol, 3. na českou a německou sekci měla být rozdělena i zemská zemědělská komora, 4. Rozdělením liberecké a pražské Obchodní a živnostenské komory měla být ve východních Čechách zřízena nová komora, 5. měl být revidován volební řád do těchto komor, 6. měly být nově vytyčeny hranice soudních okresů tak, aby vyhovovaly požadavku jednojazyčnosti, 7. ve vrchním zemském soudu v Praze mělo být 26 míst obsazeno úředníky hovořícími oběma jazyky a zbývajících 15 úředníky, kteří hovoří německy, 8. Při obsazování míst u první stolice mělo být dbáno místních jazykových poměrů, 9. měla být zvážena možnost revize Stremayerova jazykového nařízení, 10. sněm měl projednat otázku užívání jazyka u samosprávných úřadů, 11. měl být revidován volební řád do zemského sněmu. Viz URBAN, Otto. *České a slovenské dějiny do roku 1918*, s. 203

¹⁶² URBAN, Otto. *České a slovenské dějiny do roku 1918*, s. 211

Na přelomu století začaly pod vlivem hospodářských a společenských změn vznikat nové politické strany a politická scéna v Čechách se tak výrazně diferencovala.

Jak uvádí Wittlich, faktem zůstává, že ve druhé polovině 19. století získal pomník v české společnosti i v sochařství přední místo.¹⁶³ V souvislosti s tím se měnilo i společenské postavení sochařů. Tvorba pomníků byla často vrcholem jejich umělecké kariéry.¹⁶⁴ V důsledku rostoucího společenského významu sochařské tvorby v Čechách vznikly i nové podmínky k profesní přípravě sochařů. V roce 1884 vznikla státní odborná kamenicko-sochařská škola v Hořicích. V roce 1885 byla založena první státní vysoká umělecká škola v Praze (Vysoká škola uměleckoprůmyslová), kde vznikla i odborná speciální sochařská škola vedená J. V. Myslbekem (1848-1922). V roce 1896 založil J. V. Myslbek vlastní sochařský ateliér na pražské Akademii, kde se doposud sochařství nevyučovalo. Zájemci o tento obor do té doby obvykle studovali na pražské Akademii malířství a zároveň navštěvovali řemeslnické sochařské dílny Tomáše Seidana (1817-1870) nebo Václava Levého (1820-1870) či studovali v zahraničí. Zájem lidí o výstavbu sochařských pomníků dokládají také veřejné sbírky, v nichž se dařilo vybírat velké množství finančních prostředků. Například v případě Husova pomníku na Staroměstském náměstí v Praze by se podle Stanislava Zity dalo tempo vybírání peněz během prvního půl roku srovnat pouze se sbírkou na Národní divadlo.¹⁶⁵

¹⁶³ WITTLICH, Petr. Pomník a město, in: *Město v české kultuře 19. století*, s. 267

¹⁶⁴ KUTHANOVÁ, Kateřina. Metamorfózy politiky. Pražské pomníky 19. století, in: *KUTHANOVÁ, Kateřina (ed.). Metamorfózy politiky. Katalog k výstavě o pražských pomnících 19. stol.*, s. 11

¹⁶⁵ ZITA, Stanislav, Boj o pomník Jana Husa v Praze v období 1889 – 1903, in: *Husitský tábor: Sborník muzea husitského revolučního hnutí Tábor*, č. 14 (2004), s. 125

4 Chronologický přehled projektů a realizací pomníků Jana Husa v Čechách vzniklých k příležitosti 500. výročí jeho upálení v roce 1915

V následující kapitole představím jednotlivé návrhy a realizace sochařských pomníků Jana Husa, které vznikaly v Čechách k příležitosti oslav roku 1915. V první části kapitoly se věnuji pomníkovým projektům a realizacím, které byly dokončeny nejpozději v roce 1915. Ve druhé části pak jsou předmětem mého zájmu pomníky, k jejichž odhalení došlo kvůli první světové válce až po jejím skončení v roce 1918. Celkem tedy představím pět Husových pomníků realizovaných před rokem 1915, sedm pomníků odhalených po roce 1915 a tři nerealizované projekty.

4.1 Pomníky realizované nejpozději v roce 1915

4.1.1 Husův pomník na Staroměstském náměstí v Praze

(záměr 1891, realizace 1915)

Jak už bylo řečeno, rozhodnutí o výstavbě Husova pomníku v Praze bylo reakcí na diskusi o významu Jana Husa v českých dějinách na zemském sněmu v roce 1889. V mladočeských *Národních listech* vyšla výzva, že by Husovi měla být věnována „nejen pamětní deska, ale také důstojný pomník“.¹⁶⁶

V roce 1891 byl založen *Spolek pro zbudování pomníku Mistra Jana Husa* v Praze, jehož prvním předsedou se stal Vojta Náprstek.¹⁶⁷ Jak uvádí Stanislav Zita,¹⁶⁸ myšlenka postavit v Praze Husův pomník se u společnosti poměrně rychle setkala s pozitivní odezvou. *Národní listy* každý den zveřejňovaly seznamy nových přispěvatelů, mezi kterými byli jednotlivci a později i celá města. Představitelé Spolku požádali městskou radu, aby pro pomník poskytla Malé náměstí na Starém městě, což městská rada 13. února 1891 schválila. O necelých osm měsíců později, 3. října 1891,

¹⁶⁶ ZITA, Stanislav. Boj o pomník Jana Husa v Praze v období 1889 – 1903. In: *Husitský Tábor*. Sv. 14. 2004. Tábor 2004, s. 113 – 146

¹⁶⁷ HOJDA, Zdeněk – POKORNÝ, Jiří. Pomníky a zapomínky, s. 81 – 82

Spisovatel, novinář, národopisec, politik a propagátor pokrokových myšlenek. Ve svém domě na Starém městě Pražském založil v roce 1862 České průmyslové muzeum (dnes s názvem Náprstkovo muzeum), které bylo v 19. století významným kulturním a vzdělávacím centrem.

¹⁶⁸ ZITA, Stanislav. Boj o pomník Jana Husa v Praze v období 1889 – 1903. In: *Husitský Tábor*. Sv. 14. 2004. Tábor 2004, s. 113 – 146

byla vyhlášena veřejná soutěž na umělecké řešení pomníku. Zúčastnit se jí mohli pouze umělci české národnosti, kteří měli kvůli zajištění anonymity soutěže označit svůj model heslem. Spolek navrhoval, aby byly figurální části pomníku zhotoveny z bronzu a celkové náklady neměly přesáhnout 100 000 zlatých. Počítalo se s tím, že ze sádrových modelů v měřítku 1 : 8 bude vytvořena výstava pro veřejnost. Umělci poslali celkem devět návrhů. Odbornou porotu¹⁶⁹ nejvíce zaujal návrh sochaře Vilíma Amorta (1863-1914) s názvem „*Z lásky k umění, vlasti a národu*“. Představitelé Spolku však podle Galandauera nebyli s žádným návrhem stoprocentně spokojeni a od počátku počítali s vypsáním nové soutěže.¹⁷⁰ Objevily se také problémy s umístěním pomníku, protože na Malém náměstí měla být v budoucnu zřízena tramvajová linka. Spolek v reakci na tuto skutečnost ustanovil novou uměleckou porotu,¹⁷¹ jejímž úkolem bylo vybrat vhodné místo. Porota se vyslovila buď pro Svatováclavské náměstí, které považovala za nejreprezentativnější část Prahy nebo pro Betlémské náměstí, k němuž ji vedly historické důvody.¹⁷² Na Betlémském náměstí přicházelo v úvahu prostranství před někdejší kazatelskou kaplí zasvěcenou památce betlémských nemluvnátek, v níž v letech 1402 až 1413 Hus působil jako kazatel. Kaple byla v roce 1786 zbořena a v letech 1836-7 byl na jejím místě postaven činžovní dům, který byl zbořen až v roce 1948 a na jeho místě byla poté rekonstruována Betlémská kaple.¹⁷³ Spolek se nejprve přikláněl ke Svatováclavskému náměstí na Novém městě Pražském, které se v závěru 19. století utvářelo jako hlavní náměstí pražské metropole, a kde se dokončovala budova Musea království Českého (stavba dokončena 1895). Praha tam ale už počítala s umístěním jezdeckého pomníku sv. Václava, který vznikl v dílně sochaře Josefa Václava Myslbeka od roku 1887 (před budovu muzea byl umístěn v roce 1913). Začlenit Husův pomník do tohoto nového národního urbanistického kontextu by sice jistě bylo žádoucí, ale prakticky velice obtížné. Z toho důvodu vyhlásila městská rada 22. února 1896 odbornou anketu,¹⁷⁴ jejímž cílem bylo rozhodnout, zda se mohou na Svatováclavském náměstí nacházet obě sochy (sv. Václava a Jana Husa). Odborníci se

¹⁶⁹ V umělecké porotě zasedali Václav Brožík, Josef Zítek, Alois Jirásek, Otakar Hostinský a další.

¹⁷⁰ GALANDAUER, Jan. 6. 7. 1915 : (Pomník Mistra Jana Husa), s. 41 - 42

¹⁷¹ Členy této poroty byli sochaři František Smolík, Bohuslav Schnirch a J. V. Myslbek, malíř Karel Liebscher, spisovatel Alois Jirásek, profesor Otakar Hostinský, architekt Quido Bělský a další.

¹⁷² GALANDAUER, Jan. 6. 7. 1915 : (Pomník Mistra Jana Husa), s. 42

¹⁷³ VLČEK, Pavel a kol. Umělecké Památky Prahy - Staré město, Josefov, s. 59–60.

¹⁷⁴ Zúčastnili se Josef Mauder, Josef Schulz, J. V. Myslbek, Josef Zítek, Bohuslav Schnirch, Celda Klouček a další.

usnesli, že není vhodné, aby na Svatováclavském náměstí stály dva pomníky a poprvé hlasitě doporučili postavit Husův pomník na Staroměstském náměstí, případně na náměstí Betlémském (kde by bylo možné realizovat menší pomník v dřívějším termínu a za nižší finanční částku).¹⁷⁵

Další překážku představovaly politické spory s odpůrci projektu. Hojda a Pokorný uvádějí, že proti byli zejména katolíci, kteří nesouhlasili s umístěním pomníku na Staroměstské náměstí, protože zde už od roku 1650 - 1652 stál Mariánský sloup od J. J. Bendla (1610? - 1680), vztyčený za účasti císaře Ferdinanda III. a jeho syna Ferdinanda IV. jako výraz díků za obranu pražských měst před švédskými vojsky v roce 1648. Na 5. července 1898, v předvečer Husova svátku, svolali k Mariánskému sloupu protestní pouť, jíž se zúčastnily čtyři tisíce lidí. Záměr postavit v Praze Husův pomník se nelíbil také představitelům vídeňské vlády, kteří pochopili, že se z Jana Husa stává český národní symbol a celou záležitost považovali za politický protest. Hojda a Pokorný citují vídeňské noviny Neue Freie Presse: „*Úmysl postavit Mistru Janu Husovi pomník jest o sobě docela nezávadný, jako jest nezávadno, když přírodopyslec nosí chrpu v knoflíkové dírce – ale když takovými věcmi chce se demonstrovati, musí politický úřad zakročiti*“.¹⁷⁶

V roce 1899 městská rada definitivně schválila umístění Husova pomníku na Staroměstské náměstí do prostoru mezi palácem Kinských a Mariánským sloupem. Odhalen měl být v roce 1909 u příležitosti pětistého výročí vydání Kutnohorského dekretu¹⁷⁷ nebo nejpozději k 6. červenci roku 1915. Z toho důvodu Spolek vypsál druhou soutěž, v níž obdrželi první cenu sochař Ladislav Šaloun (1870-1846) a architekt Antonín Pfeifer (1879 -1938).¹⁷⁸ Umělecká porota¹⁷⁹ ocenila originalitu Ladislava Šalouna, který kvůli Mariánskému sloupu zpočátku nesouhlasil se Staroměstským náměstím. Nakonec se rozhodl postavit „*proti vertikále sloupu horizontálu pomníku,*

¹⁷⁵ GALANDAUER, Jan. 6. 7. 1915 : (Pomník Mistra Jana Husa), s. 44

¹⁷⁶ HOJDA, Zdeněk – POKORNÝ, Jiří. Pomníky a zapomínky, s. 82

¹⁷⁷ Kutnohorský dekret je listina z roku 1409, která měla omezit vliv cizinců na Univerzitě Karlově v Praze. O vydání listiny se zasloužili Jan Hus a Jeroným Pražský. V jejím důsledku získal český národ tři hlasy, zatímco ostatní národy měly pouze jeden hlas. Podrobněji např. ŠMAHEL, František. Jan Hus : (Život a dílo). Praha: Argo, 2013. 316 s. ISBN: 978-80-257-0990-0

¹⁷⁸ HOJDA, Zdeněk – POKORNÝ, Jiří. Pomníky a zapomínky, s. 86

¹⁷⁹ Členy této umělecké poroty byli Jaromír Čelakovský, Otakar Hostinský, Vojtěch Hynais, Antonín Wiehl, Josef Zitek, V. A. Beklemišev a Cyprzan Godebski.

proti výšce šířku“¹⁸⁰, na rozdíl od ostatních umělců, kteří se pokoušeli sloup převýšit.¹⁸¹ Všechny předložené návrhy zpodobňovaly Jana Husa jako trpícího mučedníka, pouze ten Šalounův byl však pojat jako „zkamenělý živý obraz“, čímž výrazně překračoval klasicistní koncepci pomníku.¹⁸²

Základní kámen byl na Staroměstském náměstí položen za velké slavnosti 6. července 1903. Mladočeský poslanec Eduard Grégr pronesl slavnostní projev a tehdejší předseda Spolku Jan Podlipný poklepal na základní kámen.¹⁸³ Následující léta stále provázely spory ohledně podoby a konečného umístění pomníku. Ladislav Šaloun se postupně přikláněl k optimističtějšímu pojetí pomníku, k čemuž ho inspirovaly dobové trendy v sochařské tvorbě a zejména dílo Františka Bílka.¹⁸⁴ Někdy kolem roku 1906 si uvědomil, že Husův význam nelze vyjádřit pouze jeho utrpením; „*vlastní podstata pomníku musí zdůraznit hodnoty, které diváka povznáší k napodobení činů nebo charakteru historické postavy, které příkladně působí na budoucnost*“.¹⁸⁵ Hus se pro Šalouna stal symbolem českých dějin, „*osou, kolem níž se točí jejich kolo*“.¹⁸⁶ Ve svých poznámkách, které jsou dnes uloženy v Archivu Národní galerie v Praze, sám popsal pojetí pražského pomníku: „*Hus, jako každá velká postava dějinná, je synem své doby, produktem mnohých hromadných příčin a jen v nich a s nimi vynikne jeho význam a celá jeho velikost. Proto na pomníku postava Husa sice dominuje, (...) ale není tu sama, jsouc obklopena skupinami postav, které jsou zosobněním dlouhé dějinné periody nesoucí jeho jméno. Neboť je jisto, že by památka tohoto čistého, zaníceného mučedníka (...) zapadla v zapomenutí, (...) kdyby se jeho vznešená postava neodrážela od velkolepého pozadí mohutného lidového hnutí. Byl to tedy český lid, který, porozuměv svému kazateli, oprávcí, horliteli, statečnému průkopníku nejsvětějších statků lidských, dal vyrůstí jeho postavě do rozměrů obrovitých a to tak, že se Hus stal vpravdě samým*

¹⁸⁰ WITTLICH, Petr. Pomník a město, in: *Město v české kultuře 19. století.*, s. 278

¹⁸¹ Např. návrh Stanislava Suchardy „*Vypučels nad bahno*“ (druhé místo v soutěži) a Jana Kotěry „*Čist zašels, rýhu zanechav*“ (třetí místo v soutěži).

Viz WITTLICH, Petr. Sochařství na přelomu století, in: *Dějiny českého výtvarného umění IV/1*, s. 104

¹⁸² WITTLICH, Petr. Pomník a město, in: *Město v české kultuře 19. století.*, s. 271

¹⁸³ GALANDAUER, Jan. 6. 7. 1915 : (Pomník Mistra Jana Husa), s. 75 - 97

¹⁸⁴ Bílek v roce 1901 vyřezal dřevěnou sochu Jana Husa, která se stala předlohou pro pomník v Kolíně. V Bílkově pojetí není Hus jen mučedník, ale také „plamen, který svítí ostatním na cestu“.

¹⁸⁵ WITTLICH, Petr. Sochařství pražských veřejných prostranství, s. 186

¹⁸⁶ WITTLICH, Petr. Sochařství pražských veřejných prostranství, s. 191

osudem svého národa. (...) Proto můj Hus není osoba reálná, nýbrž obrovský, duchovitý zjev, stoupající z kouře hranice a vedoucí svůj lid za hvězdou nejčistší myšlenky.

Skupina po levici Husově vyjadřuje obdivuhodné lidové hnutí husitské. (...) Konečnou epochu husitismu představuje malá skupina zdrcených vypuzenců po pravici Husově. Jimi jakoby končilo a se navždy uzavíralo období Husovo. Ale bylo to jen zdánlivé. Lid Husův žil v ponížení a bolesti – trpěl, ale žil (...). Pomalu hojily se rány a nová pokolení s mlékem mateřským sála touhu po svobodě a volnosti svědomí a života. A nedoufala nadarmo. (...) Dlouhá dvoustoletá noc byla pouhým přechodem k ranním červánkům nové doby. Tento přechod personifikují zadní velké skupiny“.¹⁸⁷

Právě v této době se podle Wittlicha také Šaloun smířil s umístěním pomníku na Staroměstském náměstí, které chápal jako „citlivé pole historických sil“ a svůj návrh upravil tak, aby idea pomníku zapadala do okolního prostoru. Jak uvádí Wittlich, „nevzdal se sice původního ideového rozvrhu skupin, ale sjednotil je na společné bázi v nevířící proud hmoty, která vystupuje nejvýše ve skupině husitských bojovníků, tam také navazuje nejaktivnější dialog s okolním prostorem gestem krajní figury, stáčí se kolem Husa a padá nejhluběji v levé skupině exulantské, obrácené k popravnímu místu z roku 1621. Odtud ulpívá dozadu, kde je ve skupině kojící matky nejkliďnější, má vyjadřovat obrození národa a zároveň už zase stoupá ke svému husitskému vrcholu“ (obr. 1).¹⁸⁸

Kvůli kritice odborné veřejnosti byl definitivní model schválen až v roce 1911. Rozsáhlé slavnosti plánované na červenec 1915 překazila první světová válka. Pražský Husův pomník byl veřejnosti předán v tichosti za zdi Staroměstské radnice. Součástí oslav byly kromě schůzí představitelů Spolku a univerzity jen divadelní představení a malá výstava v prostorách Kostnické jednoty.¹⁸⁹

4.1.2 Husův pomník v Hořicích v Podkrkonoší

(záměr v devadesátých letech 19. století, realizace 1914)

Ve stejné době jako v Praze zrála myšlenka o postavení Husova pomníku i v Hořicích v Podkrkonoší, kde byla v roce 1883 založena státní odborná sochařsko-kamenická škola. S nápadem postavit pomník přišla skupina místních občanů, kteří se scházeli

¹⁸⁷ ANG, Fond Šaloun, AA 2897, inv. č. 169

¹⁸⁸ WITTLICH, Petr. Sochařství pražských veřejných prostranství, s. 192

¹⁸⁹ HOJDA, Zdeněk – POKORNÝ, Jiří. Pomníky a zapomínky, s. 90

v hostinci Leopolda Kořínka.¹⁹⁰ Přesný důvod není znám, dá se však předpokládat, že i v Hořicích reagovali na debatu v českém zemském sněmu v roce 1889. Mezi hořické vlastence patřil i sochař Antonín Vondráček, který nabídl, že pomník vytesá, pokud se podaří vybrat peníze na zaplacení kamene a umělce, který by zhotovil model. Vondráček však předčasně zemřel a k realizaci jeho plánů tak nedošlo.

Znovu se v Hořicích o Husově pomníku začalo hovořit v roce 1903, kdy budoucí starosta města Josef Fejfar zakoupil sedmimetrový žulový obelisk na jeho stavbu. V roce 1908 vznikl v Hořicích *Komitét pro postavení Husova pomníku* jako odbor Okrašlovacího spolku. Peníze na stavbu měla obstarat veřejná sbírka. Představitelé spolku počítali s odhalením pomníku v červenci 1914, nejpozději 1915. Od počátku se však potýkali s nedostatkem finančních prostředků, který neumožňoval ani vypsání veřejné soutěže. Husův pomník v Hořicích dodnes stojí díky ochotě Ladislava Šalouna, který město náhodou navštívil v roce 1908¹⁹¹ a rozhodl se vytvořit umělecký návrh. Jedinou podmínkou bylo, že mu bude ponechána úplná tvůrčí svoboda a původní žulový obelisk nahradí pískovec. První model byl pro veřejnost vystaven v prostorách kamenosochařské školy v Hořicích od března 1911.

Myšlenku pomníku Šaloun sám vysvětlil ve svých poznámkách: „*Ve svém návrhu Husova pomníku pro Hořice zdůrazňuji velký mravní a osvětový Husův význam pro národ český i pro lidstvo veškeré. Mistr Jan Hus, člověk svatého života, muž mírný, skromný, a dobrý, neznal jiné cesty kromě poctivosti a pravdy. – Pravda byla mu pevnou půdou, na níž se postavil vstříc zlobě celého světa. Pravda byla mu skálou, z níž tryskal životadárny pramen, který člověka očišťuje a povznáší.*“¹⁹²

Všechny sochařské práce měla provést kamenosochařská škola, což ale vídeňské ministerstvo kultu a vyučování zamítlo, a tak se jich nakonec ujal místní sochař a absolvent školy František Vejs. Bazén, který pomník obklopuje, vyrobila pražská firma Nosál a spol. Aby byl Komitét alespoň částečně schopen pokrýt náklady, organizovaly všechny hořické spolky různé veřejné akce a zábavy.

¹⁹⁰ TOMÍČKOVÁ, Oldřiška – BIČIŠTĚ, Pavel. Husův pomník [online]. Hořice: Městské muzeum a MIC Hořice, <http://www.horice.org/cz/kultura/dalsi-pametihodnosti/husuv-pomnik/>, [12. 3. 2015]

¹⁹¹ V roce 1908 v Praze stále probíhala polemika týkající se vhodné podoby a umístění Šalounova pomníku (nejnovější návrh Šaloun předložil v září 1906). V polovině roku 1908 valná hromada Spolku schválila „definitivní“ podobu pomníku a obnovila finanční sbírky. Proti Šalounovu návrhu se však zvedla ostrá mediální kampaň – kritici považovali pomník v tomto provedení za příliš velký (široký). Boje v Praze trvaly až do května roku 1911, kdy magistrát povolil zahájení stavby Husova pomníku na Staroměstském náměstí.

¹⁹² ANG v Praze, Ladislav Šaloun, kt. 1, fond 19, AA 2897, inv. č. 73

Hořický pomník byl slavnostně odhalen 5. července 1914, těsně před začátkem první světové války. Projev pronesl významný český filolog Václav Flajšhans (1866 - 1950), který je autorem Husovy monografie (1905) a souboru Husových spisů (1900 - 1911).¹⁹³

Pískovcové sousoší o délce třinácti metrů, šířce devíti metrů a výšce jedenácti metrů stojí v travnatém parčíku naproti budově současného hořického gymnázia. Nachází se v rušné oblasti mezi ulicemi Husova, Žerotínova a Šalounova. Sousoší s Husovou sochou, která v tomto případě zpodobňuje Husa jako učeného magistra, obklopuje železobetonový bazén (obr. 2a,b). Podle Wittlicha se Šaloun při tvorbě hořického pomníku nechal inspirovat francouzským sochařem Augustem Rodinem¹⁹⁴ a použil motiv člověka, který je schopen ovládat přírodní síly. Uměle vytvořené přírodní prostředí má symbolizovat starou přírodní mytologii, podle které fungování světa vychází ze součinnosti čtyř základních přírodních sil - ohně, země, vody a vzduchu.¹⁹⁵

4.1.3 Husův pomník v Hlinsku

(záměr 1903, nerealizován)

V Hlinsku dnes stojí Husův pomník, který postavili obyvatelé Jihlavy při příležitosti desátého výročí vzniku samostatného Československa v roce 1928. Z Jihlavy do Hlinska byl pomník převezen poté, co Němci na začátku druhé světové války nařídili jeho odstranění.¹⁹⁶ Dokumenty uložené ve sbírce Městského muzea v Hlinsku však dokazují, že se zde o stavbě Husova pomníku uvažovalo mnohem dříve.

Jana Vašková¹⁹⁷ uvádí, že podle dostupných pramenů založil *Spolek pro zbudování a udržování Husova pomníku v Hlinsku* a peněžní fond starosta města Čeněk Ježdík už v roce 1903. První valná hromada Spolku se konala až 6. dubna 1914. Předsedou byl zvolen ing. František Fiala, místopředsedou spisovatel Bohumil Adámek, pokladníkem Josef Zrůsta a jednatelem Jaroslav Vačkář. S nápadem odhalit Husův

¹⁹³ TOMÍČKOVÁ, Oldřiška – BIČIŠTĚ, Pavel. Husův pomník [online]. Hořice: Městské muzeum a MIC Hořice, <http://www.horice.org/cz/kultura/dalsi-pametihodnosti/husuv-pomnik/>, [12. 3. 2015]

¹⁹⁴ Podrobněji se sochařské tvorbě Augusta Rodina věnuji v sedmé kapitole.

¹⁹⁵ WITTLICH, Petr. Sochařství české secese, s. 53 - WITTLICH, Petr. Sochařství na přelomu století, in: Dějiny českého výtvarného umění IV/1, s. 116 - 118

¹⁹⁶ Podrobněji se jihlavskému (resp. hlinskému) pomníku věnuji v katalogu.

¹⁹⁷ VAŠKOVÁ, Jana. Příběh Husova pomníku [online]. Hlinsko: Městské muzeum a galerie Hlinsko, <http://www.hlinsko.cz/mesto/kultura?id=1369>, [26. 4. 2015]

pomník v souvislosti s oslavami v roce 1915 přišel František Fiala. Uměleckého návrhu i samotné realizace se měl ujmout sochař Jan Štursa (1880 - 1925), který byl rodinným přítelem Františka Fialy. V roce 1914 začala první světová válka a Štursa odešel na vojnu, což projekt na dlouhá léta zastavilo.

Husův pomník v Hlinsku nebyl realizován. Průběh soutěže popisuje Jana Vašková. Zúčastnili se jí sochaři nastupující generace Jan V. Dušek (1891 - 1966) z Tábora, hlinecký rodák, sochař Karel Lidický (1900 - 1976), malíř Josef Fiala (1882 - 1963) a Štursův žák Antonín Odehnal (1878 - 1957). Zvítězil návrh Josefa Fialy a Kotěrova žáka, architekta A. Parkmana (1898 - ?). V porotě zasedli jejich vrstevníci, historik umění Antonín Matějček (1889 - 1950), sochař Ladislav Kofránek (1880 - 1954) a architekt Jaromír Krejcar (1895 - 1949). Na Fialův vítězný návrh se snesla ostrá kritika ze strany odborné veřejnosti (historik umění V. V. Štech (1875 - 1974), výtvarný teoretik a kritik František Kovárna (1905 - 1952), Spolek výtvarných akademiků v Praze). V důsledku toho valná hromada 15. prosince 1933 od stavby pomníku definitivně upustila. O šest let později ukončil *Spolek pro zbudování a udržování Husova pomníku v Hlinsku* svou činnost. Za vybrané finanční prostředky zbudovalo Muzeum okresu hlineckého alespoň Husovu síň, zbytek peněz byl použit na stavbu mateřské školy.¹⁹⁸

4.1.4 Husův pomník na Husově náměstí v Kolíně

(záměr 1909, realizace 1914)

Realizace Husova pomníku v Kolíně úzce souvisí s výstavou plastik a kreseb Františka Bílka (1872-1941), kterou pořádal umělecký odbor *Vzdělávacího sboru pro politický okres Kolínský* v roce 1909. Představitelé sboru si s Františkem Bílkem dopisovali několik let. Podle Ireny Splitkové¹⁹⁹ Bílek v jednom z dopisů z 8. dubna 1909 sám navrhl postavení pomníku: „...v oné chvíli, kdy... byl jsem v Kolíně a bylo mi mezi vámi dobře. A v duchu jsem si říkal: proč by nemohla zůstat i zde stopa, že jsem tu kráčel? Tak veliké a bohaté město a beze vší známky žízňně po krásném umění, po oné pravé výchovné části mladších bratří. Mám na mysli výchovu Jana Husa, který souvisí úzce

¹⁹⁸ VAŠKOVÁ, Jana. Příběh Husova pomníku [online]. Hlinsko: Městské muzeum a galerie Hlinsko, <http://www.hlinsko.cz/mesto/kultura?id=1369>, [26. 4. 2015]

¹⁹⁹ SPLITKOVÁ, Irena. Pomník Mistra Jana Husa v Kolíně: (Historie zbudování sochařského díla od Františka Bílka a jeho osudy v období před rokem 1950). In: *Archivní prameny Kolínska*. Kolín: SOA v Praze – Soka v Kolíně, 2003. s. 41 - 128

s posláním této země. V celých Čechách není jeho důstojného pomníku, a než se uskuteční v Praze, uplyne ještě řada let. Jsem zvláště k tomu povolán, abych onen pomník uskutečnil. Proč by nemohlo to býti u Vás v Kolíně?“. ²⁰⁰

Finanční prostředky se představitelé sboru snažili získat od zástupců města. Rada města postavení pomníku předběžně schválila, ale požadovala nejprve veřejnou diskuzi. Za tímto účelem svolala na 25. května 1909 poradou delegátů všech kolínských spolků, kde bylo dohodnuto, že 5. července uspořádá město Husovské slavnosti a haléřovou sbírku, jejíž výtěžek bude použit na stavbu pomníku. V červenci 1909 byl také založen „*Sbor pro postavení Husova pomníku v Kolíně*“. Sbor tvořili zástupci města, okresu, spolků a korporací. Mezi členy byli například František Leger, Alois Václav Prágr, Antonín Sládek, František Moravec, Josef Zajíc a další. Bílkovo dílo měly obyvatelům města přiblížit přednášky a výstavy.

Husův pomník měl ale v Kolíně od počátku i své odpůrce. Spory mezi zástupci sboru a politickými představiteli provázely celé období příprav. Týkaly se výběru sochaře, podoby pomníku, umístění i způsobu financování. Veřejné akce však byly úspěšné a lidé začali na pomník posílat peníze. Z toho důvodu se představitelům sboru nakonec podařilo myšlenku prosadit. Základní kámen měl být položen 26. srpna 1913. Úřady ale slavnost zakázaly pod záminkou, že by hrozilo narušení pořádku. Plánované odhalení pomníku v červenci 1914 překazilo vypuknutí první světové války, na kolínském náměstí byl tak pomník instalován až 20. září téhož roku. ²⁰¹

Dřevěnou sochu Jana Husa, která se stala předlohou pro tento pomník, vytvořil František Bílek už v roce 1901. Podle Wittlicha šlo zřejmě o reakci na druhou soutěž na Husův pomník v Praze. Všechny soutěžní návrhy zpodobňovaly Husa jako trpícího mučedníka. Podobu mučedníka zvolil pro svou sochu také Bílek; Jana Husa však nechápal pouze jako tragický případ, ale především jako duchovní sílu, která by měla být příkladem pro následující generace. Z toho důvodu sochu pojmenoval „*Strom, jenž bleskem zasažen, po věky hořel*“. Wittlich uvádí, že „*plastika zobrazuje lukovitě prohnutou figuru, vyrůstající z kamenitého podlaží jako strom měnící se v člověka, vyjadřujícího svým citovým vytržením ve tváři s mysticky zavřenými očima proces vítězného duchovního přepodstatnění hmoty. Symbolika světla, rozpracovaná*

²⁰⁰ SPLITKOVÁ, Irena. Pomník Mistra Jana Husa v Kolíně: (Historie zbudování sochařského díla od Františka Bílka a jeho osudy v období před rokem 1950), s. 43

²⁰¹ SPLITKOVÁ, Irena. Pomník Mistra Jana Husa v Kolíně: (Historie zbudování sochařského díla od Františka Bílka a jeho osudy v období před rokem 1950), s. 41 - 84

v předchozích Bílkových dílech, zde dostala citový patos zdůrazňující nikoli Husovu tragickou trpnost, ale burčující přesvědčení o síle pravdy, která je sama založena na vyšší moci, jež silou blesku zapaluje ve vyvoleném člověku nekonečný duchovní oheň.²⁰²

Pískovcový pomník se původně nacházel před radnicí na Karlově náměstí v Kolíně (obr. 3b). Zajímavé je, že Bílek se zde potýkal se stejným problémem jako Ladislav Šaloun při stavbě Husova pomníku v Praze, i tady se totiž už nacházel Mariánský sloup. Na rozdíl od Šalouna se však rozhodl sloupu konkurovat výškou Husovy figury, která je téměř dvanáct metrů vysoká. Vertikalita Husovy figury navíc podle Wittlicha vyniká proto, že pomník je umístěn mezi velmi nízkou zástavbou.²⁰³ V roce 1932 byl pomník přemístěn před nově postavený kostel Církve československé husitské na Husovo náměstí, kde stojí dodnes (obr. 3a).

4.1.5 Husův pomník ve Staňkově u Domažlic

(záměr 1913, nerealizován)

Další příklad nerealizovaného pomníkového projektu se týká města Staňkov. Staňkovští občané se chtěli připojit k ostatním městům v Čechách, která se rozhodla oslavit pětisté výročí Husovy smrti odhalením vlastního pomníku. Za tímto účelem založili zástupci místních spolků a korporací 6. července 1913 *Spolek pro postavení pomníku Mistra Jana Husa*. Na 28. září 1913 připravili zástupci spolku přednášku, jejímž cílem bylo představit veřejnosti význam Husova pomníku. V prosinci téhož roku se pak konala první valná hromada, na které byl předsedou zvolen místní učitel Vojtěch Vacek, místopředsedou Karel Grubr a jednatelem Josef Žák. Mezi dalšími členy byli například Václav Roučka, Tomáš Raděj či Adolf Ulrich. Přispět mohli obyvatelé Staňkova i okolních obcí v hostincích. Umělecké návrhy měli vypracovat studenti kamenosochařské školy v Hořicích a Uměleckoprůmyslové školy v Praze. V článku v časopise *Staňkovsko* se uvádí, že se z původních návrhů dochoval pouze jeden, od

²⁰² WITTLICH, Petr. Sochařství na přelomu století, in: Dějiny českého výtvarného umění IV/1, s. 105

²⁰³ WITTLICH, Petr. Pomník a město, s. 274

plzeňského sochaře Václava Cingroše.²⁰⁴ Jedná se patrně o návrh z plzeňské kamenické firmy Cingroš.

Poslední předválečná schůze spolku, na níž se dostavili jen dva členové, se konala v červenci roku 1914. Po válce byla činnost spolku i finanční sbírka obnovena, hlavním předmětem zájmu se však stalo pořádání Husových oslav. Spolek fungoval až do roku 1931, kdy byl definitivně rozpuštěn a vybrané peníze jeho členové věnovali kazatelské stanici Českobratrské církve evangelické ve Staňkově, která se chystala postavit pro svoje bohoslužby Husův dům.²⁰⁵

4.1.6 Husovy pomníky v městské části Pražské Předměstí v Hradci Králové

(datum záměru se nepodařilo zjistit, realizace 1914)

V Hradci Králové jsem našla několik Husových pomníků.²⁰⁶ Jeden z nich stojí v Sukových sadech v městské části Pražské Předměstí. K tomuto pomníku se mi nepodařilo dohledat téměř žádné údaje. Jediným podkladem, který podává trochu podrobnější informace, je diplomová práce Jiřího Jezbery „*Pomníky a sochy Mistra Jana Husa ve východních Čechách*“,²⁰⁷ v níž vychází z pamětní knihy obce Pražské Předměstí.

O politickém kontextu se z jeho práce dozvíme pouze to, že dne „*11. 7. 1914 konána ve Fialových sadech*“²⁰⁸ *za obrovské účasti občanstva domácího a cizího oslava M. Jana Husa, při níž byl odhalen pomník s hlavou Husovou, zhotovený z umělého kamene podle akademického sochaře Františka Fabiánka z Hradce Králové. Při této oslavě byla zasazena tehdejším uvědomělým zastupitelstvem lípa na památku 500.*

²⁰⁴ Jediný dochovaný návrh je uložen ve fondu „*Spolek pro postavení pomníku Mistra Jana Husa ve Staňkově*“ ve Státním okresním archivu Domažlice.

²⁰⁵ KINKOROVÁ, Radka. Z archivu: Spolek pro postavení Mistra Jana Husa ve Staňkově, In: *Staňkovsko* [online]. Sv. 84, červenec 2009. s. 5. Oficiální stránky města Staňkov. <http://www.mestostankov.cz/mesto/casopis-stankovsko/2014/>, [4. 4. 2015]

²⁰⁶ Viz katalog.

²⁰⁷ JEZBERA, Jiří. *Pomníky a sochy Mistra Jana Husa ve východních Čechách*. Hradec Králové: Univerzita Hradec Králové, 2003. Práce je přístupná v Archivu UHK.

²⁰⁸ Dnešní Sukovy sady.

výročí Husovy smrti“.²⁰⁹ Dá se tedy předpokládat, že žádné bližší informace v pamětní knize nenajdeme.

V Hradci Králové se nacházejí dvě totožné sochy od Františka Fabiánka (1884 - 1967), žáka J. V. Myslbeka a obdivovatele sochaře A. Rodina, který v Hradci Králové působil v letech 1911-1914.²¹⁰ Pomníky jsou pojaty jako herma – zpodobňují pouze Husovu hlavu vystupující z vysokého, úzkého, kamenného kvádrů. Hus je zobrazen jako mučedník, velmi hubený, s propadlými tvářemi a opřený o kus dřeva, který má symbolizovat upálení na hranici. První z těchto dvou soch, o které se zmiňuje pamětní kniha obce Pražské Předměstí, stojí ve východní části Sukových sadů poblíž křižovatky Horovy ulice a Gočárový třídy (obr. 4a). Druhá, o níž se žádné prameny nezmiňují, je umístěna v oplocené zahradě kostela Českobratrské církve evangelické v Nezvalově ulici (obr. 4b),²¹¹ kde oproti ostatním Husovým pomníkům, které jsou zpravidla umístěny na veřejném prostranství a tvoří jeho dominantu, působí poněkud zastrčeně a z okolí téměř není vidět.

4.1.7 Husův pomník v Pardubicích

(datum záměru není známo, nerealizován)

Postavení Husova pomníku plánovali také obyvatelé Pardubic. Krátký text o tomto záměru napsal historik Jiří Kotyk (*1946).²¹² Obyvatelé Pardubic chtěli pomník postavit k pětistému výročí Husova upálení a založili za tímto účelem spolek, podle Kotyka však není známo datum jeho vzniku a nedochovaly se ani žádné dokumenty.²¹³ Jak Kotyk uvádí, známá jsou pouze jména některých členů. Hlavou spolku byl novinář Alois Hajn (1870 – 1953), funkci předsedy zastávali starostové Pardubic, mladočeští poslanci

²⁰⁹ SOKA Hradec Králové, Pamětní kniha obce Pražské Předměstí retr., s. 204. Cit. Podle JEZBERA, Jiří. Pomníky a sochy Mistra Jana Husa ve východních Čechách, s. 122

²¹⁰ VÍTKOVÁ, Martina. Seriál o sochách: Vyhublá Husova tvář představuje jeho utrpení, In: *Hradecký deník* [online]. Oficiální stránky Hradeckého deníku. http://hradecky.denik.cz/spolecenska_rubrika/serial-o-sochach-vyhubla-husova-tvar-predstavuje-jeho-utrpeni-20130212.html, publikováno 12. 2. 2013, [2. 6. 2015]

²¹¹ VÍTKOVÁ, Martina. Seriál o sochách: Vyhublá Husova tvář představuje jeho utrpení, In: *Hradecký deník* [online]. Oficiální stránky Hradeckého deníku. http://hradecky.denik.cz/spolecenska_rubrika/serial-o-sochach-vyhubla-husova-tvar-predstavuje-jeho-utrpeni-20130212.html, publikováno 12. 2. 2013, [22. 3. 2015]

²¹² KOTYK, Jiří. K osudům Husova pomníku v Pardubicích, in: *Zprávy klubu přátel Pardubicka*, roč. 35 (2000), s. 137 - 149

²¹³ Kotyk uvádí, že SOKA Pardubice nemá složku spolku ve svých fondech.

František Kuchyňka (1848 – 1938) a ing. Josef Prokop (1872 – 1933). O vytvoření uměleckého návrhu požádali Stanislava Suchardu, který byl absolventem pardubické reálky a synem tvůrce prvního Husova pomníku v Čechách. Stanislav Sucharda nabídku přijal a osobně navštívil Pardubice, aby s obyvateli o připravovaném pomníku promluvil. Podle Kotyka se v Archivu Národní galerie v Praze dochoval nedatovaný přepis Suchardovy přednášky, v níž slovy Josefa Pekaře vyjádřil svůj postoj k Janu Husovi: „*Hus nebyl jediným hrdinou a jediným mučedníkem velikého zápasu českého za mravní a náboženskou reformu. Byli před ním, vedle něho i po něm jiní, někteří originálnější a milejší, jiní mocnější a duchaplnější. Hus dal však jméno českému hnutí reformačnímu, on to byl, jenž slovem i perem přispěl nejvíce k tomu, že touha i druh reformy zaujaly mysl českého národa. V době Husitské je velký vševládny Řím české duši místem spuštění a hříchu. Sídlem pravdy Páně je nyní Praha a země česká. A z Prahy vychází na západ kazatel slova božího, aby na velkém koncilu církve římské bránil toto stanovisko, zastával a propagoval českou pravdu Páně, hájil ji na veliké tribuně evropské, před shromážděním celého křesťanstva i před králem římským. Žádný národ křesťanský nemá podobné doby ve svých dějinách (...).*“²¹⁴

V další části projevu Sucharda komentoval své návrhy, které byly, jak sám řekl, založeny na myšlence, že sochař je povinen ztvárnit celou osobnost oslavovaného hrdiny a ne jen její část. Proto se sám přikláněl k poměrně velkolepé formě: „*Pojímám tedy výzvu konkurenčního návrhu, jímž zobrazuji v dolní části moc církevního absolutismu stojícím knězem, k němuž plazí se a před nímž sklání se všechno křesťanské lidstvo. Nad tuto bídu středem ční gigantická postava cílevědomého, přísného Husa. Jako probuzení duše z věčného spánku se ta hlava na Vás dívá. Svoji výškou vynáší se nad každou slabost, ukazuje cestu vždy k těm nejvyšším a vysokým vrcholům. Ční tu mohutný a silný, vzdorující všem mocem lidským, až do krutosti pevný ve své podstatě živlu, bohatý na světlo a krásu, prostý jako horský pramen.*

Pomník toho významu hodí se pro velké město. Připravoval jsem ho přímo pro střed Vašeho velkého náměstí, aby svými vyvinutými hmotami tvořil kontrapunkt Vaší nejkrásnější památce architektonické – Zelené bráně.

²¹⁴ ANG, fond S. Sucharda, AA 3040 – IVa (40 stran). Cit. podle KOTYK, Jiří. K osudům Husova pomníku v Pardubicích, in: *Zprávy klubu přátel Pardubicka*, s. 140

*Doporučil bych Vám ho i dnes v případě, že by bylo možno získati jak vhodné místo, tak i náklad k postavení tohoto kolosu potřebný. Dosahoval by tedy výšky deseti metrů a spotřeboval by více než sedm plných vagonů kamene.*²¹⁵

K realizaci velkolepého plánu nakonec nedošlo. Jak uvádí Kotyk, důvody zveřejnila revue Naše doba: „...oznamuje Spolek pro postavení pomníku Husova v Pardubicích, že vzhledem k neutěšeným poměrům hospodářským i finančním jest nucen odložit uskutečnění pomníku. Pardubický spolek jistě nedopustí, aby umělecké dílo Suchardovo zůstalo nevytvořeno.”²¹⁶

4.2 Pomníky realizované ex post

S oslavami pětistého výročí Husova upálení se pojí také několik pomníků, které měly být odhaleny v roce 1915, ale kvůli první světové válce k realizaci nedošlo. Tyto pomníky byly na území Čech odhaleny až po roce 1918, jejich přípravy v předválečné době však mají obdobný politický a umělecký kontext. Proto jsem se rozhodla je do práce zařadit.

4.2.1 Husův pomník v Pečkách u Kolína

(záměr 1911, realizace 1921)

Prvním takovým případem je Husův pomník v Pečkách. Průběh příprav a stavby popisuje listina uložená v základech pomníku. Opis této listiny se nachází v Kronice města Pečky, která je uložena ve Státním okresním archivu v Kolíně.²¹⁷

V opisu se píše, že nápad postavit v Pečkách Husův pomník vzešel z Husových oslav každoročně pořádaných Tělocvičnou jednotou Sokol. Při oslavách v roce 1911 se občané Peček rozhodli, že peníze určené na osvětlení města v době oslav použijí na stavbu památníku, který měl mít podobu velkého kamene s pamětní deskou. O dva roky později byl zásluhou evangelického faráře Řepy návrh pozměněn na figurální pomník. Finanční prostředky zajistilo město Pečky, místní spolky a veřejnost. Realizace byla

²¹⁵ ANG, fond S. Sucharda, AA 3040 – IVa (40 stran). Cit. podle KOTYK, Jiří. K osudům Husova pomníku v Pardubicích, in: *Zprávy klubu přátel Pardubicka*, s. 147

²¹⁶ Naše doba, č. 4, 20. 4. 1915, s. 374. Cit. podle KOTYK, Jiří. K osudům Husova pomníku v Pardubicích, in: *Zprávy klubu přátel Pardubicka*, s. 138

²¹⁷ Kronika města Pečky, Státní oblastní archiv v Praze – Státní okresní archiv Kolín, Fond Archiv města Pečky, inv. č. 1, s. 105 - 112

zadána Stanislavu Suchardovi (1866-1916), který podle pečecké kroniky na pomníku pracoval i během válečných událostí, až do své smrti v roce 1916, kdy práci převzal jeho bratr Vojtěch Sucharda (1884 - 1968).

Slavnostní odhalení pomníku na Žižkově náměstí se konalo v květnu roku 1919. Zúčastnili se lidé z širokého okolí. Součástí oslav byly mimo jiné přednášky a divadelní představení „Pražský žid“ od J. Kolára. Na konci listiny je uveden následující text: „Zdar práci naší příštím pokolením národa českého. Dáno v Pečkách, dne 20. 5. 1919. Za sdružení pokrokových spolků pro stavbu Husova pomníku v Pečkách: Jednatelé Karel Lok, Jan V. Šebesta, předseda Otakar Hrázský a členové výboru: Lad. Lucký, starosta obce Jan Urbánek, František Volák, Václav Otava a další.“²¹⁸

Bronzový pomník zpodobňuje Husa jako kazatele na vysokém kamenném a členitém podstavci (obr. 5). V chrámu Církve československé evangelické v Pečkách se nachází Suchardova sádrová studie této sochy z roku 1912. V roce 1975 byl pomník z Žižkova náměstí přemístěn před evangelický Jubilejní chrám Mistra Jana Husa.²¹⁹ Nachází se na vyvýšeném kamenném prostoru uprostřed parkově upraveného prostranství před kostelem.

4.2.2 Husův pomník na náměstí Svobody v Železnici

(záměr 1913, realizace 1920)

Moje poznatky o pomníku v Železnici znovu vycházejí zejména z diplomové práce Jiřího Jezbery,²²⁰ který čerpal z časopisu Nový Domov.²²¹ Podle Jezbery vznikl v Železnici v roce 1913 *Výbor spolků pro postavení pomníků M. J. Husi v Železnici*, jehož předsedou se stal malíř Věnceslav Černý (1865 - 1936). Peníze na stavbu

²¹⁸ Kronika města Pečky, Státní oblastní archiv v Praze – Státní okresní archiv Kolín, Fond Archiv města Pečky, inv. č. 1, s. 105 - 112

²¹⁹ Jubilejní chrám Mistra Jana Husa byl v Pečkách postaven v souvislosti s oslavami roku 1915, stejně jako Husův pomník. Autorem kostela, který se vyznačuje jediným kubistickým interiérem na světě, je architekt Oldřich Liska. Základní kámen byl položen 16. 5. 1914, stavba byla dokončena v roce 1916, Husovi byl chrám zasvěcen po skončení války v roce 1918. Viz Kronika města Pečky, SOA v Praze – SOKA Kolín, fond Archiv města Pečky, inv. č. 1, s. 116 – 121 - NEŠPOR, Zdeněk, R. Encyklopedie moderních evangelických (a starokatolických) kostelů Čech, Moravy a českého Slezska. Praha: Kalich, 2009. Pečky, s. 342. VLK, Miroslav. Kubistický interiér evangelického kostela v Pečkách - devadesáté výročí dokončení. Zprávy památkové péče, 2006, roč. 66, č. 6, s. 502-504.

²²⁰ JEZBERA, Jiří. Pomníky a sochy Mistra Jana Husa ve východních Čechách. Hradec Králové: Univerzita Hradec Králové, 2003. Práce je přístupná v Archivu UHK.

²²¹ SOKA Jičín, Časopis Nový Domov – Vlastivědný sborník okresů Jičín – Libáň – Sobotka, ročník I. a II. 1925-1926-1927 v Jičíně 1927, s. 64 – 67.

pomníku chtěli představitelé spolku vybírat pouze od současných občanů a rodáků z Železnice. Městu se podařilo vybrat 1 157 Korun. Aby byl za tuto částku pořízen co nejdůstojnější pomník, požádalo o radu Stanislava Suchardu (1866 - 1916), který byl zároveň přítelem Věnceslava Černého. Sucharda se nakonec nabídl, že pomník sám vytvoří a vybere pro něj vhodné místo. 18. 10. 1914 zaslal Sucharda spolku čtyři nákresy, z nichž představitelé vybrali návrh s názvem „*Hus kotvíci v pravdě Písma Páně*“.²²² Protože bylo potřeba sehnat více finančních prostředků, plánovali na 26. července 1914 velkou slavnost „Zemětřesení v Železnici“. Kvůli vypuknutí první světové války k oslavám nedošlo. Projekt byl zastaven a odložit se muselo i odhalení pomníku zamýšlené na červenec 1915.

V roce 1916 Stanislav Sucharda nečekaně zemřel. Hotový model Husova pomníku pro Železnici však zůstal v jeho pozůstalosti. Když válka skončila, realizace se podle dochovaného návrhu ujal jeho bratr, sochař Vojtěch Sucharda (1884 - 1967). Položení základního kamene v roce 1920 provázela velká slavnost. Projev pronesl místní učitel Josef Slavík a člen spolku Věnceslav Černý. Jezbera zmiňuje, že do základů pomníku byla uložena pamětní listina popisující historii příprav.²²³

Další oslavy se konaly při odhalení pomníku v červenci 1920. Zúčastnili se občané a různá sdružení z města a okolí. Program tvořily průvody a divadelní představení.²²⁴

V Železnici má Husova socha totožnou podobu jako v Pečkách. Odlišný je pouze podstavec, který tvoří kameny navrstvené do výšky (obr. 6). Kamenný pomník stojí ve východní části parku poblíž ulice Náměstí Svobody. V západní části parku se nachází Mariánský sloup.

4.2.3 Husův pomník v Horních Kněžekladech u Českých Budějovic

(záměr 1914, realizace 1921)

V Horních Kněžekladech se nachází Husův pomník od místního rodáka, sochaře a legionáře, Václava Švece (1886 - ?). Iniciativa vzešla od kněžekladských studentů v roce 1914 v souvislosti s chystanými oslavami pětistého výročí Husova upálení. Na získání finančních prostředků byla zahájena veřejná sbírka. Práce začaly v roce 1915.

²²² Část návrhů je uložena v pozůstalosti Stanislava Suchardy v Archivu Národní galerie v Praze.

²²³ JEZBERA, Jiří. Pomníky a sochy Mistra Jana Husa ve východních Čechách, s. 84

²²⁴ JEZBERA, Jiří. Pomníky a sochy Mistra Jana Husa ve východních Čechách, s. 82 - 84

Podstavec pomníku postavil podle návrhu Václava Švece zedník Matěj Někola. Pomník byl slavnostně odhalen až po Švecově návratu z Ruska v roce 1921. Podle oficiálních internetových stránek města se bližší informace nedochovaly kvůli zničení obecní kroniky v období normalizace.²²⁵

Socha v Horních Kněžekladech zpodobňuje Husa jako kazatele na vysokém podstavci (obr. 7). Podstavec je doplněn o nápisy – vpředu: „*Mistr Jan Hus 1415 – 1915*“; na stranách: „*Hledej pravdy, slyš pravdu, uč se pravdě*“ a „*Miluj pravdu, prav pravdu, drž se pravdy až do smrti*“; zezadu: „*Čisté památce největšího Čecha vystavěli zdejší rodáci*“. Kamenný pomník je umístěn na návsi v Horních Kněžekladech na malém oploceném travnatém pozemku.

4.2.4 Husův pomník na Husově náměstí v Sušici

(záměr 1914, realizace 1923)

Záměr postavit Husův pomník je v Sušici možné doložit už v roce 1914, ale kvůli válce zůstalo jen u úvah.²²⁶ V roce 1920 inicioval veřejnou sbírku místní odbor *Krajského spolku Prácheň*. Zhotovení pomníku nabídli tábořskému rodákovi, učiteli na kamenicko-sochařské škole v Hořicích, Václavu Suchomelovi (1869 - 1930), který odmítl, a tak byl osloven pražský sochař, Suchardův žák, Emanuel Kodet (1880 - 1954). Podstavec sochy vytvořil sušický kameník Vojtěch Pokorný, všechny stavební práce provedli studenti gymnázia pod vedením stavitele Františka Holečka. Stavební povolení spolek obdržel 18. listopadu 1922.

Slavnostní odhalení v den Husových oslav 6. července 1923 bylo významnou společenskou událostí. Oslav se zúčastnil sušický pěvecký sbor Svatobor pod vedením Václava Kličky, pár vět o Husovi pronesl historik Rudolf Urbánek (1877-1962).²²⁷

Přes 2,5 metru vysoká pískovcová socha, která stojí na 1,6 m vysokém žulovém podstavci, zpodobňuje Husa jako mučedníka připoutaného k hranici s kacířskou čepicí na hlavě (obr. 8). Podstavec je doplněn o nápisy, jejichž autorem je již zmiňovaný literární historik Václav Flajšhans. Stojí zde: „*Mučedník pravdy Mistr Jan Hus 1369 –*

²²⁵ Historie obce [online]. Oficiální internetové stránky obce Horní Kněžeklady, <http://www.horniknezeklady.cz/historie.html>, publikováno 2011, [22. 3. 2015]

²²⁶ LHOTÁK, Jan – PACHNER, Jaroslav – RAŽÍM, Vladislav a kol. Památky města Sušice, s. 509

²²⁷ LHOTÁK, Jan – PACHNER, Jaroslav – RAŽÍM, Vladislav a kol. Památky města Sušice, s. 509

1415“, „*Postaven péči Práchně v Sušici r. 1923*“. Hranu mezi sochou a podstavcem obíhá nápis „*Hledej a miluj pravdu! / Pravda vítězí! / Braň pravdy až do smrti! / Pravdy každému přejte!*“. Pomník se nachází uprostřed parku na Husově náměstí v Sušici.

4.2.5 Husův pomník v městské části Malšovice v Hradci Králové

(záměr 1913, realizace 1924)

Druhý Husův pomník spjatý s hradeckými oslavami roku 1915 se nachází v městské části Malšovice. Jiří Jezbera²²⁸ cituje text z pamětní knihy obce Malšovice: „*Roku 1913 v sobotu dne 28. června při přednášce ve spolku Havlíček na téma: Význam Husova jubilea v roce 1915 za účasti obecního zastupitelstva, školní rady a ostatních korporací usneseno při pětisetletém jubileu v roce 1915 na světlou památku mučednické smrti M. Jana Husa postavit důstojný pomník, vhodný protějšek Jana Nepomuckého*“.²²⁹ O realizaci tohoto pomníku se tedy v Hradci Králové rozhodlo v roce 1913. Válečné události odhalení odložily o jedenáct let.

Finanční sbírku založil Husův výbor až v roce 1923, 8. července téhož roku byl u příležitosti pětadvacátého výročí založení místního Okrašlovacího spolku položen základní kámen. Pomník zhotovil královéhradecký sochař Václav Škoda (1870 – 1937) podle uměleckého návrhu svého syna, sochaře Josefa Václava Škody (1901 - 1949)²³⁰, který v letech 1921 až 1925 studoval na speciální škole Jana Štursy (1880 – 1925) na AVU v Praze. Celková cena činila 9 000 Kč. Náklady kromě finanční sbírky pokryly výtěžky ze slavnostního položení základního kamene a odhalení pomníku 9. července 1924. Zbytek peněz použili představitelé Okrašlovacího spolku na úpravu okolní zahrádky.²³¹

Tento pomník z kamene zpodobňuje Husa jako kazatele na vysokém a členitém podstavci (obr. 9). Nachází se v obydlené oblasti městské části Malšovice v Hradci Králové, kde stojí na travnatém oploceném prostoru u křižovatky dvou hlavních silnic –

²²⁸ JEZBERA, Jiří. Pomníky a sochy Mistra Jana Husa ve východních Čechách. Hradec Králové: Univerzita Hradec Králové, 2003. Práce je přístupná v Archivu UHK.

²²⁹ SOkA Hradec Králové, Pamětní kniha obce Malšovice. Cit. Podle JEZBERA, Jiří. Pomníky a sochy Mistra Jana Husa ve východních Čechách, s. 155

²³⁰ V roce 1924 zvítězil v soutěži na pomníku Jana Žižky v Hradci Králové.

²³¹ JEZBERA, Jiří. Pomníky a sochy Mistra Jana Husa ve východních Čechách, s. 155 - 156

Na Drahách a Náhon. Sochu doplňuje zlatý nápis „*Také prosím vás, abyste se milovali, dobrých násilím tlačiti nedali a pravdy každému přáli*“.

4.2.6 Husův pomník na Mírovém náměstí v Lounech

(záměr 1913, realizace 1925)

Do roku 1913 sahá i historie Husova pomníku v Lounech. Návrh postavit Husovi pomník podal předseda *Spolku pro postavení pomníků mužům o český národ zasloužilým* J. Karbus, který také ustavil tzv. „pomníkovou komisi“. Stavbu pomníku od počátku provázely komplikace spojené s výběrem místa, materiálu, formy a dalších náležitostí. Proto byla 6. února 1914 ustavena „druhá pomníková komise“, do níž byli zvoleni ing. J. Nechleba, stavitel a kameník Š. Strachota a ing. O. Polák.²³²

V roce 1914 přijala porota spolku tři umělecké návrhy, žádný z nich ale nebyl přijat. Po neúspěchu se spolek rozhodl zadat realizaci Myslbekovu žáku z Uměleckoprůmyslové školy v Praze, Josefu Kvasničkovi (1868-1932), který působil jako středoškolský profesor ve Vodňanech a byl původně jedním z členů poroty. Bylo však potřeba vypsát veřejnou soutěž. V rámci této soutěže představitelé spolku odeslali nabídku na zhotovení Husova pomníku celkem čtyřem sochařům (Josef Rektor (1877 - 1953), Ladislav Beneš (1883 - 1956), Bohumil Vlček (1862 - 1928), Josef Kvasnička). Josef Kvasnička jako jediný začal na návrhu pracovat. V listopadu 1914 mu definitivně byla zadána realizace. Kovoliteckou práci měla odvést pražská firma Barták. Realizaci ale provázely další komplikace spojené s první světovou válkou. V roce 1916 byl majitel firmy Barták povolán do vojenské služby. Problém představoval i nedostatek finančních prostředků. Po dobu války snahy realizovat pomník na nějakou dobu ustaly.

Spolek začal znovu fungovat až v roce 1921, o dva roky později obnovil jednání s firmou Barták. Husův pomník v Lounech byl nakonec dokončen až v červnu 1924. Odhalení sochy proběhlo 18. října 1925.²³³

Bronzová socha podle návrhu Josefa Kvasničky zpodobňuje Husa jako kazatele na širokém a vysokém žulovém podstavci (obr. 10). Asi 2,5 metru vysoký pomník stojí na

²³² HLUŠTÍK, Antonín. Mistr Jan Hus. Nejznámější Kvasničkova práce. In: *REGIZ. Kulturně historická revue lounského regionu* [online]. http://www.vejir.cz/regiz/archiv/historie/mistr_jan_hus.html, publikováno 1998, [22. 3. 2015]

²³³ HLUŠTÍK, Antonín. Mistr Jan Hus. Nejznámější Kvasničkova práce. In: *REGIZ. Kulturně historická revue lounského regionu* [online]. http://www.vejir.cz/regiz/archiv/historie/mistr_jan_hus.html, publikováno 1998, [22. 3. 2015]

západní straně Mírového náměstí v Lounech, naproti Mariánskému sloupu. Na podstavci je umístěna deska s nápisem: „*Mistr Jan Hus Lounským 1410 – Zapřísahám Vás nejdražší, stůjte v jednotě, milujte se vespolek a dbejte, aby nepovstávaly žádné rozkoly, zrady, nepřítelství a hněvy*“.

4.2.7 Husův pomník v Plzni – Doubravce

(záměr 1914, realizace 1927/1928)

O Husově pomníku v Plzni – Doubravce se mi dlouhou dobu nedařilo zjistit téměř žádné bližší informace. Krátce se o něm zmiňuje Milada Krausová v článku „*Husovy pomníky v západních Čechách*“.²³⁴ O něco rozsáhlejší je práce Moniky Bryšové,²³⁵ kterou mi poskytla Kateřina Fantová z Archivu města Plzně. Bryšová cituje text z Hlavní knihy příjmů a výdajů obce Doubravky za rok 1914, kde se dočteme následující poznámku: *Členský příspěvek „Husův pomník“ – usnes. zastupitelstva 26/III.*²³⁶ Na základě těchto údajů dochází k závěru, že občané Plzně museli o postavení pomníku uvažovat v souvislosti s oslavami chystanými na rok 1915. Dá se předpokládat, že z projektu jako v ostatních případech sešlo kvůli vypuknutí první světové války.

To dokládá text Milady Krausové, která zmiňuje dopis uveřejněný roku 1925 v časopise *Nová doba*.²³⁷ Jeho znění uvádí Monika Bryšová: „*Během poslední doby podařilo se pilnou prací Husova fondu v Doubravce získati částku 15 tisíc Kč, která bude věnována skutečnému uctění Mistra Jana Husa skvělým činem, který bude během roku uskutečněn. ... Přípravný výbor bude pořádati sbírku po našich dobrých občanech ve prospěch získání takového obnosu, by při příští oslavě Husově mohl býti odkryt krásný památník našemu velikánu.*“²³⁸

Z dopisu vyplývá, že obyvatelé Plzně chtěli Husův pomník na Doubravce odhalit při oslavách v červenci 1926. Za tímto účelem byl v Plzni založen *Husův fond*. Finanční prostředky obstarala veřejná sbírka.²³⁹ Podle Moniky Bryšové je ale

²³⁴ KRAUSOVÁ, Milada. Husovy pomníky v západních Čechách, in: *Minulostí západočeského kraje*, č. 39. Plzeň: Archiv města Plzně, 2004. s. 355 - 378

²³⁵ BRYŠOVÁ, Monika. Husův pomník. Plzeň – Doubravka. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2008. Práce je přístupná v elektronické podobě v Archivu města Plzně.

²³⁶ BRYŠOVÁ, Monika. Husův pomník. Plzeň – Doubravka, s. 2

²³⁷ KRAUSOVÁ, Milada. Husovy pomníky v západních Čechách, s. 355

²³⁸ BRYŠOVÁ, Monika. Husův pomník. Plzeň – Doubravka, s. 3. Text byl uveřejněn v časopise *Nová doba*. NOVÁ DOBA, ročník XXXI., č. 180, 2. července 1925, str. 5

²³⁹ KRAUSOVÁ, Milada. Husovy pomníky v západních Čechách, s. 355

v pramenech o pomníku zmínka až v souvislosti s oslavami v roce 1928.²⁴⁰ Lze se tedy domnívat, že k realizaci došlo v roce 1927, nejpozději v první polovině roku 1928. Jeho autorem je plzeňský rodák, sochař Vojtěch Šíp (1885 - 1931), žák J. V. Myslbeka.

Tento pomník z kamene v nadživotní velikosti zpodobňuje Husa jako kazatele na vysokém a členitém podstavci. Je umístěn na uměle vytvořených půlkruhových schodech uprostřed otevřeného travnatého parku v obydlené oblasti poblíž křižovatky ulic Chrástecká a Stará cesta (obr. 11).

4.2.8 Husův pomník v Libáni u Jičína

Třetí Husův pomník navrhl Ladislav Šaloun (1870 – 1946) v roce 1924 pro město Libáň u Jičína. Tento kamenný pomník zpodobňuje Husa jako kazatele na vysokém členitém podstavci (obr. 12). Blíže se mu nevěnuji z toho důvodu, že myšlenka na jeho stavbu se v Libáni objevila až v roce 1923.²⁴¹

²⁴⁰ BRYŠOVÁ, Monika. Husův pomník. Plzeň – Doubravka, s. 3

²⁴¹ Viz např. RYBAŘÍK, Václav. 2005 – Osmdesát let Husova pomníku v Libáni, in: *Listy Starohradské kroniky*, č. 1, s. 8 – 10. - JEZBERA, Jiří. Pomníky a sochy Mistra Jana Husa ve východních Čechách, s. 90 - 94

5 Nástin sítě politických a uměleckých vztahů

V průběhu příprav a výstavby Husových sochařských pomníků v Čechách je možné sledovat, jak se utváří síť vzájemných vztahů mezi politiky (objednavateli) a umělci, i mezi umělci samými, kteří se v řadě případů opakovaně sešli k řešení jednotlivých úkolů. Je tak možné zatím jen nastínit a sledovat i určitou kontinuitu v utváření názoru na význam Jana Husa i Husova obrazu v politice i v umění. Je to téma, které bych chtěla v budoucnu sledovat. Zatím tedy předkládám jen nástin této sítě. V mnoha městech stáli v čele spolku pro zbudování pomníku Jana Husa místní starostové, nejčastěji mladočeští, a měli tudíž příležitost promítnout své politické názory do konečného uměleckého řešení pomníku. Často také umělecké zakázky získávali místní rodáci, takže vedle politických vazeb se v síti promítají i osobní či rodinné - rodové vazby. Tam, kde výběr sochaře probíhal pomocí veřejné soutěže, zasedali v odborných porotách nejen místní politici, ale i sochaři, architekti, historici a výtvarní teoretici. Vedle politických vazeb se tak v této síti odhalují i generační vazby mezi spolužáky sochařských ateliérů, nebo učiteli a žáky apod.

5.1 Praha

V Praze vzešla iniciativa na postavení Husova pomníku od politiků mladočeské strany, kteří si jeho postavení vytyčili jako jeden z bodů svého politického programu. Umělce vybírali prostřednictvím dvou veřejných soutěží, ve druhé soutěži, jejíž výsledek už byl definitivní, zvítězil v roce 1901 sochař Ladislav Šaloun (1870 – 1946).

Šaloun se učil modelovat v soukromém ateliéru Tomáše Seidana (1830 - 1890), kde se dříve školil i J. V. Myslbek, a v sochařském ateliéru Bohuslava Schnircha (1845 - 1901). V době, kdy zvítězil ve druhé soutěži na Husův pomník v Praze, mu bylo třicet let a měl za sebou například realizaci skupin „Opera“ a „Drama“ pro městské divadlo v Plzni (1898 – 1899) nebo výzdobu Městské pojišťovny na Staroměstském náměstí v Praze (1901).²⁴² Kvůli přípravám pražského pomníku si dlouhá léta dopisoval s představiteli mladočeské strany. V soukromé pozůstalosti Ladislava Šalouna, která je uložena v Archivu Národní galerie v Praze, se nachází dopisy adresované Šalounovi a podepsané Janem Podlipným a Karlem Baxou. Další část korespondence je uložena ve fondu Spolku pro zbudování Husova pomníku v Praze v Archivu hlavního města Prahy.

²⁴² HOROVÁ, Anděla. Nová encyklopedie českého výtvarného umění, díl 2, s. 799

Jan Podlipný (1848 – 1914) byl poslancem českého zemského sněmu za mladočeskou stranu a v letech 1897 až 1900 starosta Prahy. Po smrti Vojty Náprstka v roce 1894 převzal funkci předsedy Spolku pro zbudování Husova pomníku v Praze a stal se jeho vůdčí osobností.

Karel Baxa (1862 – 1938) byl poslancem českého zemského sněmu za mladočeskou stranu v letech 1895 až 1913. Od roku 1903 působil také jako poslanec říšské rady za městskou kurii, obvod Praha - Staré město, kde vystřídal Quida Bělského.²⁴³

5.2 Hořice

O postavení Husova pomníku v Hořicích se zasloužil budoucí starosta města Josef Fejfar (zatím se mi nepodařilo zjistit politickou příslušnost), který zakoupil v roce 1903 žulový obelisk na jeho stavbu. Realizaci pomníku nabídl městu sám Ladislav Šaloun, když v roce 1908 navštívil Hořice, aby zde vybral vhodné místo pro svou sochu Krakonoše. Komitét pro postavení Husova pomníku v Hořicích byl z Šalounovy nabídky nadšen, protože v té době už byl obecně uznávaným odborníkem. Po vítězství ve druhé pražské soutěži byl Šaloun v roce 1906 jmenován členem České Akademie věd a umění a externím pedagogem na Uměleckoprůmyslové škole v Praze, kde působil do roku 1914. V letech 1907 až 1908 zastupoval Stanislava Suchardu na speciální sochařské škole Akademie výtvarných umění v Praze (dále jen AVU). Do povědomí veřejnosti se dostal díky svým příspěvkům do časopisu Dílo a také do Národních listů,²⁴⁴ což dokazuje jeho vazby na mladočeskou stranu.

5.3 Hlinsko

I v případě nerealizovaného hlinského pomníku byl iniciátorem jeho stavby tehdejší starosta města Čeněk Ježdík (zatím se mi nepodařilo zjistit politickou příslušnost, pravděpodobně mladočech). V roce 1903 vznikl spolek, jehož předsedou byl zvolen František Fiala (nevím příslušnost) a místopředsedou spisovatel Bohumil Adámek. Bratrem Bohumila Adámka byl poslanec českého zemského sněmu (1881 – 1913) a

²⁴³ Architekt Quido Bělský byl od roku 1897 poslancem Říšské rady za mladočeskou stranu. Jako odborník se účastnil také umělecké poroty, jejímž cílem bylo vybrat vhodné místo pro Husův pomník v Praze.

²⁴⁴ TOMAN, Prokop. Nový slovník československých výtvarných umělců, díl 2, s. 519

později říšské rady (1879 – 1901) za mladočeskou stranu Karel Adámek (1840 – 1980).²⁴⁵

Uměleckého ztvárnění pomníku se měl ujmout sochař Jan Štursa (1880 – 1925), který byl rodinným přítelem předsedy spolku, Františka Fialy. První odborné vzdělání získal na kamenosochařské škole v Hořicích, kterou absolvoval v roce 1898. V roce 1903, kdy se v Hlinsku rozhodovalo o stavbě Husova pomníku, dokončoval studium u J. V. Myslbeka na AVU v Praze.²⁴⁶

5.4 Kolín

Výstavba Husova pomníku v Kolíně souvisí s výstavbou plastik a kreseb Františka Bílka, kterou organizoval umělecký odbor Vzdělávacího sboru pro politický okres Kolínský v roce 1909. V té době bylo Františku Bílkovi (1872 – 1941) třicet sedm let a byl v Čechách uznávaným umělcem, členem SVU Mánes, Umělecké Besedy a Sdružení českých umělců grafiků Hollar.

Organizaci výstavy schválil tehdejší starosta města za Českou národní demokracii Antonín Sládek (starostou 1906 – 1911). Ohledně realizace Husova pomníku v Kolíně ale probíhaly mezi zástupci spolku a místními politiky dlouhé spory. První schůze týkající se přímo Husova pomníku se konala 5. července 1909, další pak 14. července a sešli se na ní zástupci kolínských spolků, politických stran, představitelé města Kolína a kolínského okresu. Podle Ireny Splitkové bylo výsledkem této schůze ustanovení „*Sboru pro postavení Husova pomníku v Kolíně*“. Spolek byl rozdělen na širší a užší sbor. Širší sbor čítal celkem třicet lidí. Irena Splitková uvádí seznam zástupců užšího sboru: 1) zástupci okresu – František Leger, Alois Václav Prágr a Josef Balátě; 2) za město Kolín – Antonín Sládek, Jan Sklenář, Eduard Rodr; 3) politické strany a spolky – František Moravec, Alois Kubík, Josef Zajíc, Karel Souček, Karel Jelínek, Antonín Hlaváček, František Vodsed'álek a další.²⁴⁷

Tito pánové se v průběhu příprav opakovaně scházeli k řešení organizačních otázek. S Františkem Bílkem podle Ireny Splitkové udržovali kontakt zejména František Vodsed'álek a Alois Václav Prágr.

²⁴⁵ Více o Bohumilu a Karlu Adámkovi viz Ottův slovník naučný, sv. 1, s. 167 - 168

²⁴⁶ TOMAN, Prokop. Nový slovník československých výtvarných umělců, díl 2, s. 568 - 570

²⁴⁷ SPLITKOVÁ, Irena. Pomník Mistra Jana Husa v Kolíně: (Historie zbudování sochařského díla od Františka Bílka a jeho osudy v období před rokem 1950), s. 41 - 45

5.5 Hradec Králové

Dalším typickým příkladem města, kde se o stavbu Husových pomníků zasloužili politici mladočeské strany, je Hradec Králové. Funkci starosty Hradce Králové totiž v letech 1895 až 1929 vykonával mladočeský poslanec František Ulrich (1859 – 1939).²⁴⁸

V Hradci Králové byly v době působení Františka Ulricha postaveny celkem tři Husovy pomníky. Autorem dvou z nich je akademický sochař František Fabiánek (1884 – 1967), který studoval nejprve na kamenosochařské škole v Hořicích. Po jejím absolvování odcestoval na praxi do Berlína. Mezi lety 1905 až 1910 se učil na AVU v Praze u J. V. Myslbeka.²⁴⁹ Soukromě studoval u A. Rodina v Paříži a v Itálii. Od roku 1911, kdy už měl v pouhých dvaceti sedmi letech bohaté sochařské zkušenosti, pobýval tři roky v Hradci Králové. Kromě Husových pomníků zde vytvořil také podobizny Dr. Klumpara a architekta Němce.

Třetí pomník Jana Husa v Hradci Králové vytvořil hradecký kameník Václav Škoda (1870 – 1937), podle návrhu svého syna Josefa Václava Škody (1901 – 1949), který jej vytvořil během svých studií u Jana Štursy na jeho speciálce na AVU v Praze (1921 – 1925).

5.6 Pardubice

Stejný případ se týká také Pardubic. K plánovanému pomníku v Pardubicích se bohužel nedochovaly téměř žádné prameny. Podle Jiřího Kotyky jsou známy alespoň jména členů spolku, spisovatele Aloise Hajna (1870 – 1953) a dvou starostů za mladočeskou stranu Františka Kuchyňky (1848 – 1938) a Josefa Prokopa (1872 – 1933), kteří ve spolku zastávali funkci předsedy. František Kuchyňka byl starostou Pardubic v letech 1906 až 1910, kdy ho ve funkci nahradil Josef Prokop. Mezi lety 1908 a 1913 byl také poslancem českého zemského sněmu.

Jak uvádí Kotyk, představitelé spolku o realizaci pomníku požádali Stanislava Suchardu, který se zástupci města setkal při příležitosti své přednášky v Pardubicích, jejíž datum podle Kotyky bohužel neznáme. Sucharda (1866 – 1916) byl absolventem pardubické reálky a zároveň synem tvůrce prvního Husova pomníku v Čechách, Antonína Suchardy. Sochařské vzdělání získal nejprve na vídeňské akademii, v letech

²⁴⁸ Viz Ottův slovník naučný, sv. 26, s. 164

²⁴⁹ HOROVÁ, Anděla. Nová encyklopedie českého výtvarného umění, díl 1, s. 169

1886 až 1892 byl žákem J. V. Myslbeka na Uměleckoprůmyslové škole v Praze (založena 1885). Po studiích se stal Myslbekovým pomocníkem a v roce 1899 byl na VŠUP jmenován profesorem. Kromě toho byl Sucharda členem Spolku výtvarných umělců Mánes,²⁵⁰ kde působil také jako redaktor časopisu *Volné směry*.²⁵¹

5.7 Pečky

Od roku 1913 Sucharda pracoval také na modelu Husova pomníku pro Pečky. K pečeckému pomníku se zachoval pouze opis listiny uložené v jeho základech, který uchovává Státní okresní Archiv v Kolíně. Pod textem listiny jsou podepsáni Karel Lok, Jan V. Šebesta, Otakar Hrázský a starosta Jan Urbánek (nepodařilo se mi zjistit politickou příslušnost).

²⁵⁰ SVU Mánes bylo sdružení studentů AVU a Uměleckoprůmyslové školy v Praze, založené roku 1887. Spolek sdružoval osobnosti z různých uměleckých oborů. Jeho prvním předsedou byl Mikoláš Aleš. Zprvu měl spíše zábavnou funkci, členové pořádali různé výlety a společenské večery. Později se zaměřil na publikační činnost (vydávali časopisy *Špachtle*, *Listy z palety* a *Volné směry*), organizaci výstav a propagaci významných uměleckých děl (např. díla A. Rodina). Na přelomu století se SVU Mánes stal nejvýznamnější uměleckou institucí u nás.

²⁵¹ HOROVÁ, Anděla. Nová encyklopedie českého výtvarného umění, díl 2, s. 799

6 Obraz Jana Husa v české pomníkové tvorbě (shrnutí)

Ve druhé polovině 19. století se v Čechách rozvinula širší veřejná diskuze o významu Jana Husa, k níž vedlo několik skutečností. Vůbec prvním impulsem k oživení Husovské otázky byly oslavy údajného pětistého výročí Husova narození v roce 1869. K nové interpretaci Husovy osobnosti přispěl zejména František Palacký, který ve své knize *Dějiny národu českého v Čechách a na Moravě* vyložil Jana Husa a husitství jako vrcholnou epochu českých dějin a počátek evropské reformace.²⁵² Palacký tudíž zdůraznil Husovy zásluhy o český národ, které spatřoval zejména v jeho pokrokových myšlenkách a literární, jazykové činnosti a upozadil náboženský význam. V devadesátých letech 19. století převzali teze Františka Palackého politici mladočeské strany, kteří po debatě o významu Jana Husa v českých dějinách na českém zemském sněmu koncem roku 1889 využili této interpretace Husovy osobnosti k politickému boji proti staročeské straně a katolické hierarchii.

Mladočeská rétorika se velmi rychle rozšířila do všech vrstev společnosti. Přispěl k tomu zejména jejich politický deník *Národní listy*, který se záhy po svém vzniku v roce 1861 stal nejčtenějšími novinami v Čechách.²⁵³ Nový pohled na Jana Husa se mladočechům dařilo prosadit zejména ve městech (na venkově měl stále hlavní slovo farář), kde získali pozice v lokální politice. Velký vliv na formování veřejného mínění měly také společenské slavnosti spojené s pokládáním základního kamene (zejména v Praze) a odhalením Husových pomníků. Smyslem oslav bylo vysvětlit veřejnosti význam národního hrdiny, zásadní roli hrál zpravidla hlavní řečník, který z Husovy osobnosti zdůraznil ty aspekty, které považoval za důležité.

Nová historicko-politická interpretace, jejíž počátky vidí historik umění Jan Royt, který se zabýval ikonografií Jana Husa, v národním obrození, přinesla také nový obraz Jana Husa ve výtvarném umění. Royt jako příklad uvádí již zmíněný obraz Václava Brožíka *Mistr Jan Hus před koncilem v Kostnici*, který vznikl na objednávku Prahy v roce 1883.

²⁵² ČORNEJ, Petr. Ke genezi Palackého husitství, in: ŠMAHEL, František – DOLEŽALOVÁ, Eva, a kol. *František Palacký 1789/1998 : (Dějiny a dnešek)*, s. 123 - 137

²⁵³ VOŠAHLÍKOVÁ, Pavla. Vliv Národních listů na utváření českého veřejného mínění ve druhé polovině 19. století, in: VOŠAHLÍKOVÁ, Pavla – ŘEPA, Milan. *Bratři Grégorové a česká společnost v druhé polovině 19. století*. Praha: Historický ústav AV ČR ve spolupráci s nakladatelstvím Dr. Eduard Grégr a syn, s. r. o, 1997, s. 39 - 47

Ve výtvarném umění 15. až 18. století byl Jan Hus v rámci děl s náboženskou tematikou zobrazován jako kazatel, kacíř nebo mučedník (ojediněle dokonce se svatozáří). Výčet výtvarných děl té doby podává Jan Royt ve svém textu „*Ikonografie Mistra Jana Husa v 15. až 18. století*“.²⁵⁴ Podle Royta víme, že byl Hus těsně po své smrti oslavován jako svatý mučedník (např. proslov Jakoubka ze Stříbra v Betlémské kapli, 1416), čemuž odpovídá i tehdejší ikonografie, která nejčastěji zpodobňovala Husovu mučednickou smrt. Jak Royt uvádí, nejstarší vyobrazení Husovy smrti se nachází na desce malíře Sassetty (1423 – 1426), kde je zobrazeno upálení vousatého kacíře, zřejmě Jana Husa. Prokazatelné vyobrazení Husova upálení najdeme v tzv. *Martinické Bibli* z roku 1430, kde je zobrazen tentokrát bezvousý na hranici. Některé fáze Husova odsvětění a popravy jsou zobrazeny také v *Richenthalově kronice* z let 1423 až 1433. V *Martinické Bibli* i v *Richenthalově kronice* je Hus zobrazen bez vousů, což podle Royta odpovídá dobovým zvyklostem. Podle Jarmily Vackové a Františka Šmahela se ohlasy husitské revoluce v Čechách a zobrazení Jana Husa objevily i v obrazech nizozemského malíře Jana van Eycka, který se ve službách papeže Martina V. zúčastnil kostnického koncilu. V původní kompozici obrazu *Studna života* z let 1445 až 1450, který vznikl na objednávku krále Jindřicha IV. Kastilského (dnes Museo dal Prado v Madridu) je Jan Hus zobrazen na straně „zla“ buď jako klečící muž se svitkem tóry, o kterého se opírá rabín se zavazanýma očima, ve skupině Židů, anebo jako tlustý bezvousý mnich uprostřed této skupiny. Mezi Židy je Hus proto, že po jeho odsvětění byl s nimi srovnáván. Husově ikonografii podle Vackové odpovídá spíše podoba tučného bezvousého mnicha, jak byl Hus zobrazován ještě před tím, než byl v umění idealizován do christologické podoby.²⁵⁵

Na konci 15. století se v *Jenském kodexu* poprvé objevuje zpodobnění Husa jako bezvousého kazatele v Betlémské kapli, které doplňuje tradiční obraz znázorňující upálení vousatého kacíře. Podle Royta se spojení mučedníka a kazatele opakuje v *Litoměřickém graduálu*. „*Husovo kázání lidu, jak jsme ho poznali v Jenském kodexu*“ je podle Royta „*proměněno v jeho slyšení před koncilem. (...) Bezvousý Hus s pomocí prstů vypočítávající argumenty při disputaci, je oblečen v červené roucho mučedníka a*

²⁵⁴ Royt, Jan. *Ikonografie Mistra Jana Husa v 15. až 18. století*, In: *Jan Hus na přelomu tisíciletí: mezinárodní rozprava o českém reformátoru 15. století a o jeho recepci na prahu třetího milénia. Papežská lateránská univerzita Řím, 15. - 18. prosince 1999*. Ústí nad Labem: Albis international, 2001 s. 405-451.

²⁵⁵ Vacková, Jarmila – Šmahel, František, *Odezva husitských Čech v evropském malířství 15. století*. In: *Umění* 30, 1982, s. 308 - 340.

okolo hlavy má světelný nimbus. (...) Na další, tentokrát celostranné iluminaci *Upálení Mistra Jana Husa v Litoměřickém graduálu* je Hus se všemi atributy kněžství přinášén před trůn Hospodinův, který jej korunuje korunou mučednickou, což je jistě poukazem na svatost reformátora. (...) *Neporušená tonzura i kněžská roucha, v nichž je Hus oblečen, naznačují, že jeho odsvědčení koncilem není platné před tváří Hospodina*“.²⁵⁶ Ze sochařství se dochovalo pouze jedno vyobrazení Husova upálení od kameníka Wendela Roskopfa z let 1515 až 1516.

V německém protestantském prostředí se od konce 15. století objevuje nové reprezentativní zobrazení Jana Husa jako teologa – učence „s vousatou tváří s univerzitním baretem na hlavě a s knihou v ruce. (...) V 16. – 18. století se na různých jednolistech a v tisících setkáváme s Husovými profilovými portréty hlavy, portréty do výše prsou či do pasu. Pražský mistr má vždy vousatou tvář, na hlavě mu spočívá biret a oblečen je do taláru, vzácněji drží v ruce svitek, či stojí jako kazatel u pulpitu s knihou a nad hlavou má holubici Ducha Svatého jako symbol inspirace.“²⁵⁷ Podle Royta se první zobrazení tohoto typu objevilo na dřevořezu ve *Weltchronik* německého umělce Hartmanna Schedela (1493). Jak uvádí Royt, „Husova reprezentativní podobizna zdobila v 16. století také kachle (...), knižní vazby (...) a zejména mince a medaile.“²⁵⁸

Čeští umělci druhé poloviny dlouhého 19. století byli s historickými předlohami dobře obeznámeni, svědčí o tom přednáška Stanislava Suchardy v Pardubicích²⁵⁹ nebo text o ikonografii Husových pomníků, který byl publikován ve *Volných směrech* v roce 1915.²⁶⁰ Reprezentativní zobrazení se nejčastěji objevuje na reliéfech či reliéfních deskách zdobících tzv. Husovy kameny – Hus je na těchto reliéfech zpravidla zobrazen z profilu do výšky ramen s plnovousem a univerzitním baretem na hlavě (obr. 13).

Secesní sochařství 20. století se podle Royta vracelo k náboženskému významu Husovy osobnosti (zejména v dílech Františka Bílka, Ladislava Šalouna a Stanislava Suchardy).²⁶¹ František Bílek na svém pomníku v Kolíně zobrazil Husa jako mučedníka, klasické zobrazení Husova upálení na hranici (které ztvárnil např. Emanuel

²⁵⁶ Royt, Jan. *Ikonografie Mistra Jana Husa v 15. až 18. století*, s. 410 - 411

²⁵⁷ Royt, Jan. *Ikonografie Mistra Jana Husa v 15. až 18. století*, s. 415 - 416

²⁵⁸ Royt, Jan. *Ikonografie Mistra Jana Husa v 15. až 18. století*, s. 417

²⁵⁹ ANG, fond S. Sucharda, AA 3040 – IVa (40 stran) - KOTYK, Jiří. K osudům Husova pomníku v Pardubicích, in: *Zprávy klubu přátel Pardubicka*, s. 140

²⁶⁰ [Anonym]. Husovy pomníky, in: *Volné směry*, roč. 18 (1915), s. 259 - 260

²⁶¹ Royt, Jan. *Ikonografie Mistra Jana Husa v 15. až 18. století*, s. 419

Kodet na pomníku v Sušici, 1923), však přetvořil v abstraktní zobrazení „*Stromu, jenž bleskem pravdy zasažen, po věky hořel*“. Hořící strom má symbolizovat „nesmrtelnost“ Husova odkazu, který „hoří, aby svítil ostatním na cestu“ a inspiroval je k následování Husových činů.²⁶² Bílkovo pojetí inspirovalo Ladislava Šalouna při vytváření definitivní podoby Husova pomníku v Praze (1906 - 1908), kde Jana Husa představil jako mučedníka a hlavní postavu „živého obrazu“ o porážce a opětovném vzkříšení českého národa, pro nějž je právě husitství nejvýznamnější epochou. V pomníku v Hořicích (1914) Husa zpodobnil jako učeného mistra, který má být hlavní postavou obrazu o nekonečném boji za pravdu. Ve svém třetím pomníku v Libáni dal Husovi podobu hrdého kazatele stojícího na vysokém členitém podstavci, který v jedné ruce drží knihu a druhou ruku má vzpaženou v kazatelském gestu.

Podobu kazatele má Hus také na pomnících Stanislava Suchardy v Pečkách a v Železnici, na pomníku Václava Švece v Horních Kněžekladech, na pomníku od Vojtěcha Šípa v Plzni – Doubravce a mnoha dalších. Jako kazatel bývá zpravidla zobrazen jako vysoký a štíhlý muž držící knihu nebo s rukou položenou na srdci či vzpaženou v kazatelském gestu.

²⁶² WITTLICH, Petr. Sochařství české secese, s. 39

7 Pomníky Jana Husa v kontextu sochařské tvorby v Čechách v posledních dvou dekádách dlouhého 19. století

Společenské změny spojené s rozvojem občanské společnosti od šedesátých let 19. století přispěly k rozvoji tzv. pomníkového kultu. Za první vlnu pomníkového kultu považuje Petr Wittlich pomník plzeňského starosty Martina Kopeckého (1777 - 1854) z roku 1861. Jeho autory byli sochaři Antonín Wildt (1830 – 1883) a Tomáš Seidan (1830 – 1890), kteří realizovali ideový návrh plzeňského přírodopisce a historika Josefa Františka Smetany (1801 - 1861). Vrcholným dílem počáteční fáze pomníkového kultu se stal pomník Josefa Jungmanna v Praze (1873 - 1878), který podle koncepce sochaře Václava Levého (1820 - 1870) a ve spolupráci s architektem Antonínem Barvitiem (1823 - 1901) realizoval Ludvík Šimek (1837 - 1886). Jak uvádí Wittlich, opravdový rozvoj pomníkového kultu začal v sedmdesátých letech, kdy se v Rakousku – Uhersku uvolnily politické poměry. Tématika pomníků v Čechách byla v té době zaměřena na husitské bojovníky, zejména Jana Žižku. Výrazněji se kult národních pomníků prosazoval na venkově, spíše než v Praze. Vůbec první sochu Jana Žižky postavil v roce 1873 hořický sochař Pavel Jiříček (1851 – 1880) na vrchu Gothard v Hořicích v Pokrkonoší. Na druhém pomníku Jana Žižky pro město Tábor pracoval sochař Josef Václav Myslbek (1848 – 1922), který studoval v dílnách Tomáše Seidana (1830 – 1890) a Václava Levého (1820 – 1870). Tato socha se však kvůli špatnému technickému provedení po deseti měsících zřítla (v roce 1884 byla v Táboře slavnostně odhalena nová socha Jana Žižky od Jiřího Strachovského). Wittlich vidí význam této dnes již neexistující sochy v tom, že při její tvorbě „došlo k důležitému hledání nového způsobu reprezentace národního hrdiny, jdoucího již za obvyklý recept romantického historismu“.²⁶³ Myslbek se ohledně podoby pomníku radil s historikem Františkem Palackým (1798- 1876), shodli se, že na základě literárních předloh vytvoří historického Žižku v dobovém polském kostýmu a s čepicí na hlavě. Wittlich ve svém textu „*Sochařství historismu – kult pomníků*“ uvádí komentář spisovatele Jana Nerudy, který podle něj do *Národních listů* napsal, že „každý národ musí usilovat o to, aby pro zobrazení předních osobností svých dějin, nebo i pouhých mýtů, vytvořil zcela určité typy“.²⁶⁴ Rétorika tehdejších pomníků souvisela s rétorikou dobových politiků a

²⁶³ WITTLICH, Petr. *Sochařství historismu: kult pomníků*, s. 119

²⁶⁴ Tamtéž, s. 120

veřejných činitelů, obojí bylo závislé na obrazné řeči, jež byla srozumitelná tvůrcům i publiku. Význam pomníku spočíval ve schopnosti utvářet historické vědomí. Ve výběru národních hrdinů – reprezentantů se odrazila snaha vyjádřit jejich morální a etické hodnoty, jež byly považovány za národně specifické. Druhý pomník Jana Žižky navrhl J. V. Myslbek v letech 1879 až 1880 pro město Čáslav, kde Žižku zpodobnil jako vojevůdce s železnou přilbou. Podle Wittlicha si přesto zachoval hodnotu typu, o které psal Neruda. Jak Wittlich uvádí, k pozitivnímu přijetí nové variace Jana Žižky přispěl výtvarný kritik Miroslav Tyrš (1832 – 1884), který ve svém znaleckém posudku pro čáslavský výbor kritizoval, že návrh tábořského pomníku byl až příliš vázán na literární prameny, což dle jeho názoru z uměleckého hlediska nebylo důležité. Tím podle Wittlicha umožnil „vrátit se k tradiční představě Žižky jako válečníka, ale zároveň otevřel možnost jejího vyššího uměleckého zpracování“.²⁶⁵ Wittlich navíc doplňuje, že „Tyršovo nové spojení klasického základu s historicko-národním významem bylo zároveň strategickým programem pro rozvoj národního pomníkového kultu“.²⁶⁶

V sedmdesátých letech 19. století vytvořili sochaři pro potřeby rozvíjejícího se pomníkového kultu tři typy soch – sedící (pomník Josefa Jungmanna), stojící (pomníky Jana Žižky) a jezdeckou. Jezdecký pomník byl v roce 1896 věnován českému králi Jiřímu z Poděbrad. Iniciativa na stavbu pomníku vzešla už v roce 1870 od poděbradských studentů, kteří požádali o odbornou pomoc Františka Palackého, ten je však kvůli stavbě Národního divadla a Musea království Českého požádal o odklad. S novým impulsem přišli v roce 1882 poděbradští zástupci Sokola a založili za tímto účelem *Spolek pro zbudování pomníku krále Jiřího*. Autorem tohoto měděného pomníku v nadživotní velikosti, který byl 15. srpna 1896 slavnostně odhalen na hlavním náměstí v Poděbradech, je sochař Bohuslav Schnirch (1845 – 1901).²⁶⁷

Ve druhé polovině 19. století bylo umělecké dění v Čechách určováno idejemi i formami historismu. Historická témata a historizující styly i motivy měly reprezentovat význam českého národa. Toto zaměření a oslava minulosti pro přítomnost i budoucnost postupně přestaly vyhovovat potřebám moderní společnosti. Čeští sochaři nacházeli novou inspiraci zejména ve francouzském sochařství a umělecká hodnota považovali za důležitější než významy národní. Chtěli význam národa doložit kvalitní uměleckou

²⁶⁵ Sochařství historismu: kult pomníků, s. 120

²⁶⁶ Tamtéž, s. 121

²⁶⁷ Sochařství historismu: kult pomníků, s. 121 - 122

tvorbou, která by byla srovnatelná v evropském kontextu. Myslbek se s francouzským uměním seznámil při své cestě do Paříže v roce 1878. Podle Wittlicha byl díky svému talentu schopen „*tvůrčím způsobem vniknout do v podstatě již nebarokního pojetí francouzské plastiky a samostatně vyjádřit nový smysl pro plastickou hutnost a zároveň optickou působivost ztvárněné hmoty. Myslbek dával i dekorativním úkolům vyšší míru výrazu a náročné monumentální koncepci*“.²⁶⁸ Myslbekův talent zaujal ředitele Uměleckoprůmyslové školy v Praze (kde Myslbek působil jako profesor sochařství), který zařídil, aby byla Myslbekovi ministerstvem kultu a vyučování poskytnuta objednávka sochy sv. Václava pro Svatováclavské náměstí. Ministerstvo přijalo třetí Myslbekův návrh jezdecké sochy sv. Václava (dokončený 1885). Myslbekův sv. Václav zaznamenal velký mezinárodní ohlas a mecenáš umění a zakladatel české Akademie věd a umění Josef Hlávka (1831 – 1908) začal s Myslbekem vyjednávat o realizaci pomníku před novostavbu Musea království Českého na Svatováclavském náměstí. Přestože vídeňské ministerstvo požadovalo veřejnou soutěž, byl úkol zadán Myslbekovi. Druhým velmi významným počinem J. V. Myslbeka byla sochařská výzdoba nově zbudovaného Palackého mostu (1878). Poslední dvě sochy Ctirada a Šárky dokončil až v roce 1897. Jak uvádí Wittlich, sochařskou výzdobou Palackého mostu „získal Myslbek respekt velkého publika“. Wittlich však dodává, že právě tyto sochy vedly k neshodám mezi Myslbekem a jeho žáky.²⁶⁹ Zřejmé však je, že všichni další významní čeští sochaři buď byli Myslbekovými žáky, stoupenci nebo oponenty, takže jeho osobnost a dílo má podstatný význam pro českou sochařskou tvorbu.

Složitá doba přelomu století se projevovala ve všech aspektech společnosti, včetně sochařství. U mladých českých sochařů se na počátku 20. století stále více objevovala snaha vymanit se z historismu a orientovat se na moderní evropský směr, reprezentovaný zejména francouzským, respektive pařížským uměním. Důvodem této orientace byla především snaha českých umělců pozvednout úroveň sochařství, které v průběhu 19. století ustoupilo do pozadí na úkor preferovanějšího malířství.²⁷⁰ Zároveň byla orientace na Francii v souladu s dobovou protirakouskou politikou. Navázáním vztahů s francouzskými umělci chtěli čeští sochaři i pražská politická reprezentace

²⁶⁸ WITTLICH, Petr. Sochařství historismu: kult pomníků, s. 123

²⁶⁹ WITTLICH, Petr. Sochařství historismu: kult pomníků, s. 123

²⁷⁰ WITTLICH, Petr. Sochařství české secese, s. 9

manifestovat své národní zájmy.²⁷¹ Nejvýznamnější uměleckou událostí přelomu století byla Světová výstava v Paříži roku 1900, kde odbornou veřejnost i kritiky zaujalo zejména dílo francouzského sochaře Augusta Rodina. Představiteli této nové umělecké, ale zároveň i politické orientace byli sochaři Stanislav Sucharda (1866 – 1916), Ladislav Šaloun (1870 – 1946), František Bílek (1872 – 1941), Josef Mařatka (1874 – 1937), Quido Kocián (1874 – 1928), Bohumil Kafka (1878 – 1942) a Jan Štursa (1880 – 1925). Těmto umělcům se podařilo navázat s Rodinem přímé styky, které vedly v roce 1901 k vydání dvojdílného monografického čísla *Volných směrů*. Kromě přeložených článků francouzských výtvarných kritiků otiskly *Volné směry* stat' Stanislava Suchardy, který v ní vystihl základní rysy Rodinova díla. O rok později zorganizoval SVU Mánes v novém pavilonu Mánesa v Kinského zahradě výstavu Rodinových soch a kreseb, která podle Wittliche změnila pohled mladých českých umělců na sochařství a předurčila podobu hlavních pražských pomníků, včetně Husova pomníku na Staroměstském náměstí v Praze.²⁷²

O pozitivní přijetí Rodinovy tvorby u odborné veřejnosti se zasloužila také česká výtvarná kritika. Přední český literární a výtvarný kritik F. X. Šalda napsal do katalogu publikovaného k výstavě úvodní esej s názvem „*Géniova mateřština*“, v níž, jak uvádí Wittlich, Rodina vylíčil jako „*velkého obnovitele a obroditele*“ sochařství, které už působilo jen jako „*mrtvá a strnulá řeč starých, silných, vyhynulých dob*“.²⁷³ Šalda ve své eseji píše, že „*Rodin mluví stále a neúchylně mateřštinou genia, jazykem věčnosti, kterému se teprve musíte učit naslouchat a rozumět, poněvadž jste mu odcizeni lety a lety malosti, jalovosti a plochosti*“.²⁷⁴ Jak uvádí Wittlich, v sochařství představovala Rodinova výstava základní předěl, „*protože definitivně odpoutala české umění od akademické mentality preferující „dokončenost“ uměleckého díla a zjednala skice a expresivní deformaci, jež bylo do té doby považováno za něco nedostatečného*“.²⁷⁵ To sochařům umožnilo rozvíjet vlastní tvůrčí potenciál a hledat nové pojetí pomníkových forem.

²⁷¹ WITTLICH, Petr. Sochařství pražských veřejných prostranství, in: *Praha našeho věku III*, s. 183

²⁷² WITTLICH, Petr. Sochařství na přelomu století, in: *Dějiny českého výtvarného umění IV/1*, s. 107 - 108

²⁷³ Tamtéž, s. 108

²⁷⁴ ŠALDA, F. X. Géniova mateřština. Prolog k výstavě Rodinově. In: *Volné směry*, ročník 6, číslo 8, s. 186 [online]. Princeton University: Blue Mountain Project. Historic Avant-Garde Periodicals for Digital Research. <http://bluemountain.princeton.edu/bluemtn/cgi-bin/bluemtn?a=d&d=bmtnaan1902-08.2.4&e=-en-20--I--txt-txIN-----#>

²⁷⁵ WITTLICH, Petr. Sochařství na přelomu století, in: *Dějiny českého výtvarného umění IV/1*, s. 108

Rozpory mezi Myslbekem a jeho žáky vyvrcholily v roce 1902, kdy Stanislav Sucharda otiskl ve *Volných směrech* recenzi na knihu kritika výtvarného umění Karla Mádl (1859 – 1932) o J. V. Myslbekovi, kde kromě vyzdvižení Myslbekových zásluh kritizoval úpadek jeho tvorby. Sucharda zdůrazňoval zejména úlohu skici, čímž se podle Wittlicha mladá sochařská generace od Myslbeka nejvíce odlišovala. Jak Wittlich uvádí, „*proti klasickému ideálu dokonalé a dokončené formy staví romantickou zásadu nedokončenosti, neuzavřenost formy jako výtvarného symbolu takového pojetí života a světa, které oproti pevně stanoveným souřadnicím zdůrazňuje jeho nekonečnost, neustálou proměnu a konkrétní, okamžitý prožitek*“.²⁷⁶ Ještě více mladí čeští umělci této nové generace kritizovali klasické sochařství 19. století reprezentované zejména Bohuslavem Schnirchem (1845 – 1901).

Na přelomu 19. a 20. století tak vedle sebe stálo množství různých výtvarných generací a proudů. Situaci přelomu století opět charakterizuje Petr Wittlich: „*Nové heslo původnosti, tušivého instinktu, citu a fantazie, bezprostředně a bez překážky přerozených v plastický čin, zcela odporovalo starším myšlenkám, které hledaly vzor v dokonalosti sochařské antiky. Tento prudký odklon od normativního historismu byl jedním z nejdůležitějších předpokladů vzniku moderního sochařství. V oblasti monumentálního sochařství logicky znamenal opuštění zavedených schémat při řešení pomníku a otevíral pole novým nekonvenčním pokusům, na druhé straně ovšem také zbavoval sochaře dosavadních opor a klidného vodítka. Mladí sochaři, odváživší se rozejít takto rozhodně s tradicí, stáli pojednou v postavení, které je fascinovalo svojí svobodou, jejíž kontury byly však zatím zcela neurčité a vágní.*“²⁷⁷ Snaha umělců „*překonat státnost klasického pomníku vyjádřením děje, obsahově i výtvarně naléhavě spojujícího figury pomníku a vyžadujícího divákovu účast*“ však byla omezena požadavky objednavatelů a členů uměleckých porot, kteří požadovali čitelnost a reprezentativní funkci pomníku. Pomník jako umělecký útvar se tak podle Wittlicha dostával do stále větší krize, kdy jeho pojetí i poslání nebylo jasné.

K hledání nového pojetí podle Wittlicha mladé české sochaře nejvíce inspirovalo Husovské téma, jehož národní význam lákal „*k nalezení takového pojetí, které by všechno toto významové zázemí aktuálního vztahu k Husově osobnosti*

²⁷⁶ WITTLICH, Petr. Sochařství české secese, s. 34

²⁷⁷ WITTLICH, Petr. Sochařství české secese, s. 34

vyjádřilo“.²⁷⁸ I proto se v českém prostředí Rodinův vliv poprvé výrazněji projevil ve druhé soutěži na Husův pomník v Praze (1900). Vítězem se stal sochař Ladislav Šaloun (1870 – 1946), který sochařství studoval soukromě v ateliérech Tomáše Seidana (1830 – 1890) a Bohuslava Schnircha (1845 – 1901). V době druhé pražské soutěže byl Šaloun předním členem SVU Mánes a redaktorem časopisu *Volné směry*. Ve svém návrhu na Husův pomník v Praze, který podle Wittlicha představuje počátky českého secesního sochařství, se rozhodl „rozbít stávající koncepce pomníkové“ vytvořením „živého obrazu“, kde vedle „*naturalisticky viděného, zuboženého Husa stojícího s kacírskou čepicí na hranici rozvinul iluzionistické skupiny bojovných husitů a trpících bratří*“.²⁷⁹ Druhé místo v soutěži obdržel návrh sochaře Stanislava Suchardy (1866 – 1916), třetí návrh architekta Jana Kotěry (1871 – 1923), kteří se pokusili vyjádřit Husův význam extrémním odlišením měřítek hlavní figury a jejího doprovodu.²⁸⁰ Sucharda v letech 1886 až 1892 studoval u J. V. Myslbeka (1848 – 1922) na Uměleckoprůmyslové škole v Praze (založena 1885). Po studiích se stal Myslbekovým pomocníkem a v roce 1899 byl na Uměleckoprůmyslové škole jmenován profesorem. Kromě toho byl stejně jako Ladislav Šaloun členem SVU Mánes a redaktorem časopisu *Volné směry*. Jeho sochařská tvorba vycházela ze studia u J. V. Myslbeka: tvarově realistické sochy mají vyjádřit poetickou náladu, důraz je kladen na dekorativnost celku. Jan Kotěra (1871 – 1923) studoval na Akademii výtvarných umění ve Vídni, poté odcestoval na studijní pobyt do Říma, kde byl až do roku 1898. Na přelomu století byl členem SVU Mánes a redaktorem časopisu *Volné směry*. V SVU Mánes, kde se setkal s dalšími významnými umělci, se podílel například na organizaci Rodinovy výstavy v roce 1902.

Vertikalismus ve svém pojetí Husovy figury využil také František Bílek (1872 – 1941). Bílek studoval nejprve malířství na AVU v Praze u profesora Maxmiliána Pirnera (1854 – 1924) a později sochařství na akademii Colarossi u prof. Injaberta v Paříži. Byl velmi složitý a silně věřící člověk, žil osamoceným asketickým životem, trpěl vizionářskými sny a vidinami. Snažil se pochopit smysl lidské existence, cítil se vinný za smrt Ježíše Krista. Právě Kristus se na konci devatenáctého století stal stěžejním tématem jeho díla (např. „Goldota, hora lebek“ a „Orba“). Tato díla však

²⁷⁸ WITTLICH, Petr. Sochařství české secese, s. 37

²⁷⁹ WITTLICH, Petr. Sochařství na přelomu století, in: Dějiny českého výtvarného umění IV/1, s. 104

²⁸⁰ Inspiraci sochařům zřejmě poskytl Mikoláš Aleš, který v osmdesátých letech nakreslil gigantickou postavu Josefa Mánesa kráčejícího davem po Staroměstském náměstí právě v těch místech, kde měl stát Husův pomník. Viz WITTLICH, Petr. Sochařství na přelomu století, in: Dějiny českého výtvarného umění IV/1, s. 104

nebyla představiteli starší generace, a zejména J. V. Myslbekem, pozitivně přijímána. Myslbek je odsoudil a stipendijní komise, jíž byl členem, odebrala Bílkovi stipendium na studium v Paříži. Vztah obou umělců byl problematický až do Myslbekovy smrti v roce 1922. V roce 1901 vyřezal Bílek v reakci na pražskou soutěž sochu Jana Husa nazvanou „*Strom, jenž bleskem zasažen, po věky hořel*“. Svou představu nakonec realizoval při tvorbě Husova pomníku v Kolíně (1914). Wittlich Bílkovu sochu popisuje jako „*lukovitě prohnutou figuru, vyrůstající z kamenitého podlaží jako strom měnící se v člověka, vyjadřujícího svým citovým vytržením ve tváři s mysticky zavřenýma očima proces vítězného duchovního předpodstatnění hmoty. Symbolika světla (...) zde dostala citový patos zdůrazňující nikoli Husovu tragickou trpnost, ale burcující přesvědčení o síle pravdy, která je sama založena na vyšší moci, jež silou blesku zapaluje ve vyvoleném člověku nekonečný duchovní oheň*“.²⁸¹ Od zmíněných soutěžních návrhů se tak odlišovala tím, že byla pojata optimisticky, nezobrazovala Husa pouze jako trpícího mučedníka, ale také jako plamen, který „*po věky hořel a svítil ostatním na cestu*“.²⁸²

Nové pojetí, se kterým Bílek přišel, výrazně ovlivnilo Ladislava Šalouna a projevilo se v definitivní podobě Husova pomníku na Staroměstském náměstí. Šaloun si na základě Bílkova návrhu uvědomil, že Husův význam nelze vyjádřit pouze jeho tragickým osudem, ale že je potřeba zdůraznit ty hodnoty, které by diváky vyzývaly k napodobení Husových záslužných činů. V konečném pojetí se Jan Hus stal pro Šalouna symbolem českých dějin, respektive jejich vrcholné epochy.²⁸³ Na definitivní podobě pomníku, zejména na konečném umístění alegorických figur, je patrný také vliv Augusta Rodina. Šaloun sice zpočátku preferoval jako vhodnější místo pro pomník Karlovo náměstí, ale když bylo definitivně stanoveno náměstí Staroměstské, získalo pro Šalouna, který ho chápal jako „*citlivé pole historických sil, utvářejících živou síť vztahů mezi jeho jednotlivými charakteristickými památkami*“²⁸⁴ až psychologický význam. Když ve svých poznámkách srovnával pražský a hořický Husův pomník, napsal: „*Historicky i umělecky žhavější půda pražská vynutila mi formu pohnutější, kvasící*“.²⁸⁵

Wittlich uvádí, že „*nově odkrytá psychologická zóna nabízela možnost bohatých inovací výrazu, ale také nejistotu. Sochaři proto často kompenzovali nové výrazové*

²⁸¹ WITTLICH, Petr. Sochařství na přelomu století, in: Dějiny českého výtvarného umění IV/1, s. 105

²⁸² WITTLICH, Petr. Sochařství české secese, s. 39

²⁸³ WITTLICH, Petr. Sochařství pražských veřejných prostranství, in: *Praha našeho věku III*, s. 191

²⁸⁴ WITTLICH, Petr. Pomník a město, in: *Město v české kultuře 19. století.*, s. 278

²⁸⁵ Tamtéž, s. 278

*hodnoty zvýšenou tematizací“.*²⁸⁶ Šaloun, který se ztotožňoval s Rodinovou představou, že umělec by měl pochopit dílo vnitřně, až pudově,²⁸⁷ ve svém díle používal motiv člověka, který je schopen ovládat přírodní síly. Z této myšlenky podle Wittliche vycházel také při tvorbě Husova pomníku v Hořicích, kde je Hus, výtvarně inspirovaný Rodinovým Balzacement, pojat spíše jako učený magistr, než jako společenský reformátor či národní mučedník. Šaloun Husovu sochu doplnil o uměle vytvořené přírodní prostředí symbolizující starou přírodní mytologii, podle které fungování světa vychází ze součinnosti čtyř základních přírodních sil - ohně, země, vody a vzduchu.²⁸⁸

Jak ale Wittlich uvádí, secesním sochařům se nepodařilo najít obecně přijatelné řešení pomníku, což vedlo k tomu, že se také později většina z nich vrátila k tradičnímu pojetí.

²⁸⁶ WITTLICH, Petr. Sochařství na přelomu století, in: Dějiny českého výtvarného umění IV/1, s. 118

²⁸⁷ WITTLICH, Petr. Sochařství na přelomu století, in: Dějiny českého výtvarného umění IV/1, s. 116

²⁸⁸ WITTLICH, Petr. Sochařství české secese, s. 53 - WITTLICH, Petr. Sochařství na přelomu století, in: Dějiny českého výtvarného umění IV/1, s. 118

Závěr

Práce si kladla dva cíle. Prvním cílem bylo evidovat sochařsky ztvárněné pomníky Jana Husa, které byly v Čechách realizované nebo plánované u příležitosti pětistého výročí Husova upálení v roce 1915. Druhým cílem bylo sledovat, zda v souvislosti s přípravami Husových pomníků v Čechách docházelo k utváření určité sítě politicko-uměleckých vztahů mezi objednavateli (politiky) a umělci, a tudíž také zda je možné sledovat určitou kontinuitu utváření názorů na význam Jana Husa. Zároveň bylo mým cílem sledovat, jak se dobové představy o významu Jana Husa projeví do konečné podoby pomníků. Dílčí otázky, které jsem si v průběhu práce kladla, tedy zněly: kdo stavbu pomníku inicioval, jak probíhaly přípravy, na základě čeho byli vybíráni umělci (autoři uměleckých návrhů), jaké významy Jana Husa byly v souvislosti s výstavbou pomníků propagovány a do jaké míry objednavatelé a umělci ovlivnili konečnou podobu díla.

Základní metodou práce byla umělecko-historická topografie. V průběhu zhruba osmi měsíců jsem vytvořila vlastní segmentální katalog Husových pomníků na území Čech. Informace k jednotlivým pomníkům jsem vyhledávala na internetu, v odborných umělecko-historických a regionálních publikacích a v příslušných archivech (ANG, AHMP, SOkA Kolín atd.). Vytvořila jsem si vlastní strukturu hesla (datum zahájení/realizace, sochař, architekt, objednavatel, velikost, materiál, původní/aktuální umístění), ale nepodařilo se mi během dané doby zjistit všechny údaje. Překvapilo mě, že žádný ucelený seznam Husových pomníků všech typů zatím neexistuje; většina soupisů je zaměřena pouze na menší územní celek (např. východní Čechy) a zpravidla se pomníky nezabývá podrobněji.

Na základě tohoto vlastního katalogu jsem pak s pomocí ikonografické metody analyzovala a komparovala Husovy pomníky v Čechách, abych byla schopna zhodnotit, jakým způsobem se dobové politické a umělecké názory odrazily v jejich konečné podobě.

Pomocí biografické metody, tedy shromážděním základních osobních údajů umělců a politiků se mi podařilo nastínit, jak se utváří síť vztahů mezi umělci a politiky i mezi umělci navzájem. Podařilo se zjistit, že v mnoha městech zastávali funkci předsedy spolku pro postavení Husova pomníku starostové měst, nejčastěji politici mladočeské strany. Objednavatelé pomníků (politici) a umělci se pak při přípravách mnohokrát společně sešli, nebo si alespoň dopisovali, aby projednali konečnou podobu

díla. Z toho je zřejmé, že politici měli možnost promítnout své politické názory do konečné podoby pomníku. Zároveň se tak podařilo sledovat a zatím jen nastínit určitou síť politicko-uměleckých vztahů, která se utvářela v souvislosti s přípravou Husových pomníků v Čechách k výročí roku 1915. Také se podařilo zjistit, že umělci, kteří byli pověřeni vytvořením uměleckých návrhů, byli často buď přátelé objednavatelů, nebo pocházeli z města, kde se stavba pomníků připravovala. Vedle politických vazeb se tedy v síti promítají i osobní či rodinné - rodové vazby. Tam, kde výběr sochaře probíhal pomocí veřejné soutěže, zasedali v odborných porotách nejen místní politici, ale i sochaři, architekti, historici a výtvarní teoretici, generačně i osobně spříznění s vybranými umělci. Vedle politických vazeb se tak v této síti odhalují i generační vazby mezi spolužáky sochařských ateliérů, nebo učiteli a žáky a podobně.

Zároveň jsem Husovy pomníky sledovala v kontextu tvorby sochařských pomníků v Čechách, kde veřejná, respektive politická objednávka pomníků mezi lety 1860 a 1915 významně přispěla k rozvoji sochařské tvorby. Finančně a organizačně náročná pomníková tvorba byla přímo závislá na politické situaci v Čechách a na průběhu českého národního hnutí. Po revolučních událostech let 1848/1849, a v českém prostředí zejména po pádu bachovského absolutismu v roce 1860, hledala česká společnost nové formy reprezentace, které by jí umožnily prezentovat své národní zájmy. Východiskem se staly monumentální sochařské pomníky určené pro veřejná prostranství. Tyto pomníky byly nově stavěny hrdinům české národní minulosti bez ohledu na jejich sociální původ. V souvislosti s tím se rozšířil také počet objednavatelů. Zatímco ještě v první polovině 19. století zajišťoval stavbu pomníku panovník, stát, vrchnost či tradiční instituce (stavovský sněm, univerzity), po roce 1860 se těchto úkolů začaly ujímat různé měšťanské, kulturní, zájmové nebo i tělocvičné spolky. Pro sochaře se sochařský pomník věnovaný národnímu hrdinovi stal vrcholem jeho umělecké kariéry. S růstem významu sochařské tvorby začaly v Čechách ve druhé polovině 19. století vznikat první státní sochařské školy. V roce 1884 byla v Hořicích založena státní odborná kamenicko-sochařská škola. Roku 1885 pak vznikla první státní vysoká umělecká škola, Vysoká škola uměleckoprůmyslová, kde byla založena i speciální sochařská škola vedená J. V. Myslbekem (1848 – 1922). V roce 1896 založil Myslbek také vlastní sochařský ateliér na Akademii výtvarných umění v Praze, kde se do té doby sochařství nevyučovalo. V posledních letech před první světovou válkou dosáhlo české národní uvědomění a s ním spojený pomníkový kult svého vrcholu, ale poté sochaři

postupně ztráceli možnost uplatnění. V současných oslavách 600. výročí Husova upálení už pomníková tvorba nemá takové uplatnění jako před sto lety.

V současné době se také zdůrazňují jiné významy Jana Husa nejen v české minulosti, ale také v širším evropském kontextu. A hledají se nové způsoby prezentace. Slavnosti plánované na letošní rok mají za cíl zakotvit Jana Husa nikoli jen jako českého národního hrdinu a mučedníka, ale i jako významného teologa, reformátora, spisovatele, jazykovědce a zároveň také člověka. Význam Jana Husa je tak sto let po odhalení Husova pomníku na Staroměstském náměstí v Praze prezentován novými způsoby a v jiném společenském i politickém kontextu. V oblasti umění jsou to spíše film, hudba, divadlo a literatura, nikoli už v takové míře jako před sto lety pomníkové sochařství.

Zdroje

Archivy

AHMP, fond Spolek pro zbudování Husova pomníku v Praze

ANG v Praze, fond Ladislav Šaloun

ANG v Praze, fond Stanislav Sucharda

SOkA Kolín, fond Archiv města Pečky

Prameny

Národní listy

Volné směry

Odborné publikace a články

BALEKA, Jan. Výtvarné umění - výkladový slovník. 1.vyd. Praha: Academia, 2010. 429 s. ISBN: 978-80-200-1909-7

BOROVÍČKA, Michael. Mistr Jan Hus na českém zemském sněmu v roce 1889, in: *Husitský tábor: Sborník muzea husitského revolučního hnutí Tábor*, č. 9. Tábor: Husitské muzeum v Táboře, 1987. s. 249 – 269

BRYŠOVÁ, Monika. Husův pomník. Plzeň – Doubravka. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2008. Práce je přístupná v elektronické podobě v Archivu města Plzně.

BUTTA, Tomáš. Připravujeme se na Husovo jubileum 2015, in: *Hus a Masaryk : (Hledání národní tradice a identity). Sborník projevů pronesených na slavnostním setkání u příležitosti 163. výročí narození Tomáše Garrigua Masaryka v budově Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky a dalších příspěvků* [online]. Praha: Církev československá husitská, 2013. s. 47 – 48

GALANDAUER, Jan. 6. 7. 1915 : (Pomník Mistra Jana Husa). Praha: Havran, 2008. 162 s. ISBN: 978-80-86515-81-6

HOJDA, Zdeněk – POKORNÝ, Jiří. Pomníky a zapomínky. Praha – Litomyšl: Paseka, 1996. 280 s. ISBN: 80-7185-050-0

HOROVÁ, Anděla a kol. Nová encyklopedie českého výtvarného umění, A – M. 1.vyd. Praha: Academia, 1995. 546 s. ISBN: 80-200-0521-8

HOROVÁ, Anděla a kol. Nová encyklopedie českého výtvarného umění, N – Ž. 1.vyd. Praha: Academia, 1995. 556 s. ISBN: 80-200-0522-6

HROCH, Miroslav. Národy nejsou dílem náhody. 1.vyd. Praha: Slon, 2009. 315 s. ISBN: 978-80-7419-010-0

HROCH, Miroslav a kol. Úvod do studia dějepisu. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1985. 304 s. ISBN: 14-383-85

JEZBERA, Jiří. Pomníky a sochy Mistra Jana Husa ve východních Čechách. Hradec Králové: Univerzita Hradec Králové, 2003. Práce je přístupná v Archivu UHK.

KOTYK, Jiří. K osudům Husova pomníku v Pardubicích, in: *Zprávy klubu přátel Pardubicka*. Pardubice: Klub přátel Pardubicka 35, č. 5-6, 2000. s. 137-139.

KRAUSOVÁ, Milada. Husovy pomníky v západních Čechách, in: *Minulosti západočeského kraje*, č. 39. Plzeň: Archiv města Plzně, 2004. s. 355 – 378

KUTHANOVÁ, Kateřina (ed.). Metamorfózy politiky. Katalog k výstavě o pražských pomnících 19. stol., Praha: Archiv hlavního města Prahy, 2013. 332 s. ISBN: 978-80-86852

LHOTÁK, Jan – PACHNER, Jaroslav – RAZÍM, Vladislav a kol. Památky města Sušice. Sušice: Město Sušice ve spolupráci s Muzeem Šumavy, 2012. 727 s. ISBN: 978-80-260-2851-2

NEŠPOR, Zdeněk, R. Encyklopedie moderních evangelických (a starokatolických) kostelů Čech, Moravy a českého Slezska. Praha: Kalich, 2009. Pečky, s. 342.

PANOFSKY, Erwin. Význam ve výtvarném umění. Praha: Academia, 2013. 400 s. ISBN: 978-80-200-2236-3

PRAHL, Roman a kol. Památníky a pomníky, in: *Umění náhrobku v českých zemích let 1780 – 1830*. Praha: Academia, 2004. s. 261 – 276.

ROYT, Jan. Ikonografie Mistra Jana Husa v 15. až 18. století, in: *Jan Hus na přelomu tisíciletí: mezinárodní rozprava o českém reformátoru 15. století a o jeho recepci na prahu třetího milénia. Papežská lateránská univerzita Řím, 15. - 18. prosince 1999*. Ústí nad Labem: Albis international, 2001 s. 405-451.

SPLITKOVÁ, Irena. Pomník Mistra Jana Husa v Kolíně: (Historie zbudování sochařského díla od Františka Bílka a jeho osudy v období před rokem 1950). In: *Archivní prameny Kolínska*. Praha: SOA v Praze – SOKA v Kolíně, 2003. s. 41 – 128

TOMAN, Prokop. Nový slovník československých výtvarných umělců, A – K. 4.vyd. Ostrava: Výtvarné centrum Chagall, 1993. 605 s. ISBN: 80-900648-4-1

TOMAN, Prokop. Nový slovník československých výtvarných umělců, L – Ž. 3.vyd. Ostrava: Výtvarné centrum Chagall, 1993. 782 s. ISBN: 80-900648-4-1

URBAN, Otto. Česká společnost 1848 – 1918. Praha: Nakladatelství Svoboda, 1982. 691 s. ISBN: 25 – 123 – 82

URBAN, Otto. České a slovenské dějiny do roku 1918. Praha: Nakladatelství Svoboda, 1991. 264 s. ISBN: 80 – 205 – 0193 – 2

URBAN, Otto. Kapitalismus a česká společnost. Praha: NLN – Nakladatelství lidové noviny, 2003. 326 s. ISBN: 80-7106-500-5

VACKOVÁ, Jarmila – ŠMAHEL, František. Odezva husitských Čech v evropském malířství 15. století. In: *Umění* 30, 1982. s. 308-340

VLČEK, Pavel a kol. Umělecké Památky Prahy - Staré město, Josefov. Praha: Academia, 1996. 640 s. ISBN: 80-200-0563-3

VLK, Miroslav. Kubistický interiér evangelického kostela v Pečkách - devadesáté výročí dokončení, in: *Zprávy památkové péče*, roč. 66, č. 6 (2006), s. 502-504.

VOLAVKA, Vojtěch. České malířství a sochařství 19. století. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1968. 247 s. ISBN: 16 – 918 68

VOŠAHLÍKOVÁ, Pavla – ŘEPA, Milan. Bratři Grégrové a česká společnost v druhé polovině 19. století. Praha: Historický ústav AV ČR ve spolupráci s nakladatelstvím Dr. Eduard Grégr a syn, s. r. o, 1997. 189 s. ISBN: 80 – 902023 – 7 – 3

WITTLICH, Petr. Otázka pomníku, in: *České sochařství ve XX. století*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1978. s. 142 – 157.

WITTLICH, Petr. Pomník a město, in: *Město v české kultuře 19. století*. Praha: Národní galerie v Praze, 1983. s. 267 – 280.

WITTLICH, Petr. Sochařství české secese. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Nakladatelství Karolinum, 2000. 400 s. ISBN: 80-7184-973-1.

WITTLICH, Petr. Sochařství historismu: kult pomníků, in: *Dějiny českého výtvarného umění 1780/1890 (III/2)*, Praha: Academia 2001, s. 114 – 132

WITTLICH, Petr. Sochařství na přelomu století, in: *Dějiny českého výtvarného umění IV/1*, Praha: Academia, 2009. s. 95-125.

WITTLICH, Petr. Sochařství pražských veřejných prostranství, in: *Praha našeho věku III*. Praha: Panorama, 1978. s. 173 – 232.

ZITA, Stanislav. Boj o pomník Jana Husa v Praze v období 1889 – 1903, in: *Husitský tábor: Sborník muzea husitského revolučního hnutí Tábor*, č. 14 (2004), s. 113 – 146

Elektronické zdroje

Metamorfózy politiky. Pražské pomníky 19. století., <http://ngprague.cz/detail-novinky/metamorfozy-politiky-prazske-pomniky-19-stoleti/>, [19. 4. 2015]

Husovské triénium 6. 7. 2012 – 6. 7. 2015. Kompletní program dostupný online na <http://hus2015.cz/propagacni-akce.html>, publikováno 10. 4. 2014, [17. 3. 2015]

Jan Hus – Evropan nové doby. Mapa akcí dostupná online na <http://janhus600.cz/slavnosti/mapa>, [17. 3. 2015]

Historie obce [online]. Oficiální internetové stránky obce Horní Kněžeklady, <http://www.horniknezeklady.cz/historie.html>, publikováno 2011, [22. 3. 2015]

TOMÍČKOVÁ, Oldřiška – BIČIŠTĚ, Pavel. Husův pomník [online]. Hořice: Městské muzeum a MIC Hořice, <http://www.horice.org/cz/kultura/dalsi-pametihodnosti/husuv-pomnik/>, [12. 3. 2015]

VAŠKOVÁ, Jana. Příběh Husova pomníku [online]. Hlinsko: Městské muzeum a galerie Hlinsko, <http://www.hlinsko.cz/mesto/kultura?id=1369>, [26. 4. 2015]

VÍTKOVÁ, Martina. Seriál o sochách: Vyhublá Husova tvář představuje jeho utrpení, In: *Hradecký deník* [online]. Oficiální stránky Hradeckého deníku. http://hradecky.denik.cz/spolecenska_rubrika/serial-o-sochach-vyhubla-husova-tvar-predstavuje-jeho-utrpeni-20130212.html, publikováno 12. 2. 2013, [22. 3. 2015]

VÍTKOVÁ, Martina. Seriál o sochách: Užival si Mistr Jan Hus světského života?, In: *Hradecký deník* [online]. Oficiální stránky Hradeckého deníku. http://hradecky.denik.cz/spolecenska_rubrika/serial-o-sochach-uzival-si-mistr-jan-hus-svetskeho-zivota-20120529.html, publikováno 29. 5. 2012, [22. 3. 2015]

KINKOROVÁ, Radka. Z archivu: Spolek pro postavení Mistra Jana Husa ve Staňkově, In: *Staňkovsko* [online]. Sv. 84, červenec 2009. s. 5. Oficiální stránky města Staňkov. <http://www.mestostankov.cz/mesto/casopis-stankovsko/2014/>, [4. 4. 2015]

HLUŠTÍK, Antonín. Mistr Jan Hus. Nejznámější Kvasničkova práce. In: *REGIZ. Kulturně historická revue lounského regionu* [online]. http://www.vejir.cz/regiz/archiv/historie/mistr_jan_hus.html, publikováno 1998, [22. 3. 2015]

ŠALDA, F. X. Géniova mateřština. Prolog k výstavě Rodinově. In: *Volné směry*, roč. 6, č. 8, s. 185 – 188 [online]. Princeton University: Blue Mountain Project. Historic Avant-Garde Periodicals for Digital Research. <http://bluemountain.princeton.edu/bluemtn/cgi-bin/bluemtn?a=d&d=bmtnaan1902-08.2.4&e=-----en-20--1--txt-txIN-----#>

Pomocná literatura

BLAŽÍČKOVÁ-HOROVÁ, Naděžda (ed.). Václav Brožík (1851 – 1901). Praha: Národní galerie v Praze, 2003. 300 s. ISBN: 80 – 7035 – 238 – 877

ČORNEJ, Petr. Ke genezi Palackého husitství, in: *ŠMAHEL, František – DOLEŽALOVÁ, Eva, a kol. František Palacký 1789/1998 : (Dějiny a dnešek), Praha: Historický ústav AV ČR, 1999, s. 123 – 137.*

JAKUBEC, Ondřej – MILTOVÁ, Radka (eds.). Umění a politika. Sborník 4. sjezdu historiků umění. Brno: Barrister & Principal, 2014. 384 s. ISBN: 978-80-7485-023-3

KEJŘ, Jiří. Jan Hus známý i neznámý : (Resumé knihy, která nebude napsána). Praha: Karolinum, 2009. 137 s. ISBN: 978-80-246-1643-8

LÁŠEK, Jan, Blahoslav (ed). Jan Hus mezi epochami, národy a konfesemi. Sborník z mezinárodního symposia konaného 22. – 26. Září v Bayreuthu, SRN. Praha: Česká křesťanská akademie, 1995. 333 s. ISBN: 80-85795-17-5

MASARYK, Tomáš, Garrigue. Jan Hus. Naše obrození a naše reformace. 4. vyd. Praha: Jan Kanzelsberger, 1990. 163 s. [ISBN 80-900095-1-4](#)

NODL, Martin. Spor o Husa a české katolické dějepisectví přelomu 19. a 20. století, in: *Dějiny-teorie-kritika 2/2013, s. 213 – 214*

PRAHL, Roman – BYDŽOVSKÁ, Lenka. Volné směry. Časopis pražské secese a moderny. Praha: TORST, 1993. 192 s. ISBN: 80-85639-14-9

ŠMAHEL, František. Jan Hus : (Život a dílo). Praha: Argo, 2013. 316 s. ISBN: 978-80-257-0990-0

WITTLICH, Petr. České sochařství ve XX. století. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1978. 245 s. ISBN: 14 – 292 – 78

Obrazová příloha

1. Husův pomník na Staroměstském náměstí v Praze (heslo 28, s. 106)

Zdroj: <http://www.kralovskacesta.cz/cs/prohlidka/objekty/pomnik-jana-husa.html>

2. Husův pomník v Hořicích v Podkrkonoší (heslo 18, s. 103)

- a) Současná fotografie

Zdroj: <http://www.horice.org/cz/clanky/pomnik-mistra-jana-husa-v-horicich/>

b) Dobová fotografie (odhalení pomníku, 5. 7. 1914)

Zdroj: <http://www.horice.org/cz/kultura/dalsi-pametihodnosti/husuv-pomnik/>

3. Husův pomník v Kolíně (heslo 17, s. 103)

a) Současná fotografie

Zdroj: <http://www.turistika.cz/fotogalerie/1340/kolin>

b) Dobová fotografie (1918)

Zdroj: <http://cestyapamatky.cz/kolinsko/kolin/socha-mistra-jana-husa>

4. Husovy pomníky v městské části Pražské Předměstí v Hradci Králové
(heslo 19, s. 104)

a) Husův pomník v Sukových sadech

Zdroj: <http://hradec-kralove.sije.cz/album/pomniky/foto-1468.php>

b) Husův pomník v Nezvalově ulici

Zdroj: http://hradecky.denik.cz/spolecenska_rubrika/serial-o-sochach-vyhubla-husova-tvar-predstavuje-jeho-utrpeni-20130212.html

5. Husův pomník v Pečkách (heslo 36, s. 108)

Zdroj: http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Pomn%C3%ADk_M.Jana_Husa.JPG

6. Husův pomník v Železnici (heslo 42, s. 109)

Zdroj: <http://www.turistika.cz/mapy/mista/zeleznice-pomnik-mistra-jana-husa#center=50.473,15.385&zoom=13&layerControl=mista&layerFilterItem=&mapType=roadmap&pointId=570470168>

7. Husův pomník v Horních Kněžekladech (heslo 45, s. 110)

Zdroj: <http://www.severneskobudejovicko.estranky.cz/clanky/databaze-sakralnich-pamatek/horni-a-dolni-knezeklady.html>

8. Husův pomník v Sušici (heslo 62, s. 114)

Zdroj: <http://www.mestosusice.cz/susice/fr.asp?tab=icsusice&id=112>

9. Husův pomník v městské části Malšovice v Hradci Králové (heslo 65, s. 115)

Zdroj:

[http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Pomn%C3%ADk_Jana_Husa_v_Mal%C5%A1ovic%C3%ADch_\(HK\)_1.JPG](http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Pomn%C3%ADk_Jana_Husa_v_Mal%C5%A1ovic%C3%ADch_(HK)_1.JPG)

10. Husův pomník v Lounech (heslo 70, s. 116)

Zdroj: <http://foto.mapy.cz/152754-Louny-pomnik-Mistra-Jana-Husa>

11. Husův pomník v Plzni – Doubravce (heslo 76, s. 118)

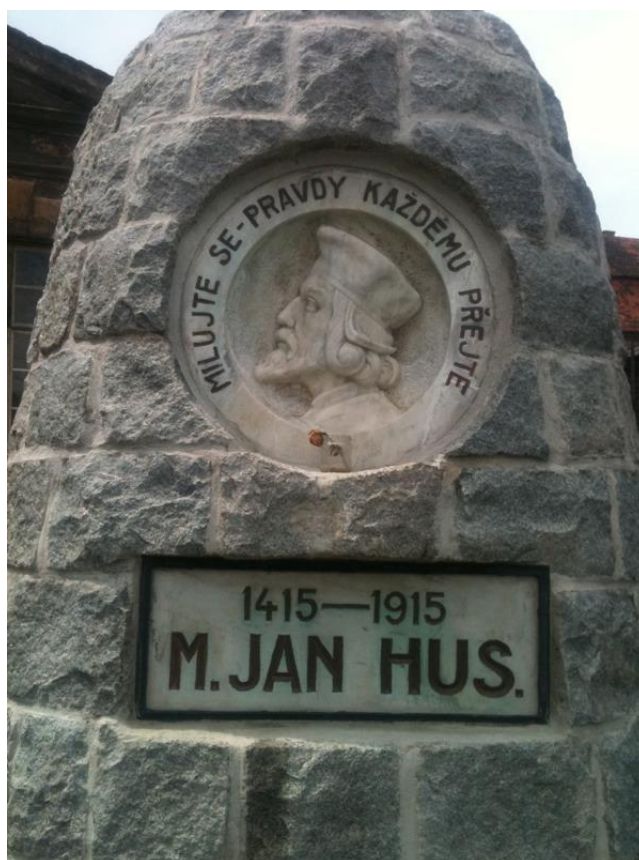
Zdroj: <http://www.socharstvi.info/realizace/pomnik-mistra-jana-husa-v-plzni-doubravce/>

12. Husův pomník v Libáni u Jičína (heslo 68, s. 116)

Zdroj: <http://www.mestoliban.cz/>

13. Husův kámen (Křimice, heslo 27, s. 106)

Zdroj: <http://www.husitsky-bedekr.cz/misto/pamatnik-jana-husa-krimice>

Katalog pomníků Jana Husa v Čechách

Ediční poznámka

Údaje o Husových pomnících v Čechách, z nichž byl složen tento katalog, jsem vyhledávala na internetu, v odborné literatuře a v archivech. Základní informace o nejznámějších Husových pomnících (v Praze, v Kolíně, v Hořicích v Podkrkonoší, v Libáni u Jičína atd.) jsem získala z odborné literatury.²⁸⁹ Na internetu jsem nejprve prošla dosud existující částečné soupisy Husových pomníků²⁹⁰, poté jsem použila internetový vyhledávač, kam jsem zadala heslo „Husův pomník“ (případně „pomník Jana Husa“); tak se mi podařilo nalézt další internetové stránky, které se věnují Husovým pomníkům v mnoha dalších městech v Čechách. Při shromažďování odborné literatury k teoretickému ukotvení bakalářské práce jsem našla články Milady Krausové,²⁹¹ která také vytvořila částečné soupisy. Další Husovy pomníky jsem našla při sběru dat v archivech (Archiv UHK, SOKA Hradec Králové, SOKA Kolín, Archiv města Plzně a ANG v Praze). Strukturu katalogového hesla jsem si vytvořila v září 2014 a postupně jsem doplňovala získané údaje. Sběr dat jsem ukončila v květnu 2015. Během této doby se mi podařilo nalézt celkem 114 Husových pomníků.

1. Husův pomník v Jičíně

Typ: sochařský pomník

Realizace: 1872

Sochař: Antonín Sucharda ml. (1843 – 1911)

Architekt:

Objednavatel: Výbor pro postavení Husova pomníku v Jičíně

Zahájení projektu: 1871

Velikost: životní velikost

Materiál: podstavec – kámen, socha - pískovec

Původní umístění: Husova třída, Jičín

Aktuální umístění: Husova třída, Jičín

2. Husův pomník ve Vojicích

Typ: sochařský pomník

Realizace: 1897

Sochař: Josef Kalvoda (1874 – 1925), Alois Khun (1876 – 1941)

²⁸⁹ Zejména WITTLICH, Petr. Sochařství české secese. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Nakladatelství Karolinum, 2000. 400 s. ISBN: 80-7184-973-1. - HOJDA, Zdeněk – POKORNÝ, Jiří. Pomníky a zapomínky. Praha – Litomyšl: Paseka, 1996. 280 s. ISBN: 80-7185-050-0 - KUTHANOVÁ, Kateřina (ed.). Metamorfózy politiky. Katalog k výstavě o pražských pomnících 19. stol., Praha: Archiv hlavního města Prahy, 2013. 332 s. ISBN: 978-80-86852

²⁹⁰ <http://www.mkr.cz/cz...ustredni-seznam-kulturnich-pamatek-cr-775/>,
<http://husitstvi.cz/galerie/pamatky-a-mista/>

²⁹¹ KRAUSOVÁ, Milada. Husovy pomníky v západních Čechách, in: *Minulostí západočeského kraje*, č. 39. Plzeň: Archiv města Plzně, 2004. s. 355 – 378 – KRAUSOVÁ, Milada. Husovy pomníky na Rakovnicku, in: *Husitský tábor: Sborník muzea husitského revolučního hnutí Tábor*, č. 14. Tábor: Husitské muzeum v Táboře, 2004. s. 51 - 70

Architekt:

Objednavatel: Obecní výbor, Hospodářsko-čtenářský spolek „Hálek“

Zahájení projektu: 1896

Velikost: 6,25 m

Materiál: pískovec

Původní umístění:

Aktuální umístění:

3. Husův pomník v Nové Pace

Typ: sochařský pomník

Realizace: 1898

Sochař: Antonín Lukeš

Architekt:

Objednavatel: Spolek pro postavení pomníku M. Jana Husa

Zahájení projektu: 1890

Velikost:

Materiál: pískovec

Původní umístění: náměstí, Nová Paka

Aktuální umístění: náměstí, Nová Paka

4. Husův pomník v Lomnici nad Popelkou

Typ: sochařský pomník

Realizace: 1900

Sochař: Jindřich Říha (1862 - ?)

Architekt:

Objednavatel: Spolek pro vybudování pomníku mistra Jana Husa

Zahájení projektu:

Velikost:

Materiál:

Původní umístění:

Aktuální umístění: Husovo náměstí

5. Husův pomník v Benešově u Semil

Typ: sochařský pomník

Realizace: 1901

Sochař: Alois Khun (1876 – 1941)

Architekt:

Objednavatel:

Zahájení projektu:

Velikost:

Materiál:

Původní umístění:

Aktuální umístění: u hřbitova, Benešov u Semil

6. Husův pomník v Blatné

Typ: pamětní kámen

Realizace: 1906

Sochař:

Architekt:

Objednavatel:

Zahájení projektu:

Velikost:

Materiál:

Původní umístění:

Aktuální umístění:

7. Husův pomník v Kozojedech

Typ: sochařský pomník

Realizace: 1903

Sochař:

Architekt:

Objednavatel:

Zahájení projektu:

Velikost: nadživotní velikost

Materiál:

Původní umístění:

Aktuální umístění:

8. Husův pomník v Roztokách u Jilemnice

Typ: sochařský pomník

Realizace: 1903

Sochař:

Architekt:

Objednavatel:

Zahájení projektu:

Velikost:

Materiál:

Původní umístění:

Aktuální umístění:

9. Husův pomník v Nechanicích

Typ: sochařský pomník

Realizace: 1904

Sochař: Josef Mejstřík

Architekt:

Objednavatel: Sokol ve spolupráci s dalšími spolky vytvořily Výbor pro postavení pomníku Jana Husa.

Zahájení projektu:

Velikost: nadživotní velikost, výška i s podstavcem 8,5 m

Materiál: pískovec

Původní umístění:

Aktuální umístění:

10. Husův pomník ve Vamberku

Typ: sochařský pomník

Realizace: 1904

Sochař: Jan Josef Kalvoda (1874 – 1925)

Architekt:

Objednavatel: Spolek pro zbudování pomníku

Zahájení projektu: 1901

Velikost:
Materiál:
Původní umístění: centrum, Vamberk
Aktuální umístění: centrum, Vamberk

11. Husův pomník v Praze, Braníku

Typ: sochařský pomník
Realizace: 1905
Sochař: Jindřich Říha (1862 - ?)
Architekt:
Objednavatel:
Zahájení projektu:
Velikost:
Materiál:
Původní umístění:
Aktuální umístění: Branické náměstí, Praha 4

12. Husův pomník ve Slatině nad Zdobnicí

Typ: sochařský pomník
Realizace: 1906
Sochař:
Architekt:
Objednavatel:
Zahájení projektu:
Velikost:
Materiál: pískovec
Původní umístění:
Aktuální umístění:

13. Husův pomník v Berouně

Typ: sochařský pomník
Realizace: 1908
Sochař: František Velík, Josef Kvasnička
Architekt:
Objednavatel: Spolek pro zbudování pomníku M. Jana Husi
Zahájení projektu: 1908
Velikost: životní velikost
Materiál: pískovec
Původní umístění: Husovo náměstí, Beroun
Aktuální umístění: Husovo náměstí, Beroun

14. Husův pomník v Bohušovicích nad Ohří

Typ: sochařský pomník
Realizace: 1911
Sochař: Ladislav Beneš (1883 – 1956)
Architekt:
Objednavatel: Spolek pro zbudování pomníku Husova na jazykovém pomezí Litoměřicka v Bohušovicích
Zahájení projektu: 1902
Velikost:

Materiál: pískovec
Původní umístění: náměstí, Bohušovice nad Ohří
Aktuální umístění: náměstí, Bohušovice nad Ohří

15. Husův pomník v Kostelci nad Labem

Typ: sochařský pomník
Realizace: 1911
Sochař: J. Funke
Architekt:
Objednavatel:
Zahájení projektu:
Velikost:
Materiál:
Původní umístění:
Aktuální umístění: Komenského náměstí

16. Husův pomník v Dobříkově (okres Ústí nad Orlicí)

Typ: sochařský pomník
Realizace: 1912
Sochař: Cyril Jurečka (1884 – 1959)
Architekt:
Objednavatel: shromáždění občanů Dobříkova nazvané „Tábor lidu“
Zahájení projektu: 1911
Velikost: 5m
Materiál: pískovec
Původní umístění:
Aktuální umístění:

17. Husův pomník v Kolíně

Typ: sochařský pomník
Realizace: 1914
Sochař: František Bílek (1872 – 1941)
Architekt:
Objednavatel: Spolek pro postavení Husova pomníku v Kolíně
Zahájení projektu: 1909
Velikost:
Materiál: pískovec
Původní umístění: Karlovo náměstí, Kolín
Aktuální umístění: Husovo náměstí, Kolín

18. Husův pomník v Hořicích v Podkrkonoší

Typ: sochařský pomník
Realizace: 1914
Sochař: Ladislav Šaloun (1870 – 1946)
Architekt:
Objednavatel: Komitét pro postavení Husova pomníku
Zahájení projektu: 1895
Velikost: délka - 13 m, šířka - 9 m, výška - 11m
Materiál: kámen
Původní umístění:

Aktuální umístění: náměstí, Hořice

19. Husovy pomníky v městské části Pražské Předměstí v Hradci Králové

Typ: sochařské pomníky

Realizace: 1914

Sochař: František Fabiánek (1884 – 1967)

Architekt:

Objednavatel:

Zahájení projektu:

Velikost: 3 m

Materiál:

Původní umístění: Nezvalova ulice a Fialovy sady

Aktuální umístění: Nezvalova ulice a Sukovy sady

20. Husův pomník v Bělči nad Orlicí (okres Hradec Králové)

Typ: pamětní kámen

Realizace: 1915

Sochař: Vladimír Astl (1876 – 1960)

Architekt: Pavel Janák

Objednavatel: Spolek pro postavení Husova pomníku v Bělči

Zahájení projektu: 1903

Velikost:

Materiál: památník – žula, reliéfní desky - bronz

Původní umístění:

Aktuální umístění:

21. Husův pomník v Plzni (Doudlevice)

Typ: pamětní kámen

Realizace: 1915

Sochař:

Architekt:

Objednavatel:

Zahájení projektu:

Velikost:

Materiál: kámen

Původní umístění:

Aktuální umístění:

22. Husův pomník v Horažďovicích

Typ: pamětní kámen

Realizace: 1915

Autor reliéfu: Karel Němec (1886 – 1972)

Architekt:

Objednavatel: Spolek na okrasu města, Sokol

Zahájení projektu: 1915

Velikost: 3, 5 x 3 x 1m

Materiál: památník – žula, desky - bronz

Původní umístění: Husovo náměstí, Horažďovice

Aktuální umístění: Husovo náměstí, Horažďovice

23. Husův pomník v Hradišti (okres Chrudim)

Typ: pamětní kámen

Realizace: 1915

Sochař:

Architekt:

Objednavatel:

Zahájení projektu: 1915

Velikost:

Materiál: památník – pískovec, deska - bronz

Původní umístění:

Aktuální umístění: prostor před evangelickým kostelem v Hradišti

24. Husův pomník v Hradci Králové (Třebeš)

Typ: pamětní kámen

Realizace: 1915

Sochař: Jan Hyka

Architekt:

Objednavatel: Sokol

Zahájení projektu: někdy před první světovou válkou

Velikost:

Materiál: kámen

Původní umístění: prostranství před domem č. p. 32

Aktuální umístění:

25. Husův pomník v Chlumci nad Cidlinou

Typ: pamětní kámen

Realizace: 1915

Sochař:

Architekt:

Objednavatel: muzeum v Chlumci nad Cidlinou

Zahájení projektu: 1914

Velikost: výška – 1,5 m, šířka a délka 1,1 m

Materiál: pískovec

Původní umístění: park mezi ulicemi Riegrova a Sadová, Chlumec nad Cidlinou

Aktuální umístění: park mezi ulicemi Riegrova a Sadová, Chlumec nad Cidlinou

26. Husův pomník v Kostelci nad Černými lesy

Typ: pamětní kámen

Realizace: 1915

Sochař: Antonín Odehnal (1878 – 1957)

Architekt:

Objednavatel:

Zahájení projektu: 1915

Velikost:

Materiál: památník - žula

Původní umístění:

Aktuální umístění: náměstí, Kostelec nad Černými lesy

27. Husův pomník v Plzni (Křimice)

Typ: pamětní kámen

Realizace: 1915

Sochař: Vojtěch Šíp (1885 – 1931)

Architekt:

Objednavatel:

Zahájení projektu: 1915

Velikost:

Materiál:

Původní umístění:

Aktuální umístění: u zámku, Křimice

28. Husův pomník na Staroměstském náměstí v Praze

Typ: sochařský pomník

Realizace: 1915

Sochař: Ladislav Šaloun (1870 – 1946)

Architekt: Antonín Pfeifer

Objednavatel: Spolek pro zbudování Husova pomníku v Praze

Zahájení projektu: 1891

Velikost:

Materiál: podstavec – žula, sousoší - bronz

Původní umístění: Staroměstské náměstí, Praha

Aktuální umístění: Staroměstské náměstí, Praha

29. Husův pomník v Soběhrdech

Typ: pamětní kámen

Realizace: 1915

Sochař: Vladimír Astl (1876 – 1960)

Architekt:

Objednavatel:

Zahájení projektu: 1915

Velikost:

Materiál:

Původní umístění:

Aktuální umístění: park před evangelickým kostelem, Soběhrdy

30. Husův pomník v Nové Huti u Plzně

Typ: neznámý

Realizace: 1916

Sochař:

Architekt:

Objednavatel:

Zahájení projektu:

Velikost:

Materiál:

Původní umístění:

Aktuální umístění:

31. Husův pomník v Rakovníku

Typ: pamětní kámen

Realizace: 1916

Sochař: Ladislav Šaloun

Architekt:

Objednavatel:

Zahájení projektu: 1914/1915

Velikost:

Materiál: památník - přírodní balvan, reliéfní deska - bronz

Původní umístění: Husovy sady, Rakovník

Aktuální umístění: Husovy sady, Rakovník

32. Husův pomník v Libkově

Typ: pamětní kámen

Realizace: 1918

Sochař:

Architekt:

Objednavatel:

Zahájení projektu:

Velikost:

Materiál:

Původní umístění:

Aktuální umístění:

33. Husův pomník v Losiné

Typ: pamětní kámen

Realizace: 1918

Sochař:

Architekt:

Objednavatel: Městská rada

Zahájení projektu:

Velikost:

Materiál: kámen

Původní umístění:

Aktuální umístění:

34. Husův pomník ve Spáleném poříčí

Typ: sochařský pomník

Realizace: 1918

Sochař: Vojtěch Šíp

Architekt:

Objednavatel:

Zahájení projektu:

Velikost:

Materiál:

Původní umístění:

Aktuální umístění: Náměstí Svobody

35. Husův pomník v obci Krásná Hora (okres Havlíčkův Brod)

Typ: pamětní kámen

Realizace: 1919

Sochař:

Architekt:

Objednavatel:

Zahájení projektu:

Velikost:

Materiál:

Původní umístění: centrum obce Krásná Hora

Aktuální umístění: Volichov

36. Husův pomník v Pečkách u Kolína

Typ: sochařský pomník

Realizace: 1919

Sochař: Stanislav Sucharda (1866 – 1916)

Architekt:

Objednavatel:

Zahájení projektu: 1913

Velikost:

Materiál: bronz

Původní umístění: hlavní náměstí, Pečky

Aktuální umístění: Husovo náměstí, Pečky

37. Husův pomník v Plané nad Lužnicí

Typ: pamětní kámen

Realizace: 1919

Sochař:

Architekt:

Objednavatel: občané

Zahájení projektu:

Velikost:

Materiál:

Původní umístění:

Aktuální umístění: u lesa „Holeček“, Planá nad Lužnicí

38. Husův pomník v Třebnouševsi (okres Jičín)

Typ: pamětní kámen

Realizace: 1919

Sochař:

Architekt:

Objednavatel: Výbor pro postavení Husova pomníku

Zahájení projektu: 1911

Velikost:

Materiál:

Původní umístění:

Aktuální umístění:

39. Husův pomník v Bezděkově

Typ: pamětní kámen

Realizace: 1920

Sochař:

Architekt:

Objednavatel:

Zahájení projektu:

Velikost:

Materiál: žula

Původní umístění:

Aktuální umístění:

40. Husův pomník v Novém městě nad Metují (okres Náchod)

Typ: pamětní kámen

Realizace: 1920

Sochař:

Architekt:

Objednavatel: Městská rada

Zahájení projektu:

Velikost:

Materiál:

Původní umístění:

Aktuální umístění:

41. Husův pomník v Radnicích (okres Rokycany)

Typ: pamětní kámen

Realizace: 1920

Sochař: Vojtěch Šíp (1885 – 1931)

Architekt:

Objednavatel: Výbor sdružených spolků pro postavení památníku M. Janu Husovi

Zahájení projektu:

Velikost:

Materiál:

Původní umístění:

Aktuální umístění: náměstí Kašpara Šternberka, Radnice

42. Husův pomník v Železnici (okres Jičín)

Typ: sochařský pomník

Realizace: 1920

Sochař: Vojtěch Sucharda (1884 – 1968)

Architekt:

Objednavatel: Výbor spolků pro postavení pomníku M. J. Husi v Železnici

Zahájení projektu: 1913

Velikost: podstavec – 3,5 m, socha – 2,3 m

Materiál: pískovec

Původní umístění: Náměstí Svobody, Železnice

Aktuální umístění: Náměstí Svobody, Železnice

43. Husův pomník v Boháňce (okres Jičín)

Typ: pamětní kámen

Realizace: 1921

Sochař: František Bílek (1872 – 1941)

Architekt:

Objednavatel: Hospodářsko-čtenářská beseda

Zahájení projektu:

Velikost:

Materiál: kámen

Původní umístění:

Aktuální umístění:

44. Husův pomník v Českém Brodě

Typ: pamětní kámen

Realizace: 1921

Sochař: Ladislav Šaloun (1870 – 1946)

Architekt:

Objednavatel:

Zahájení projektu: 1920

Velikost:

Materiál: kámen – žula, reliéfní deska – bronz

Původní umístění:

Aktuální umístění: Jiráskovy sady, Český Brod

45. Husův pomník v Horních Kněžekladech

Typ: sochařský pomník

Realizace: 1921

Sochař: Václav Švec (1889 - ?)

Architekt:

Objednavatel: studenti

Zahájení projektu: 1915

Velikost:

Materiál:

Původní umístění:

Aktuální umístění: Náměstí Svobody, Horní Kněžeklady

46. Husův pomník v Chodovicích – Holovousy (okres Jičín)

Typ: pamětní kámen

Realizace: 1921

Sochař: Václav Suchomel (1869 – 1930)

Architekt:

Objednavatel: Komitét pro postavení Husova pomníku v Chodovicích

Zahájení projektu: 1913

Velikost:

Materiál: pískovec

Původní umístění: prostranství u fary, Chodovice

Aktuální umístění: prostranství u fary, Chodovice

47. Husův pomník v Katovicích (okres Strakonice)

Typ: sochařský pomník

Realizace: 1921

Sochař: Josef Matějů (1891 – 1891)

Architekt:

Objednavatel: Osvětový svaz v Katovicích

Zahájení projektu: 1920

Velikost: 2m

Materiál: pískovec

Původní umístění:

Aktuální umístění: náměstí, Katovice

48. Husův pomník v Mutějovicích (okres Rakovník)

Typ: pamětní kámen

Realizace: 1921

Sochař:

Architekt:

Objednavatel:

Zahájení projektu:

Velikost:

Materiál: památník – přírodní balvan, reliéfní deska - med'

Původní umístění:

Aktuální umístění:

49. Husův pomník v Poličce (okres Svitavy)

Typ: pamětní kámen

Realizace: 1921

Sochař: Vojtěch Eduard Šaff (1865 – 1923)

Architekt:

Objednavatel:

Zahájení projektu:

Velikost:

Materiál: památník – přírodní balvan, reliéfní deska - bronz

Původní umístění:

Aktuální umístění:

50. Husův pomník v Senomatech (okres Rakovník)

Typ: pamětní kámen

Realizace: 1921

Sochař:

Architekt:

Objednavatel:

Zahájení projektu:

Velikost:

Materiál:

Původní umístění:

Aktuální umístění:

51. Husův pomník v Třemošné

Typ: sochařský pomník

Realizace: 1921

Sochař: František Fink

Architekt:

Objednavatel:

Zahájení projektu:

Velikost:

Materiál:

Původní umístění:

Aktuální umístění:

52. Husův pomník v obci Břehy (okres Pardubice)

Typ: pamětní kámen

Realizace: 1922

Sochař: Jan Vávra (1903 – 1952)

Architekt:

Objednavatel: Českobratrský evangelický sbor v Přelouči

Zahájení projektu: 1922

Velikost:

Materiál:

Původní umístění:

Aktuální umístění: Českobratrská ulice, Břehy

53. Husův pomník v Chodově

Typ: pamětní kámen

Realizace: 1922

Sochař:

Architekt:

Objednavatel:

Zahájení projektu:

Velikost:

Materiál: kámen

Původní umístění:

Aktuální umístění:

54. Husův pomník v obci Jinín (okres Strakonice)

Typ: sochařský pomník

Realizace: 1922

Sochař: Josef Matějů (1891 – 1891)

Architekt:

Objednavatel:

Zahájení projektu:

Velikost:

Materiál:

Původní umístění:

Aktuální umístění:

55. Husův pomník v Panošim Újezdu

Typ: pamětní kámen

Realizace: 1922

Sochař:

Architekt:

Objednavatel: V roce 1922 odhalen pomník obětem první světové války. Jména padlých vojáků doplňuje deska s Husovým reliéfem a nápisem „Pravda vítězí“.

Zahájení projektu:

Velikost:

Materiál:

Původní umístění:

Aktuální umístění:

56. Husův pomník v obci Pocinovice (okres Domažlice)

Typ: pamětní kámen

Realizace: 1922

Sochař:

Architekt:

Objednavatel:

Zahájení projektu:

Velikost:

Materiál: kámen

Původní umístění:

Aktuální umístění:

57. Husův pomník v Popovicích (okres Jičín)

Typ: sochařský pomník

Realizace: 1922

Sochař: Alois Khun (1876 - ?)

Architekt:

Objednavatel: Hospodářsko-čtenářská Beseda, Sokol, Obecní zastupitelstvo

Zahájení projektu: 1922

Velikost: nadživotní velikost

Materiál: pískovec

Původní umístění:

Aktuální umístění: před domem č. p. 54

58. Husův pomník v Sezemicích (okres Pardubice)

Typ: pamětní kámen

Realizace: 1922

Sochař:

Architekt:

Objednavatel: osvětová komise

Zahájení projektu: 1922

Velikost: 3m

Materiál:

Původní umístění: velké náměstí, Sezemice

Aktuální umístění: náměstí, Sezemice

59. Husův pomník v Dobré Vodě u Českých Budějovic

Typ: zničený sochařský pomník

Realizace: 1923

Zničen: 1940

Sochař: Edwin Schopenhauer

Architekt:

Objednavatel: Výbor pro postavení pomníku Mistra Jana Husa

Zahájení projektu: 1921

Velikost: nadživotní velikost

Materiál: pískovec

Původní umístění: soukromý pozemek manželů Padrtových

60. Husův pomník v Jindřichově Hradci

Typ: sochařský pomník

Realizace: 1923

Sochař: Jan Vítězslav Dušek (1891 – 1966)

Architekt:

Objednavatel:

Zahájení projektu:

Velikost:

Materiál:

Původní umístění:

Aktuální umístění: Husovy sady, Jindřichův Hradec

61. Husův pomník v Rožďalovicích

Typ: sochařský pomník

Realizace: 1923

Sochař: František Bílek (1872 – 1941)

Architekt:

Objednavatel:

Zahájení projektu:

Velikost:

Materiál:

Původní umístění:

Aktuální umístění:

62. Husův pomník v Sušici

Typ: sochařský pomník

Realizace: 1923

Sochař: Emanuel Kodet (1880 – 1955)

Architekt:

Objednavatel: místní odbor krajinského spolku Prácheň

Zahájení projektu: 1920, původní úvahy 1914

Velikost: socha – 260 cm, podstavec – 160 cm

Materiál: socha – pískovec, podstavec - žula

Původní umístění:

Aktuální umístění: Husovo náměstí, Sušice

63. Husův pomník v obci Černilov (okres Hradec Králové)

Typ: pamětní kámen

Realizace: 1924

Sochař: Václav Škoda (1901 – 1949)

Architekt:

Objednavatel:

Zahájení projektu:

Velikost:

Materiál: kámen

Původní umístění:

Aktuální umístění:

64. Husův pomník v Českých Budějovicích

Typ: sochařský pomník

Realizace: 1924

Sochař: František Bílek (1872 – 1941)

Architekt:

Objednavatel: vlastní iniciativa Františka Bílka

Zahájení projektu: 1924

Velikost: 3m

Materiál: pískovec

Aktuální umístění: Palackého náměstí, vnitřní prostory kostela Československé církve husitské, České Budějovice

65. Husův pomník v městské části Malšovice v Hradci Králové

Typ: sochařský pomník

Realizace: 1924

Sochař: Václav Škoda

Architekt:

Objednavatel: spolek Havlíček

Zahájení projektu: 1913

Velikost:

Materiál: pískovec

Původní umístění:

Aktuální umístění: Malšovice, Hradec Králové

66. Husův pomník v obci Koloveč (okres Domažlice)

Typ: pamětní kámen

Realizace: 1924

Sochař:

Architekt:

Objednavatel:

Zahájení projektu:

Velikost:

Materiál: kámen

Původní umístění:

Aktuální umístění:

67. Husův pomník v Mostě

Typ: zničený sochařský pomník

Realizace: 1924

Zničen: 1938

Sochař: František Přítel (1867 – 1930)

Architekt:

Objednavatel: Výbor pro postavení Husova pomníku v Mostě

Zahájení projektu: 1924

Velikost:

Materiál:

Původní umístění: sady u Nádražní třídy

68. Husův pomník v Libáni u Jičína

Typ: sochařský pomník

Realizace: 1925

Sochař: Ladislav Šaloun (1870 – 1946)

Architekt:

Objednavatel: Výbor pro postavení Husova pomníku v Libáni

Zahájení projektu: 1923

Velikost: 5,5m

Materiál: pískovec

Původní umístění: náměstí Svobody, Libáň

Aktuální umístění: náměstí Svobody, Libáň

69. Husův pomník v Loučimi (okres Domažlice)

Typ: pamětní kámen

Realizace: 1925

Sochař:

Architekt:

Objednavatel:

Zahájení projektu:

Velikost:

Materiál:

Původní umístění:

Aktuální umístění:

70. Husův pomník v Lounech

Typ: sochařský pomník

Realizace: 1925

Sochař: Josef Kvasnička (1868 – 1932)

Architekt:

Objednavatel: Spolek pro postavení pomníků mužům o český národ zasloužilým

Zahájení projektu: 1913

Velikost: 2,6 m

Materiál: podstavec – žula, socha - bronz

Původní umístění:

Aktuální umístění: Mírové náměstí, Louny

71. Husův pomník ve Strakonících

Typ: sochařský pomník

Realizace: 1925

Sochař: Vojtěch Šíp (1885 – 1931)

Architekt: Bohumil Pícha

Objednavatel:

Zahájení projektu: 1925

Velikost:

Materiál: pískovec

Původní umístění: ulice Na Dubovci, Strakonice

Aktuální umístění: Rennerovy sady, Strakonice

72. Husův pomník v Bečvárech

Typ: sochařský pomník

Realizace: 1925/1926

Sochař:

Architekt:

Objednavatel:

Zahájení projektu:

Velikost:

Materiál:

Původní umístění:

Aktuální umístění:

73. Husův pomník v Ledči nad Sázavou

Typ: sochařský pomník

Realizace: 1926

Sochař: Rudolf Kubeš

Architekt:

Objednavatel: divadelní spolek Tyl

Zahájení projektu:

Velikost: nadživotní velikost

Materiál: teracco (umělý kámen)

Původní umístění:

Aktuální umístění: náměstí, Ledec nad Sázavou

74. Husův pomník v Praze, Tróji

Typ: sochařský pomník

Realizace: 1926

Sochař: Vilím Amort (1864 – 1913)

Architekt:

Objednavatel: Vilím Amort vytvořil model plastiky už v roce 1895. Návrh z pozůstalosti Vilíma Amorta věnovali v roce 1926 občanům Troje manželé Kočkovi. Sochu podle Amortova návrhu, která byla na Praze 7 vztyčena roku 1926, vytvořil Vojtěch Brůžek.

Zahájení projektu: 1895

Velikost: podživotní velikost

Materiál: kámen

Původní umístění: Trojská ulice u dnešního vchodu do ZOO v Praze

Aktuální umístění: areál školy Svatopluka Čecha, Nad Kazankou 212/12, Praha 7 – Troja

75. Husův pomník v Soběslavi

Typ: sochařský pomník

Realizace: 1926

Sochař: Rudolf Kubeš (1885 – 1974)

Architekt:

Objednavatel:

Zahájení projektu:

Velikost:

Materiál:

Původní umístění:

Aktuální umístění: Náměstí Republiky, Soběslav

75. Husův pomník v Dobřanech (okres Plzeň)

Typ: sochařský pomník

Realizace: 1927

Sochař:

Architekt:

Objednavatel:

Zahájení projektu:

Velikost:

Materiál:

Aktuální umístění:

76. Husův pomník v Plzni (Doubravka)

Typ: sochařský pomník

Realizace: 1927

Sochař: Vojtěch Šíp (1885 – 1931)

Architekt:

Objednavatel:

Zahájení projektu:

Velikost: nadživotní velikost

Materiál:

Původní umístění:

Aktuální umístění: Doubravka, Plzeň

77. Husův pomník v obci Vejprnice (okres Plzeň – sever)

Typ: sochařský pomník

Realizace: 1927

Sochař: Vojtěch Šíp

Architekt:

Objednavatel: občané

Zahájení projektu: 1924

Velikost:

Materiál:

Původní umístění:

Aktuální umístění: před budovou staré školy, Vejprnice

78. Husův pomník v Praze, Běchovicích

Typ: sochařský pomník

Realizace: 1928

Sochař:

Architekt:

Objednavatel: Československá strana národně socialistická

Zahájení projektu: 1928

Velikost:

Materiál: pískovec

Původní umístění:

Aktuální umístění: park u autobusové zastávky Běchovice, Běchovice

79. Husův pomník v Dolních Černůtkách (okres Jičín)

Typ: pamětní kámen

Realizace: 1928

Sochař: Antonín Mára (1877 – 1946)

Architekt:

Objednavatel: Pokrokové spolky z okolních obcí založily Výbor pro postavení Husova pomníku.

Zahájení projektu:

Velikost:

Materiál: kámen

Původní umístění:

Aktuální umístění:

80. Husův pomník v Hlinsku

Typ: sochařský pomník

Realizace: 1928, Jihlava

Sochař: současná podoba Jan Vejmělek, původně František Vladimír Foit

Architekt:

Objednavatel: občané Jihlavy

Zahájení projektu:

Velikost: 7m

Materiál: žula

Původní umístění: Náměstí Svobody (dříve Husovo náměstí), Jihlava

Aktuální umístění: lesní urnový háj, Hlinsko

81. Husův pomník v obci Klášter u Nepomuka (okres Plzeň – Jih)

Typ: pamětní kámen

Realizace: 1925

Sochař: Vojtěch Šíp

Architekt:

Objednavatel:

Zahájení projektu:

Velikost:

Materiál: kámen

Aktuální umístění:

82. Husův pomník v obci Libošovice (okres Jičín)

Typ: sochařský pomník

Realizace: 1925

Sochař: Josef Bílek (1896 – 1978)

Architekt: Čeněk Musil

Objednavatel: Sdružení Volné myšlenky

Zahájení projektu:

Velikost: 3,9 m

Materiál: pískovec

Původní umístění:

Aktuální umístění: zahrada školy, Libošovice

83. Husův pomník v Nymburku

Typ: sochařský pomník

Realizace: 1928

Sochař: František Přítel (1867 – 1930)

Architekt:

Objednavatel:

Zahájení projektu:

Velikost: podstavec – 2m

Materiál: pískovec

Aktuální umístění: park Hrdinů, Nymburk

84. Husův pomník v obci Petrovičky (okres Jičín)

Typ: pamětní kámen

Realizace: 1928

Sochař:

Architekt:

Objednavatel: Okrskové sdružení rep. dorostu v Petrovičkách

Zahájení projektu:

Velikost: výška – 2,5 m, šířka - 1,1 m

Materiál: pískovec

Aktuální umístění: návrší za obcí Petrovičky

85. Husův pomník v Roudnici nad Labem

Typ: sochařský pomník

Realizace: 1928

Sochař: Rudolf Březa (1888 – 1955)

Architekt:

Objednavatel: Spolek pro postavení historických pomníků

Zahájení projektu: 1925

Velikost:

Materiál: socha – bronz, podstavec - žula

Původní umístění:

Aktuální umístění: Husovo náměstí, Roudnice nad Labem

86. Husův pomník v Táboře

Typ: sochařský pomník

Realizace: 1928

Sochař: František Bílek (1872 – 1941)

Architekt:

Objednavatel: Spolek pro postavení Husova pomníku v Táboře

Zahájení projektu:

Velikost: 2,85 m

Materiál:

Aktuální umístění: Prostor před vlakovým nádražím, Tábor

Kromě originálního pomníku v Táboře existuje ještě sádrový odlitek sochy, který je umístěn ve sboru Církve československé husitské v Litomyšli.

87. Husův pomník v obci Urbanice (okres Hradec Králové)

Typ: pamětní kámen

Realizace: 1929

Sochař: Václav Škoda

Architekt: Sochařské a architektonické práce zdarma vykonali členové sboru dobrovolných hasičů.

Objednavatel: Sbor dobrovolných hasičů

Zahájení projektu: 1928

Velikost:

Materiál:

Aktuální umístění:

88. Husův pomník v obci Česká Kubice (okres Domažlice)

Typ: zničený sochařský pomník

Realizace: 1930

Zničen: 1938

Sochař:

Architekt:

Objednavatel: Městská rada

Zahájení projektu:

Velikost:

Materiál:

Původní umístění:

Aktuální umístění:

89. Husův pomník v Chrudimi

Typ: sochařský pomník

Realizace: 1930

Sochař: Josef Mařatka (1874 – 1937)

Architekt: Josef Gočár

Objednavatel: Spolek pro zbudování památníku M. J. Husi v Chrudimi

Zahájení projektu: 1914

Velikost: socha 3,4 m, podstavec 2,5 m

Materiál: socha – bronz, podstavec - žula

Původní umístění: park u ulice Komenského, Chrudim

Aktuální umístění: park u ulice Komenského, Chrudim

90. Husův pomník v obci Nebílovský borek (okres Plzeň – město)

Typ: pamětní kámen

Realizace: 1930

Sochař: Josef Bílek

Architekt:
Objednavatel:
Zahájení projektu:
Velikost:
Materiál: kámen
Původní umístění:
Aktuální umístění:

91. Husův pomník u hradu Křivoklát

Typ: pamětní kámen
Realizace: 1931
Sochař: Antonín Odehnal (1878 – 1957)
Architekt: Maxmilián Šnobl
Objednavatel: Výbor pro výstavbu pomníku Husova a padlým
Zahájení projektu: 1929
Velikost: reliéfní deska – 30cm
Materiál: památník – travertin, reliéfní deska - bronz
Původní umístění: pod hradem, Křivoklát
Aktuální umístění: pod hradem, Křivoklát

92. Husův pomník v Lužci nad Cidlinou (okres Hradec Králové)

Typ: sochařský pomník
Realizace: 1931
Sochař: K. Khun
Architekt:
Objednavatel: Sbor dobrovolných hasičů v Lužci
Zahájení projektu: 1912
Velikost: nadživotní velikost
Materiál:
Aktuální umístění:

93. Husův pomník v Hradci Králové (Pouchov)

Typ: pamětní kámen
Realizace: 1931
Sochař: Václav Škoda
Architekt:
Objednavatel: Výbor pro postavení Husova pomníku
Zahájení projektu: 1923
Velikost:
Materiál: žula
Původní umístění:
Aktuální umístění:

94. Husův pomník v obci Trhanov (okres Domažlice)

Typ: pamětní kámen
Realizace: 1931
Sochař:
Architekt:
Objednavatel: divadelní spolek Stráž Chodska, Sokol
Zahájení projektu:

Velikost:
Materiál: kámen s reliéfní deskou
Původní umístění:
Aktuální umístění:

95. Husův pomník v Žebráku

Typ: sochařský pomník
Realizace: 1932
Sochař: Vojtěch Sucharda (1884 – 1968)
Architekt:
Objednavatel:
Zahájení projektu: 1929
Velikost:
Materiál: pískovec
Původní umístění:
Aktuální umístění: Husovo náměstí, Žebrák

96. Husův pomník v Dobříši

Typ: sochařský pomník
Realizace: 1932
Sochař: Jan Škvára
Architekt:
Objednavatel: vlastní iniciativa Jana Škváry
Zahájení projektu: 1932
Velikost:
Materiál: pískovec
Aktuální umístění: Náměstí Míru, Dobříš

97. Husův pomník v Benešově

Typ: sochařský pomník
Realizace: 1933
Sochař:
Architekt:
Objednavatel:
Zahájení projektu:
Velikost:
Materiál:
Původní umístění:
Aktuální umístění:

98. Husův pomník v obci Čížice (okres Plzeň – jih)

Typ: pamětní kámen
Realizace: 1934
Sochař:
Architekt:
Objednavatel:
Zahájení projektu:
Velikost:
Materiál: kámen
Původní umístění:

Aktuální umístění:

99. Husův pomník v obci Klokočí (okres Semily)

Typ: sochařský pomník

Realizace: 1934

Sochař: Miloš Suchánek (1908 – 1940)

Architekt: Emanuel Tichý

Objednavatel:

Zahájení projektu:

Velikost:

Materiál: kámen

Původní umístění: Masarykovo náměstí, Turnov

Aktuální umístění: Husovo náměstí, Turnov

100. Husův pomník v obci Velký Osek (okres Kolín)

Typ: sochařský pomník

Realizace: 1935

Sochař: Josef Bílek (1896 - ?)

Architekt:

Objednavatel:

Zahájení projektu:

Velikost:

Materiál:

Aktuální umístění: Husovo náměstí, Velký Osek

101. Husův pomník v Hradci Králové (Plotiště nad Labem)

Typ: sochařský pomník

Realizace: 1936

Sochař: Rudolf Semrád (1910 – 1980)

Architekt:

Objednavatel: Sbor pro postavení Husova pomníku (sdružoval zástupce osvětové komise, Církve československé, politických stran a dalších)

Zahájení projektu: 1925

Velikost:

Materiál: pískovec

Původní umístění:

Aktuální umístění: Plotiště nad Labem

102. Husův pomník v obci Chrást (okres Plzeň)

Typ: sochařský pomník

Realizace: 1937

Sochař: Fryček ze Smedčín

Architekt:

Objednavatel:

Zahájení projektu:

Velikost: nadživotní velikost

Materiál:

Původní umístění:

Aktuální umístění:

103. Husův pomník ve Strašicích (okres Rokycany)

Typ: pamětní kámen

Realizace: 1938

Sochař:

Architekt:

Objednavatel: okrašlovací spolek Strašice

Zahájení projektu:

Velikost:

Materiál: památník - žula

Původní umístění:

Aktuální umístění: u hotelu Pošta, Strašice

104. Husův pomník v Husinci

Typ: sochařský pomník

Realizace: 1958

Sochař: Karel Lidický (1900 – 1976)

Architekt:

Objednavatel:

Zahájení projektu: 1955

Velikost:

Materiál: bronz

Aktuální umístění: náměstí, Husinec

Pomníky, u kterých se nepodařilo dohledat dataci

105. Bratronice (pamětní kámen)

106. Kout na Šumavě (pamětní kámen)

107. Kozojedy u Jičina (sochařský pomník)

108. Libice nad Cidlinou (pamětní kámen)

109. Prapořiště (pamětní kámen)

110. Rokycany (pamětní kámen)

111. Sezemice (pamětní kámen)

112. Soběraz (sochařský pomník)

113. Újezd u Domažlic (pamětní kámen)

114. Velim (pamětní kámen)